

III.

INNEN AZ ÓPERENCIÁN

Interjúk a nemzetstratégiáról

Molnár Pál

kérdéseire válaszol

Bod Péter Ákos

Borbély Imre

Boross Péter

Földi László

Makovecz Imre

Pecze Zoltán

Szerencsés Zsolt

© Molnár Pál

Szerkesztette: Kovács Tibor

Budapest

1998

TARTALOM

Előszó

Helyre kell állítani az esélyegyenlőséget - vallja **Borbély Imre**

Jó szövetségekre alapozná az országépítést - **Makovecz Imre**

Az ázsiai csoda nálunk nem történhet meg - véli **Bod Péter**

Ákos

Minket birkák módjára lehet kirabolni - figyelmeztet **Földi**

László

Magyarország nem betelepülési hely - szögezi le **Boross Péter**

Az Észak-Dél ellentét aggasztó kihívás - jövőndöli **Pecze**

Zoltán

Kiterjeszthető a magyar erőter - állítja **Szerencsés Zsolt**

A családbarát adókedvezmények rendszere azért is előtérbe helyezendő a segélyezéssel szemben, mert *practice* kizárja a visszaélés, a tudatos élőködés lehetőségét: adókedvezményben értelemszerűen csak az részesülhet, aki adózik, azaz társadalmilag

hasznos jövedelemszerző munkát végez.

(Borbély Imre: Helyre kell állítani az esélyegyenlőséget)

A nemzeti vagyon nyolcvan százaléka el van adva. Tudjuk, hogy milyen jutalékrendszer alapján. Tudjuk, ki vitték haza a pénzt. Tudjuk, hogy az energiaipar, amely stratégiai funkciójú, hogyan került idegen kézbe, s emiatt hogyan lettünk kiszolgáltatottak.

(Makovecz Imre: A jó szövetségekre alapozna az országépítő)

A külső hatalmasságok pénzzel vagy erővel elérik céljaikat, azok végrehajtásához mindig találunk készséget, s emiatt marad fenn a helytartók nagy történelmi folytonossága. Aminek a radikális erők véget akarnak vetni - ettől joggal minősítik őket szélsőségesnek. Leginkább azok persze, akik a másik szélsőség megtestesítői.

(Bod Péter Ákos: Az ázsiai csoda nálunk nem történhet meg)

Minden kormány alatt, legyen baloldali vagy polgári, egyfajta időzített aknaként működhetnek a titkosszolgálati eljárásokkal működő, magukat önállósító csoportok. Minden komoly kormányzatnak elemi érdeke, hogy megtisztítsa az állami struktúrákat ezektől a képződményektől.

(Földi László: Minket birkák módjára lehet kirabolni...)

Magyarországot meg kell óvni attól, hogy a kívánnál több külföldi érkezzen ide, mert az ország eltartóképesége és sok minden egyéb ezt nem teszi lehetővé. Akit be kell fogadni, az a magyar. Ha ide kíván jönni, ehhez joga van, úgy, mint bármelyikünknek.

(Boross Péter: Magyarország nem betelepülési hely)

Egy országban akkor kezd erősen csökkenni a születések száma, amikor általánossá válik az öregségi nyugdíj. Amikor az emberek az államtól, vagy egy nyugdíjintézettől várják öregkoruk biztonságát. Vagyis sokan arra számítanak, hogy majd mások gyermekei tartják el őket öregkorukban.

(Pecze Zoltán: Dél Észak ellen)

A legfontosabb hatalmi ág a média. Vannak országok, ahol ezt felismerték, ezek Ázsiában vannak, és ott elérték, hogy ha egy-egy tőkés társaság kezében van a médiarendszer, akkor sem legyen képes irányítani az országot. Ma nálunk ez nincsen megoldva, így el lehet gondolkozni azon: létezik-e egyáltalán demokrácia.

(Szerencsés Zsolt: Kiterjeszthető lenne a jelenleg szűk magyar erőter)

Előszó

A szerződő felek megőrzik nemzeti azonosságukat - mondja ki a maastrichti egyezmény. Az Európai Unió nem kíván olvasztótégely lenni, hanem úgy próbál jólétet teremteni polgárainak, hogy fenntartsa a földkerekség legnemesebb kultúráit, az európai nemzetek sok évszázad alatt létrehozott értékeit.

A kontinens egyik legeredetibb színe a magyar kultúra, mely 1100 éve meghatározó a Kárpát-medencében, s hatása messzi tájakon - az Óperencián túl - is érzékelhető. E kultúra megőrzése történelmi leckéje annak a tizenötmillió embernek, aki ma magyarként éli mindennapjait, e nyelven fogalmazza meg önmagának a világ kihívásait, s keresi az ezekre adandó választ.

A feladat, a küldetés világos, annál bonyodalmasabb a megvalósítás hogyanja. Ehhez igyekezett ötleteket kapni Molnár Pál újságíró a könyv hét interjúalanyától: olyan magyar értelmiségiektől, akik hivatásukban nemcsak megpróbáltak felelni a globalizáció kihívásaira, hanem sikert is értek fáradozásukkal. A felelősségérzet, az intelligencia és a gyakorlatiasság eredményt hozhat akkor is, ha jelentős ellenérdekeltséggel, bénító közönnyel és elképesztő gátlástalansággal ütközik a cselekvő ember.

Boross Péter volt miniszterelnök, Borbély Imre erdélyi politikus, Bod Péter Ákos közgazdász, Földi László hírszerző főtiszt, Pecze Zoltán katonadiplomata, Makovecz Imre építész és Szerencsés Zsolt üzletember már - mint a magyar szólás kifejezi - letett valamit az asztalra. Ez - és a jövőért érzett őszinte aggodalmuk - szavaiknak súlyt ad akkor is, ha számos javaslatukkal vitatkozni lehet.

Gondolataik közül az mindenképp megszívlelendő, hogy keserveink sorra vételekor az önsajnáltnál élénkítőbb a humor, és nemcsak reagálni lehet az újabb és újabb veszélyekre, hanem kezdeményezően, offenzíven is felléphetünk hazánkban, innen az Óperencián.

Johnathan Sunley
Windsor Klub

Kovács Tibor
Budapest Business Club

Helyre kell állítani az esélyegyenlőséget

Borbély Imre erdélyi politikus vonzó közösségi jövőkép megrajzolását sürgeti

Nyílik mód arra, hogy a Kárpát-medencei magyarság megerősödjön, gyarapodásnak induljon, s nemzeti azonosságtudatát gazdagítva élje át a "globalizációt". Ezt állítja Borbély Imre, a Magyarok Világszövetségén belül működő nemzetstratégiai bizottság koordinátora. A Temesváron született, ötvenéves tudományos kutató korábban - Tőkés László református püspök szűk politikusi környezetének tagjaként - négy esztendőn át a román törvényhozásban képviselő volt, s kezdettől részt vesz a Romániai Magyar Demokrata Szövetség erőfeszítéseiben.

- Hazánkban a nyugdíjasok, a munkanélküliek és az eleve segélyre berendezkedők tömege a munkálkodó 2,4 millió emberhez képest meglehetősen nagy, emiatt közvetlenül előttünk áll a társadalombiztosítás összeomlása. Hol mutatkozik kiút?

- A magyarság egyik legnagyobb, egyesek szerint éppenséggel a legnagyobb gondja az évtizedek óta tartó negatív szaporulat és az ebből eredő kedvezőtlen generációs megoszlás. Magyarország már abban a helyzetben van, amelytől a németek csak félnek: a nyugdíjasok számaránya megközelíti az eltartathatósági küszöböt. Ezért a kérdés rendkívül időszerű. A jelenség egyébként nem jellegzetesen magyar, hanem szinte általános a fejlett nyugaton. Éppen az a tény, hogy a gyermekvállalás a gazdagabb társadalmakban csökken, cáfolja azt a hiedelmet, mely szerint a probléma gyökere gazdasági. Nem a megélhetési küszöb riasztja el a családalapítókat a társadalmi szintű szaporodáshoz szükséges három vagy több gyermek vállalásától, hanem a mentalitásváltozás, ami az ötvenes években kezdődött. Az akkor Nyugaton kialakuló jóléti társadalom, egyoldalúan a piac törvényszerűségeinek kitéve, fogyasztásközpontúvá vált. Ennek a társadalomnak hedonisztikus beállítottsága, a régi morális értékek meglazulása, a mind szabatosabb törvénykezés és joggyakorlás együttese okozta a társadalmak atomizálódását és anómiáját, azaz önmeghasonulását. E mentalitás épült rá a kádárkorszak végén és az átmenet idején az 56 utáni felülről indukált közösségi öntudatvesztésre. E negatív tendenciák éppen konvergenciájuk, egyirányúságuk és egymást erősítő, azaz szinergetikus hatásuk miatt veszélyesek.

- Azok a családok, amelyek taníttatják, s törvényisztelő állampolgárokká nevelik gyerekeiket, már ezzel részt vállálnak a közterhekből...

- A család- vagy inkább gyermekközpontú adózási rendszer hozhat némi javulást, mint ahogyan az Németországban tapasztalható. Áttörést viszont nagy valószínűséggel csak az anómia-ellenes intézkedések hozhatnak. Dürkheim szerint, az anómia egyik fő oka a szabályozatlanság. Szükség lenne a törvényes rend feszesebbé tételére a bűn súlyossága és a büntetés szigora közti arányosság helyreállítására, a törvények szigorúbb betartásával együtt. E tiltó intézkedésekkel párhuzamosan a társadalom önértéktudatát kell erősíteni, pozitív közösségi jövőképet kell kialakítani és azt társadalmi szinten tudatosítani. A médiában mennél nagyobb teret kell biztosítani a közösségi sikerélményeknek. Mindezek az intézkedések nemcsak Magyarországon lennének jótékony hatással, hanem bármely hasonló gondokkal küszködő országban. Specifikusan magyar helyzet viszont az, hogy miközben az ország lakossága természetes módon fogy, addig a magyarság egyharmada, tehát minden harmadik magyar, országhatáron kívül él és ott erős asszimilációs nyomásnak van kitéve. A bántási szórványban például, nagyon sok az utolsó generációs magyar, az olyan család, amelyben apa és anya is magyar, de gyermekeiket román iskolába járatják és velük otthon is románul beszélnek. Kézenfekvő lenne e veszélyeztetett magyar szegmentum számára a magyarországi letelepedést célzottan megkönnyíteni. Hogy ez mennyire összeegyeztethető a demokráciával arra elég a kanadai, ausztrál, újjélandi vagy amerikai betelepítési politikára utalni. A temesvári Interconfessio Társaság '94-ben megkezdett egy összmagyar problémákra megoldást kereső konferencia sorozatot, melynek eredményeit *"Magyar jövőkép - egy minőségi magyar paradigma"* című könyvben jelentette meg Székesfehérvárott '96-ban majd '97-ben a SMIKK, a Vörösmarty Társaság, az Erdélyi Híradó és az MVSZ hathatós támogatásával. E kötetben Szöcs Géza éppen a tárgyalt problémakörrel foglalkozik, és arra a következtetésre jut, hogy ha a magyar társadalom képtelen belátható időn, azaz évtizedeken belül a három-négy gyerekes családmoddellre áttérni, kénytelen lesz szembenézni a betelepítési megoldással. Magyarország a jelenlegi folyamatok szerint 2114-ben. Azóta több hasonló könyv is megjelent, baloldali, valamint újkonzervatív anyaországi írók tollából. Szomorú módon közös jellemzője mindezen köteteknek hogy a nemzet határon kívül rekedt harmada még meg sincs említve. Szomorú nem is annyira a morális vetülete miatt, mint inkább azért, mert nyilvánvalóvá teszi hogy a kádári időkből átmertődött a csonkahorizontú államnemzeti gondolkodásmód. Ez a gondolkodásmód káros, mert valóságidegen. A szocialista államkapitalizmus gazdasági csődjének legfőbb oka a piac visszajelzésének hiánya volt - emiatt indult a tervezés valóságidegen premisszákból. Hasonló a helyzet azokkal a jövőnkét és lehetséges stratégiáinkat latolgató tanulmányokkal, amelyek nem a teljes valóságon alapulnak. A nemzet határokon kívül rekedt egyharmada objektív valóság melytől nem lehet elvonatkoztatni.

- Pénz híján hogyan lehet ellenállni a kulturális eljellegtelenítésnek?

- Ismét a Magyar Jövőkép című kiadványra kell hogy utaljak, melyben Lázár Imre "A jelképi környezet és a tipografokrácia" című tanulmányában a kulturális eljellegtelenítésnek problémakomplexumát tárgyalja. Írása arról szól, hogy miként oszlottak szinte semmivé a különböző népi kultúrák "ökoszisztémái" és miként estek áldozatul egy globális méretekben hódító Coca Cola, McDonald's, Music TV, Cartoon Network monokultúrának. A multikulturalizmus félrevezető fejléce alatt eltűnt az európai médiákból a német, az olasz, a görög, a spanyol népi kultúra is, helyet adva ugyanannak a monokultúrának, amely a mi népi kultúránkat is kiszorítja. Az ön kérdése másképp fogalmazva ekképpen hangozhatna: "Ha már nincs pénzünk és hatalmunk a médiumokon és a kultúrpolitikán keresztül a magyar egyént mintegy kívülről védve a kulturális eljellegtelenítéstől megóvni, akkor mit lehet mégis tenni?" A kívülről történő, az államhatalmat és a média kultúrpolitikáját igénylő óvintézkedések a dolgok természeténél fogva a késői szocializációt célozzák meg.

- Csakhogy ez nem kevés pénzbe kerülne!

- Van másik, sokkal olcsóbb út is: a belülről történő védelem. Ez a korai szocializációt célozza, azt a periódust amikor az egyénben az értékrend, a viszonyulási rendszer fejlődik ki. Akiben a korai gyermekkor alatt mély és pozitív nyomot hagy népének kultúrája, azt e pozitív viszonyulás a későbbiekben sem fogja elhagyni. A családban, bölcsődében, óvodában tudatosan kiépített népi zenei-, szín- és tárgyvilág, a magyar népmesék olyan alapot teremthetnek, amely nemcsak megvéd az eljellegtelenedéstől, hanem nyitottá is tesz a más fajta kultúrák későbbiekben történő kreatív szintetizáló befogadására.

- A harmadik évezredhez közelítve lehet-e, érdemes-e a pénzt mellőző gazdasági, túlélési technikákat finomítani, elterjeszteni?

- Tekintettel arra, hogy Magyarország szűk szomszédsága északi déli és keleti irányban nem mondható éppenséggel stabilnak és tekintettel arra, hogy eme immanens instabilitási veszélyre ráakodik a globalizáció által okozott általános stabilitásvesztés - gondoljunk csak Dél-Koreára -, kézenfekvő hogy e túlélési technikák kidolgozása és osztályszociális szintű terjesztése nemzetstratégiai kötelesség. Ez kormány szintű feladat és szakosodott, koncepcióalkotó intézmények működtetését és esetleg államstrukturális változást igényel. Jó példa erre Svájc és Svédország idevágó politikája.

- Ki lehet-e kerülni adósságcsapdából, fékezni lehet-e a pénznek a nemzetgazdaságból való kiszivattyúzását?

- Mexikó és Lengyelország példája bizonyítja, hogy ez részben lehetséges. A visszafizetés teljes vagy részleges megtagadása viszont kétélű fegyver: ezért a döntés, de még a határozott vélemény is, e tárgykörben kizárólag azokat illeti, akik minden idetartozó adatnak birtokosai. Éppen ebben az egész magyarság sorsát, életét befolyásoló problémakomplexumban kerül előtérbe a döntéshozók valós nemzeti elhivatottsága, politikai lényeglátása és döntőképesége, itt merül fel leginkább a bizalom kérdése.

- Van-e esély arra, hogy segélyezés helyett adókedvezményekkel adjon lehetőséget az állam a családok gyarapítására?

- A szegénységi küszöb alatt élők számára elkerülhetetlen a segélyezés. A családközpontú, gyermekbarát adózási rendszer csak egy bizonyos jövedelmi küszöb fölött ésszerű. Elképzelhető olyan adózási rendszer, amely a három gyermeket nevelő, bérből és fizetésből élő családok adójának felezését, öt gyermektől kezdve adómentességet írna elő. Az családbarát adókedvezmények rendszere azért is előtérbe helyezendő a segélyezéssel szemben, mert *praktice* kizárja a visszaélés, a tudatos élőködés lehetőségét:

adókedvezményben értelemszerűen csak az részesülhet, aki adózik, azaz valamilyen - alapesetben társadalmilag hasznos - jövedelemszerző munkát végez.

- Megoldható-e, hogy a schengeni egyezményhez való gyors csatlakozással fékezzük az országba való beözönlést, s ezzel kisebbsíthető-e a menekültek ellátásának költségvetést sújtó terhe?

- Magyarország tranzíciós sikereire vezethető vissza az, hogy a kelet európai, ázsiai vagy afrikai gazdasági menekültek számára tranzitországból lassanként célországgá válik. Szuverén országgént Magyarország 1990 óta tetszése szerint védheti határait és szabhat korlátot idegen állampolgárok letelepedésének. Ebből a tekintetből, az európai uniós csatlakozás a megzavarító, védekező lehetőségek gyengülését, nem pedig erősödését vonja maga után. Hiszen határait *kifelé* olyan szigorral kell majd védenie, mint amilyenre már most is lehetősége lenne (csak nem használja ki), viszont sokkal kitettebb lesz az Európai Unió *belüli* vándorlások hatásának. Magyarország szempontjából végeredményben egyre megy, hogy a például magrebi menekült a schengeni határon át érkezik-e közvetlenül, vagy pedig a Marseille-i gettóból. Sőt, rá kell mutatni, hogy az Unió hatalmasságai: Németország, Franciaország és Anglia már most azon igyekeznek, hogy informális nyomásgyakorlással kevésbé hatalmas uniós tagokat arra készítsenek, hogy a nem kívánt demográfiai teherből átvegyenek egy részt. Még egy bevezetendő kvótarendszerről is szó esik. Kialakulhat tehát az a helyzet, hogy az Európai Unió-tag uniós kötelezettségeinek eleget téve be kell, hogy telepítsen már az Unió *belül* élő vietnamiakat, tamilokat, arabokat és feketéket, de nem fogadhatja be (ugyancsak uniós kötelezettségei miatt) a Magyarországra áttelepedni kívánó magyarokat, azért mert azokra viszont vonatkoztatható az Unió restriktív szabályzata. Portugália ez ellen úgy védekezik, hogy alkotmányosan szögezte le, hogy betelepítési politikájában a volt gyarmatainak lakossága minden más betelepíteni óhajtóval szemben előnyt élvez. Hasonlóan járhat el Magyarország is, etnikai alapon. Erre jó precedensként szolgál az Unió leghatalmasabb országa, Németország, amelynek alkotmánya a 13. és a 116. paragrafusán keresztül minden német számára alanyi jogon biztosítja a betelepülés lehetőségét és az állampolgárság elnyerését. A németiséget három kritérium egyidejű teljesítése alapján határozzák meg: származás - 25 százalék német eredet -, a német kultúra, a német nyelv ismerete és a németiség vállalása. Németországnak éppen ezért nemzeti és nem pusztán országra vonatkozó alkotmánya van - ezt a példát kell hogy kövesse Magyarország is.

- Közvetíthető-e akár kulturális, akár gazdasági erőt az anyaország a Kárpát-medencében élő, de határokon túli magyarok gyarapodásához?

- Dél-Tirol kimutathatóan erőt merít az Ausztriához tartozó északi tartományrészből. Tirol déli, olasz megszállás alatt élő fiataljai rendszeresen az északi, innsbrucki egyetemen tanulnak. Izrael az Egyesült Államokban élő zsidó közösség részéről évi egy milliárd dollár segítyt kap. Ez az összeg a hatalmas zsidó lobby nyomására az Egyesült Államok költségvetéséből további évi négymilliárd dollárral egészül ki. Habár ezek a segélyek évtizedek óta működnek, mégsem tudom az egyoldalú segélyrendszert végleges megoldásnak tekinteni. Időtálló megoldást csak a kölcsönös kiegészítés alapján nyugvó segélyek, juttatások jelenthetnek. A Kárpát-medencében élő magyarság a trianoni diktátum által határokkal leválasztott részei vannak abban a helyzetben, hogy gazdasági, kulturális és szellemi téren kölcsönösen kiegészítő viszonyba kerüljenek egymással. Már most körvonalazódik, hogy Magyarország, főleg a szolgáltatások terén, nemcsak földrajzi fekvésének köszönhetően, de gazdasági fejlődésének üteméből és potenciáljából kifolyólag is, működési központtá válik. Magyarország működési centralitását a határon túl élő magyar nemzetrészek helyi ismereteikkel és mindenekelőtt a kapcsolat-tőkéjükkel egészíthetik ki, kölcsönös haszonnal. Gondoljunk arra, hogy az információs termelési mód éppen az információt, a kapcsolatokat helyezi a gazdasági siker kulcsszerepébe, amit sok esetben csak a helybéliség szavatol. Ezért például Japán milliárdokat költ egy, az egész Csendes-óceáni térséget behálózó japán diaszpóra kitelepítésére. Ezzel szemben Magyarországnak már csak az adottságokat kell

kihasználnia. A magyarság már ez ideig is kulturális hasznot merített abból a tényből, hogy a különböző nemzetrészek, különböző történelmi tapasztalatokból merítve, gazdagítják az egységes és egyetemes magyar kultúrát - hiszen még a legsötétebb diktatúrák által őrzött határok sem voltak képesek arra, hogy a magyar nemzeti magas kultúra egységességét megbontsák. Szellemi téren viszont divergens pályát futottak be az országban élő, valamint a határon túl rekedt nemzetrészek. 1956 után az elnyomó szovjet világbirodalom által hatalomra juttatott bábkormány, minden bizonnyal orosz sugallatra, mindent elkövetett, hogy kiölje a magyar lelkekből azt a fogalom párost, amely a forradalmat lehetővé tette: a nemzetérzést és a szabadság szeretet. A központilag irányított szellemi rontás mind a mai napig kitapintható, annál is inkább, hogy az orosz kivonulást a multinacionális ipari és transznacionális pénzügyi hatalom bevonulása követte. Ennek nem érdeke a nemzeti középosztályok megerősödése, sem pedig a nemzetek szabadságvágyának táplálása. A proletár internacionalizmust, mint közösségi szellemet romboló ideológiát, a liberális kozmopolitizmus váltotta fel. Ezen hatások alól a határon túl élő magyar nemzetrészek messzemenően mentesültek. A nyílt nemzeti elnyomás, melynek, például az erdélyi magyarság volt kitéve, kettőshatású volt: az asszimilációs kényszer részben sikerrel járt, nagyobb részt viszont, a zömében nem-asszimilált magyarságban megerősítette a nemzeti öntudatot. A megőrzött közösségi összetartás és egy bizonyos fajta idealizmus az a szellemi tőke, amit a határon túli magyarság jótékony hatással visszaáramoltathat az anyaországba. Mindezen hatások és pozitív kölcsönhatások csak akkor meríthetők ki igazán optimális hatékonysággal, ha a nemzet struktúrája is kölcsönösen kiegészítő, "szubszidiáris" formát ölt. Az integrálódó Európa paradigmájából, meghatározó alapeszméiből, le lehet vezetni a határokon átnyúló magyar konföderáció modelljét, a szubszidiáris nemzetstruktúrát. Ennek megvalósítása, mivel nem ellentétes a mai és az eljövendő európai paradigmával, hanem egyenesen abból eredeztethető, kizárólag magyar politikai akarat kérdése.

- Érdemes-e többé-kevésbé egységes kulturális és gazdasági hálózattá szervezni a világ magyarságát, hogy organizmusként védekezhessen a földkerekségen mutakozó veszélyek ellen, s erőt szerezzen a gyarapodáshoz?

- Nemcsak hogy érdemes, hanem az ország és a nemzet közös hasznára egyenesen kötelező. Pozitív példának lehet ez irányban a rendkívül szervezett és elhivatott horvát diaszpóra, amely a világon élő horvátoknak mintegy felét teszi ki, és amelynek hathatós segítsége nélkül az 1991-95-ös függetlenségi háborúban Horvátország nem vívhatta volna ki szuverenitását. A kínai diaszpóra is organizmusként működik, mely az anyanemzetet szolgálja, így került például az atom- és hidrogénbomba titka az USA-ból Kínába. Nem utolsó sorban példának kell, hogy legyen a világ zsidósága, amely képes volt ötvenévi indukciós idő elteltével szinte a semmiből hazát teremteni a zsidó nemzet számára őseik földjén.

- A stratégiai közvagyon külföldi kézbe adása, a földbirtokok elidegenítése után milyen módszerekkel védekezhethet a magyar társadalom a kiszolgáltatottság ellen?

- A stratégiai közvagyon döntő része eddigelé külföldi kézbe került. Különösen súlyos a posztindusztriális korszakban meghatározó hatalmi eszközzé vált bank- és médiahálózat elidegenítése. Mind több és több nyugati elemző mutat rá, újabban még Soros György is - aki saját maga része ennek a globális hatalomnak -, hogy e globalizálódó hatalmi szférák veszélyeztetik egyes országokon belül nem csak a gazdasági, de a politikai esélyegyenlőséget is, ezzel megkérdőjelezve a liberális demokrácia további működésének alapjait. A termőföld elidegenítésének lehetősége, tekintve a magyar és nyugati potenciális vásárlók fizetőképessége közötti óriási különbséget, valamint azt a tényt, hogy Magyarország, például Németországgal vagy Németalfölddel összehasonlítva, igen gyéren lakott, és földrajzi adottságai miatt könnyen betelepíthető, kialakít egyfajta palesztinizálódási veszélyt. Elképzelhető, hogy a magyar gazdák földjét tömegesen felvásárolják, és szállást teremtenek nemzetidegen kolonisták számára, a régi gazdákra pedig az agrárproletariátus sorsa vár. Az utóbbi idők idevágó vitái kapcsán le kell szögezni, hogy hazug az a beállítás, miszerint az

Európai Unió tagság elnyerése után a föld idegen kézbe kerülése, illetőleg az elidegenítési korlátozások feloldása szükségképpen bekövetkezik uniós kötelezettségekből kifolyólag. Az Európai Unión belül, a szubszidiaritás elve alapján, a tagországok kompetenciája a földtulajdon szabályozása. Minden tagország saját belátása szerint lehet többé vagy kevésbé protekcionista. Nem létezik erre vonatkozó uniós szabályozás. A magyar föld idegeneknek való eladását mindenféleképpen meg kell akadályozni.

- Elképzelhető-e hogy az 1996-os magyar világkiállítás lefújása jelentős ütközet volt egy lélektani hadviselésben?

- Vannak, akik Magyarországon, az 1989-es változásokat követően azt propagálják, hogy a nemzetérzés, az etnikai alapú nemzet mint olyan idejét múlt, a világ egy globális kultúra felé halad és legjobb az avítt, "mucsai" közösségtudatot minél hamarabb magunk mögött tudni. Közben a Nyugatra mutatnak, mint az elnemzetietlenülés példájára. A monokulturális eljellegtelenedést felsőbbrendűnek tüntetik fel. A valóság ennek éppen az ellentéte. A magyarországi nemzettudat messze elmarad a minduntalan példaképként bemutatott Nyugat-Európa mögött, ami az etnikai alapú nacionalizmusok intenzitását illeti. Nézzük például a kontinens földrajzilag legnyugatibb országát, Írországot, vagy a magát - joggal - quintesszenciálisan Nyugat-Európának tekintő Franciaországot. A gazdaságilag egyre sikeresebb Írország megválasztott elnöke, az Észak-Írországi(!) Mrs. McAleese a kampányban nyíltan hangoztatta "gátlástalan nacionalista" mivoltát. ("unabashed nationalist" - Idézi: The Economist, 1997. november 8.) Az atomizálódásnak, a közösségi érzület gyengülésének pusztító hatását felismerte, még Németország is, pedig a német közösség a holocaust sokkhatására évtizedekig mindentől elfordult, ami nemzeti. S ez az állam most, az újraegyesítés roppant gazdasági kihívásával küzdve, útját és módját keresi egy pozitív nemzetérzés újjaépítésének, hiszen a közösségi szolidaritás éppen akkor pótolhatatlan, amikor a gazdasági konjunktúra megszűnik, és az egzisztenciális gondok súlyosbodnak. Kohl kancellár a nemzetek Európájáról beszélve, az Uniót az uniformizáló globális hatalom elleni mentsvárnak nevezi. Mint mindenütt, úgy Magyarországon is, az itt gazdasági uralomra került globális ipari, pénz- és médiahatalmak azok, amelyek érdekelték a közösségi szolidaritás (így a nemzetérzés) gyengülésében, a társadalmak atomizálódásában, abban hogy a nemzetek könnyen manipulálható népességgé degradálódjanak. Ezért különböző eszközök kerülnek bevetésre, a magyar nemzetérzés újjászületését meggátolandó, például hisztériakeltés egyes magyarországi kisebbségek körül otthon és külföldön, vagy a magyar nemzeti szimbólumok méltatlan kezelése. A nép és a nemzet meghatározó szimbóluma, államiságának születése óta a Szent Korona - annak helye nem egy múzeumban, a halott tárgyak közt, hanem a Parlamentben van, mai államiságunknak megfelelően, mely demokrata és parlamentáris. Lebilincselő könyvet írt e kérdéskörrel Zétényi Zsolt *A szent korona eszme mai értelme* címmel. Hadd említsem hogy az ottawai parlament minden munkanapja az angol királyi jogar szertartásos bevonulásával és az ülésterem díszhelyére helyezésével kezdődik - az ülés csakis a jogar jelenlétében legitim. Mint ahogy Vass Csaba a hermeneutikai hatalomról szólva több írásában is kifejtette, a globalista *versus* nemzeti kultúrharcban a szóértelmezés módosítására és a fogalmak értéktöltetének megváltoztatására is sor került. Olyan fogalmak, mint "nemzet, haza, kötelesség" sokakban immáron negatív érzelmeket ébresztenek. Szisztematikussá vált az országos célkitűzéseket vagy érdekeket nemzetieknek feltüntetni, holott ez a magyar nemzet esetében távolról sem ugyanaz. Még súlyosabb az ország érdekének a határon túli magyarság érdekeivel történő szembehelyezése, aminek tanúi lehettünk 1996 nyarán a román-magyar alapszerződés megkötésének kapcsán a magyar diplomácia vezetője részéről. Nem maradt kihasználatlanul a nagy történelmi múlttra visszatekintő szemantikai hadviselés bevett módszere, az aszimmetrikus ellenfogalmak gyártása. Legkirívóbb a nemzetérzés *versus* modernitás aszimmetrikus ellenfogalomként történő propagálása. Eszerint a "nemzeti" automatikusan konzervatív, haladásellenes, a "kozopolita" viszont modernizációpárti, haladó. A történelmi tapasztalat ennek szögesen ellentmond. A 1868-tól egyre inkább modernizálódó Japán napjainkig mélységesen, egész társadalmát áthatóan, etnikai és vallási alapon nacionalista. Vagy említhető a hitleri Németországról, amelyben a nemzetérzés ugyan

túlburjánzott és hozzájárult a legszörnyűbb vérengzéseket is lehetővé válásához, de a tudomány és technika, tehát a modernizáció terén világviszonylatban élen járt. Vagy napjainkban. Írország, Izrael vagy a nemzeti Kína, Taiwan esetében az erős nemzetérzés a haladást és modernizációt biztosító erőként működik. Rátérve a '96-os füstbement világkiállításra: a rítus, az ünnep, de mindenek előtt a *sikerünnep* a közösségi érzület kovásza. Ezt felismerve, már a régi rómaiak nagy fontosságot tulajdonítottak a győzelmek megünneplésének és a győzelememlékek megörökítésének. A világkiállítás hasonló társadalomlélektani szerepet játszott volna. Azok, akik a magyar nemzetérzés tudatos visszafogásán ügyködnek, ezt pontosan tudják - könyvtári szakirodalom foglalkozik e tárgykörrel. A világkiállítás elszabotálása jól beleillik tehát az elnemzetlenítő igyekezetbe.

- Van-e másik vetület is?

- A Budapesten tervezett világesemény témája az informatika és kommunikáció volt, olyan téma tehát, amely teljesen megfelel az informatikai termelésmódra való áttérés megatrendjének, és egyben Magyarország és a magyarnemzet legkecsegtetőbb fejlődésirányának, a tudásközpontúságnak. Kétségtelen, hogy az expó megtartása közép- és hosszútávon felmérhetetlen gazdasági, sőt hatalmi haszonnal járt volna az ország és az egész nemzet számára. Elképzelhető, hogy magyarországi megrendezése szembehelyezkedett egyes multinacionális hatalmak érdekével. Az is elképzelhető, hogy sikerült az SZDSZ csúcsvezetését érdekeltté tenni az expó szabotálásában. Az SZDSZ politikája kezdettől fogva, dogmatikus következetességgel, expóellenes volt, függetlenül a különböző megrendezési verzióktól. Ezt a magyar szempontból teljesen irracionális álláspontot csakis a leírt mechanizmussal lehet magyarázni. A pénzhányra való hivatkozás, azoknak az összegeknek ismeretében, amelyeket később az expót letiltó koalíció idegen bankok szanálására költött, még ürügyként sem szolgálhat, legfeljebb fügefalevélként. Az a tény, hogy a '94-es koalíció megkötése kapcsán az SZDSZ maximális rugalmasságot bizonyított, viszont hajthatatlan maradt a világkiállítás ügyében, újabb logikus érvet nyújt a politikai korrupció - árulás - hipotézisnek. Az ártó hatás nem szükségképpen ártó szándéknak az eredménye. A szándék lehet bizonyos körök érdekvédelme is, függetlenül annak egyéb vetületeitől.

- Fokozhatja-e a nemzet életkedvét, ha felszínre kerülnek a magyar kultúra rejtett értékei?

- A nemzetérzés a közösségi érzések közül az egyik legintenzívebb. Hatása lehet romboló, de lehet az építkezés pótolhatatlan energiaforrása is, mint például a magyar reformkorban volt. A nemzetérzésnek egyik összetevője az önértéktudat. Ezért mind a rejtett kulturális értékek felszínre hozatala, mindpedig az ismeretek társadalmi szintű tudatosítása hatékony módszere lehet az optimizmus és tenni akarás fokozásának.

- Az ország katonai védelmének megerősítése mely lépésekkel kezdődhet?

- Történelmi okok miatt, bennünk, magyarokban nagyon pozitív kép él saját katonai kapacitásunkról. Természetesnek tekintjük fegyveres erőink felkészültségét, motivációját, megkérdőjelezhetetlennek bátorságunkat. Ennek utolsó történelmi bizonyítékát, joggal, az 1956-os forradalomban látjuk. Ám éppen a forradalom indukálta, mint ahogyan azt már említettem, azt a tudatos és központilag irányított társadalomlélektani destrukciót, melynek egyik eredménye például a közösségi szellem, a szabadságvágy, a nemzetérzés gyengülése. Sajnos a leépülés nem került el sem a honvédséget mint testületet, sem pedig fiatalságunk hadrafoghatóságának lélektani előfeltételeit. Magyarországi intézményekben tanuló fiatal erdélyi ismerőseim számoltak be arról, hogy kollégáikkal folytatott beszélgetéseik alkalmával rendszeresen szóba került a horvát függetlenségi háborúval és a boszniai háborúval kapcsolatban az a hipotézis, hogy Szerbia esetleg hadszíntérre alakíthatná az ország déli sávját. Döbbenet tapasztalták, hogy a megkérdezett magyarországi fiatalok döntő többsége személyes megoldásként az ország azonnali, nyugati irányba történő elhagyását jelölte meg.

Elismerem, hogy ez nem bír a szociológiai felmérések általánosító erejével, de a véleménynyilvánítás körülményeit tekintve talán őszintébb pontszerű képet nyújt a hivatalos megkérdezésnél. Mindenesetre e hozzáállás számomra elgondolkasztató felkiáltójel. Az 1990-ben hatalomra került kormány megpróbált ez irányban is megfelelőképpen hatni, viszont távolról sem használta ki az összes lehetőséget. A régi római bölcsélet szerint, ha békét akarsz, készülj a háborúra. Ez a gondolkodásmód az anyaországban messzemenően hiányzott és hiányzik a mai napig.

- Azért akadtak képviselői.

- Azokat a keveseket, akikben megvolt az árnyalt helyzetfelismerés kapacitása, a lényeglátás adottsága és a problémák gyökeres megoldására való törekvés, azokat a politikai elit marginalizálta. Jellemző példa Raffay Ernő esete, akit taktikai okokból előbb elűtöttek a honvédelmi miniszterségtől, majd szisztematikusan akadályoztak konstruktív elképzeléseinek megvalósításában, végül pedig felmentettek államtitkári tisztségéből is. Így magyarázható egy sor történelmi lehetőség kihagyása. A véderővel kapcsolatban, 1990-ben lehetőség volt arra, hogy a menekülttáborokban élő, egzisztenciát kereső, több tízezer erdélyi magyar fiatalból létrehozzanak egy nemzetileg motivált, jól felkészült, bárhol bevethető, gyors, professzionális hadtestet, amely magját képezhette volna egy utóbb kiépítendő nyugati mintájú, egészséges szellemiségű hivatásos hadseregnek. E kihagyás világosan bizonyítja, hogy a magyar védelmi gondolkodást nem a lehetőségek felelős kiaknázása, hanem a felelősség elhárítása jellemzi. A mindmáig jellemző védelmi struccpolitika a NATO-ba való bekapcsolódásunk pillanatáig nem csak Magyarországot veszélyeztet, hanem potenciálisan az egész régiót hiszen a stabilitást az erőegyensúly szavatolja. Nem csak a túlfegyverkezés destabilizál, hanem a véderő elhanyagolása is. Az a tény, hogy a magyar honvédségben nem kötelező a reggeli torna és ismeretlen a hazafias nevelés, legalább is megkérdőjelezi a honvédség leépüléséért felelősök pénzhányra való hivatkozásának hitelességét.

- Hol kellene elkezdni a védelem megerősítését?

- Ha egy szóval kellene válaszolnom, azt mondanám: a fejekben. A felelősök fejében éppúgy, mint az egész nemzet tudatában. Az Öböl-háború az első informatikai módszerekkel levezényelt háború. Eredményessége minden bizonnyal megingatta az akkor még létező szovjet hadsereg önbizalmát és hozzájárult e világhatalom szétbomlásához. Ugyanakkor egyértelművé tette, hogy az egész hadviselés paradigmaváltás előtt áll. Ennek egyik következménye az, hogy a hadseregek szakmai felkészültségének jelentősége ugrásszerűen megnőtt. Az elkövetkezendőkben fokozott mértékben kell költeni a szakmai képzés infrastruktúrájának - számítógépeknek, szimulátoroknak - beszerzésére, még akkor is, ha az a szükséges fegyverrendszerek csak részleges beszerzéséhez vezet. A modern "fegyverforgatás" elsajátítása lassú folyamat, a fegyverbeszerzés viszont szükség esetén rövid idő alatt is elvégezhető. Változatlanul fontos maradt a fegyveres erők szellemi-lelki felkészítése, motiválása. A legsikeresebb fegyveres erő - Izrael és az USA hadereje - esetében kiemelt szerepet kap a hazafias nevelés, a csapatszellem, a hőskultusz és a tradícióápolás. Jó lenne, ha a honvédség is e példához igazodna. A magas szintű szakmai felkészültség és a csapatmotiváció egyaránt növeli a biztonságunkat és megbecsülésünket a NATO-n belül. Ez a megbecsülés a katonai szövetségen belül érdekérvényesítésünk legfőbb forrása lehet.

- A természeti környezet nagy csapásokat viselt el a pártállam évtizedei alatt, s a rendszerváltozás kezdete óta sem mérséklődött ez a terhelés. Tudatosult-e bennünk, hogy a Földet unokáinktól kaptuk kölcsön?

- A környezetvédelem a jelen és a jövő generációk egészséges életterének biztosítását tűzi ki célul. Mint olyan, nemzeti szempontból elsőrendű fontossággal bír. Keletkezését valamint eredményeit tekintve, Nyugat Európában a német környezetvédelmi mozgalom volt a legdemokratikusabb - "lentől" jött - és leghatékonyabb, hiszen attól eltekintve, hogy a Zöld

Párt számottevő politikai erő, a környezetvédelem tematikája megjelent az összes német parlamenti párt programjában. Az utóbbi egy és fél évtizedben Németország példamutató környezetvédelmi törvényrendszert épített ki. Ezzel párhuzamosan az elit a médiumokon, a tanúgyön és az egyházakon keresztül tudatosítani igyekszik a társadalomban környezetvédelem fontosságát. Nem csak Magyarország számára követendő példa ez.

- A honi nyilvánosságban soha nem látott népszerűsítést kaptak az antihumánus eszmék, békés falvakban is tömegesen pusztítanak a manipulatív szekták. Ezek ellen lehet-e médiumok nélkül küzdeni?

- A liberális világhegemónia a társadalmi lét egyes vetületeiben libertáriánus kinövésekhez vezetett. Vannak országok - és Magyarország már közeledik ehhez az állapothoz -, amelyekben a deviancia liberális megtűrésétől azok libertáriánus kultuszáig jutottak el. Ebben a háttérben burjánzanak a manipulatív, világot behálózó, magukat vallásos köntösbe burkoló hatalmi csoportosulások, mint például a Scientology, vagy pedig az egyéniséget eltorzító, mélyhitű szekták, amelyek tevékenysége olykor csoportos tragédiákba torkollik. A hatalmi csoportosulások ellen célszerű törvényi erővel fellépni, mint ahogyan a Scientology esetében a német alkotmánybíróság ezt meg is tette. A szekták ellen leghatékonyabb az, hogyha a létrejöttüket lehetővé tevő, az emberek döntő többségében létező metafizikai vágyakozást a történelmi egyházak elégítik ki, töltik be. Példamutatóak ebben a francia katolikus egyház fiatal bázisközösségei vagy hasonló református mozgalmak. A magyar állam az egyházak támogatásával, az egyházak pedig a lentől jövő kezdeményezések felkarolásával hathatnak az elhajlások ellen. Ettől teljesen függetlenül is, a magyar társadalom morális megújítása szorosan köthető az általános és korai hitoktatás bevezetéséhez.

- A társadalom egészséges részében is halvány az önvédelemre való elszántság. Többek közt ezért is hódít a városi bűnözés, a mezei lopás, s terjed a kábítószer. Siettetni kell-e önvédelmi csoportok szervezését?

- A magyar rendőrállomány számottevő része a múlt rendszerből öröklődött és magában hordozza a pártállami elnyomó apparátus reflexeit. A magyar rendőrség ugyanakkor nem rendelkezik már a pártállamban megszokott kiváltságaival, sőt, alulfizetett, ami természetes módon frusztráltságot idéz elő. Ez fokozott mértékben kiteszi az állományt a korrupció, sőt a maffiával való kollaboráció veszélyének. Az autólopások rendkívül magas száma, a felderített esetek elenyésző töredékével összevetve arra enged következtetni, hogy a rendőrség egy része egy követ fúj a tolvajokkal. 1990-től kezdve az országba áramlott, és mindinkább szerveződik a keleti és nyugati alvilág. Virágzik a leánykereskedelem, erős a drogmaffia. Mindennaposakká válnak a betörések, a közbiztonság soha nem látott mélypontra süllyedt. Mindezek leküzdésére a magyar rendőrség még a belső problémái megoldása esetén sem lenne kellőképpen felvértezve. A bünfelderítés nem csak az állomány morális, képzési és infrastrukturális nehézségeivel küzd, de sokszor a BTK jogházagai is vagy pedig egyes politikai körök elferdült demokrácia-felfogásával esetenként a visszájára fordított kisebbségvédelmi igyekezetével. Ezért például a rendfenntartó erők sok esetben nem képesek közismert garázdákkal szemben fellépni. Ilyen körülmények között szükséges, de nem elegendő a társadalom önvédelmi szerveződése. Ezzel párhuzamosan kellene, haladjon a jogházagok felszámolása, valamint a rendőrség fölé helyezett csendőrség létrehozása.

- Mutatkoznak-e kedvező, a polgárosodásra utaló jelek az utóbbi esztendőkből?

- Igen. Az igazsághoz viszont hozzátartozik, hogy a polgárosodási folyamat már a késő-kádári korszakban megkezdődött. Magyarország ezen a téren messze meghaladta az összes többi rendszerváltó országot. A polgári középosztály ugyanakkor az egyetlen erő, melyet a magyarság szembe tudott helyezni a globalista hatalmakkal, és amelynek élettereje mind ez idáig meggátolta az ország latinamerikanizálódását.

- A technikai fejlődés milyen segítséget adhat a társadalom védekezéséhez, sőt offenzívába lendüléséhez?

- A világ egy technikai, sőt termelési módbeli forradalom, paradigmaváltás előtt áll, jobban mondva már annak kellős közepén tart. A tudásközpontú, informatikai termelési módot Alvin Toffner az agrár és ipari termelési hullámokat követő "harmadik hullámnak" nevezte. Hogy a metaforánál maradjak, mint minden hullám, úgy ez is tovasodorja azt, aki képes meglovagolni, és elborítja azt, aki erre képtelen. Megfelelő, szakmailag megalapozott és nemzetileg elhivatott kormánypolitikával a magyarságnak jó esélye lehet a harmadik hullámot meglovagolni.

A jó szövetségekre alapozna az országépítő

Makovecz Imre szerint beteges kiskorúságban tartja a társadalmat a média

A Kossuth- és Ybl-díjas építész úgy látja, az emberek életkedvét, a társadalom önbizalmát vissza lehet adni, ehhez azonban az államhatalmat is "szervesebbé" kell tennie a kormányzatnak. Az organikus építészet világszerte ismert mestere tudja, hogy az épületek az embereket ért hatásoknak csak kis részét képezik. Egy-egy építészeti program azonban lökést adhat olyasfajta önszerveződésnek, amelynek révén összeállhat település-, térség- és országépítő csapat.

- A rendszerváltozás kezdete után nyolc évvel nyílik-e esély arra, hogy az állami apparátusok közelebb kerüljenek a társadalomhoz, s azzal "szervesülve" a köz javára működjenek?

- Ha meg akarjuk erősíteni a civil társadalmat, akkor éppen ez a legfontosabb teendő. Sajnos negyven-ötven év alatt hozzászoktunk a központosított igazgatási struktúrához. A kormány a minisztériumokra "osztotta le" az intézkedés feladatát. Polgári társadalomban a minisztériumnak nem ez a leckéje. Hanem a közjogi szerepet a civil szervezetekre kell hagynia. A taxis, a jogász, az építész, az iparosság, a gazdátársadalom olyan kamarákba kell, hogy tömörüljön, amely testületek működési jogosítványokat adnak és vonnak vissza, amelyeknek etikai szabályzatuk van. Olyan rendet képviselnek, amely eligazítja tagjait mind kötelességeiben, mind lehetőségeiben. Sajnos az utóbbi nyolc évben sem efelé haladtak a dolgok. A minisztériumok megmaradtak a maguk Kafka-kastélyi kategóriájában. Túl nagyok. Hat-nyolcszáz fős minisztériumok önmagukra orientált, zárt visszacsatolásos rendszert képviselnek. Maga a társadalom pedig csak információkat fogad be "fölről", de ő maga nem adhat vissza információt. Nyitott rendszerben ez a csak függőleges és egyirányú információáramlás önmaga a csőd.

- Lehet-e változtatni ezen a világ más tájain is tapasztalható bajon?

- Át kell szervezni a minisztériumokat, csökkenteni hatalmukat. Mérsékelni kell a létszámot is, de nem elsősorban takarékosági célból. Sokan a parlament létszámát is csökkentenék, holott nem ez a lényeg. Ez a költség eltörpül az mellett a hatalmas kár mellett, amely abból keletkezik, hogy a társadalom nem tudja önmagát megszervezni.

- Mindez nem jelentené-e azt a fajta államtalanítást, amelyet az úgynevezett "globalisták" sürgetnek évek óta?

- Nem hiszem. A globalisták a kultuszminisztériumnak a hatalmát olyan nagyra növelték az elmúlt négy évben, amekkora csak Aczél elvtárs idejében volt. Ők osztották és vonták el a pénzt, tették rá a kezüket arra a pénzre is, amelyhez semmi közük nem volt. Tehát amit a parlament kulturális bizottsága szavazott meg bizonyos célokra. Ők voltak azok, akik ideológiai és hatalmi alapon támogattak és elleneztek egyes kezdeményezéseket. Tehát úgy fungáltak, mint egy igazi leninista alapon működő hatalmi szervezet. Miközben államtalanításról beszéltek, csoportérdeket képviseltek.

- Hogyan lehet ezt felszámolni a jövőben?

- A valódi kamarákhoz kell csoportosítani a hatásköröket és a feladatokat. Nem gondolom, hogy most Kolumbusz tojásáról beszélünk. Az európai államok tekintetében evidenciáról van szó. Nálunk még képtelen volt evidenciává válni, mert nincs vele kapcsolatos közvetlen tapasztalatunk. Így természetes, hogy kezdetben a megalakuló kamarák nem fognak egészségesen működni, mert az egész társadalmat átható korrupció, a hátulról mellbe stílus érvényesülni fog bennük. De ha a szerkezetük már csökkenti a régi beidegződések feléledését, és ellenőrző szerv is működik, amely igyekszik kiszűrni a rendellenességeket, akkor fokozatosan el lehet érni a tisztulást.

- Mai állapotában a társadalom kész-e arra, hogy az államhatalmat a szerves építéssel bölcselétéhez hasonlóan "szervesebbé" tegyék: minél szélesebben terjesszük ki a dolgozó nép okos gyülekezetei között?

- A példamutatás rendkívül hatásos pozitív és negatív értelemben egyaránt. Ha maga az államapparátus korrump, ha a közpénzek megvesztegethető minisztériumi tisztviselők kezén mennek keresztül és jutnak el a pályázókhoz, akkor ez penetrálja az egész társadalmat. Ha ki tudunk alakítani olyan struktúrát, amelyben nem ez a pillanatnyi, "szpáhi" hatalom érvényesül, hanem egészségesen működik, akkor kiiktatható a jatt. Ameddig az egész struktúra a bizánci "baksis" körül forog, addig nem lehet beszélni erős civil társadalom kialakulásáról. Hanem fennmarad az a kettősség, amely a Kádár-rendszert jellemezte. Háztáji telkeken termett a hazai zöldség nagy része, de ez a tevékenység nem kapott legitimitást, pedig belőle származott a termés java.

- A baloldali blokk négyéves országlása alatt elég gyorsan haladt-e a társadalom?

- Az én szakmában, az építészetben a kamarát az állam visszaminősítette egyesületté, holott létezik egy kamarai törvény.

- Mit lehet így tenni?

- A kamarai törvényt teljes mértékben kell tudni érvényesíteni. Emellett az építész kamara a mérnökkamarával, a gazdasági kamarával és másokkal ki kell, hogy építsen egy kapcsolatrendszert. Mert ezek összefüggnek: az építészeti tervezés összefügg az építőiparral. De ne a minisztériumtól, egy vagy két íróasztaltól jöjjön ki egy-egy utasítás, hanem a kamarák keressék az együttműködés lehetőségeit. Azaz a vertikális működés helyett a horizontális erősödjön meg.

- Ehhez nagy életkedv kellene a társadalomban...

- Ez igaz.

- De most meglehetősen apátia a jellemző. Mivel lehetne az életkedvet a mai keservek között is fokozni?

- Sajnos, minél többet néz valaki televíziót, annál kevésbé lesz tájékozott. A televízióban nem közölnek az emberekkel világos, egyértelmű információkat. És az egyes információk között nem a tájékoztatás drámája épül fel: hogy egyik információ kiegészítse a másikat, hanem egy dezinformációs struktúra működik. Számtalanszor átéltem, amikor a Nemzeti Egység Mozgalom szervezésekor vidékre jártam és négy-ötszáz ember előtt kellett beszélnem, hogy megkérdezték: *Mért nem mondták ezt nekünk még idáig?* Holott fontos, égető dolgokról volt szó. Ebből az következik, hogy a nemzetközi információs hálózaton, nem tudom, hogy véletlenül-e vagy kész akarva, de marginális helyzetben lévő emberek marginális jellegű információkat közölnek a társadalommal. Így nem derül ki, mi van az országban. Ez csak egy részlet a sok közül, ami az embereknek kedvét szegi. Egyfajta "hülyegyerek-szindróma" alakul ki, és nehéz elhinni, hogy ezt teljesen akaratlanul hozzák létre.

- Pusztán az információs nyomor talán nem mindenkit kedvetlenülít el, hiszen tudjuk: boldogok a lelki szegények...

- Emellett számtalanszor tapasztalják az emberek, hogy az ő életükkel és problémáikkal nem konform az adózási vagy a közigazgatási rendszer. Például Baja Ferencék "kihoztak" egy építési törvényt, amelynek értelmében bizonyos önkormányzatok jegyzőjének nincs joga arra, hogy építési engedélyt adjon, mert - mondta a törvényalkotó - ezek a jegyzők nem rendelkeznek olyan tudással, amely alapján az engedélyt kiadhatnák. Létre kell tehát hozni - mondják - olyan intézményeket, kvázi másodfokú építészeti hatóságokat, amelyek dönthetnek az engedélyezésről. Nevezett törvény ugyanakkor leszögezi, hogy ha valaki kerítést akar építeni, az szerezzen be engedélyt. Tehát ha például valaki Bakonyszentkirályon kerítést akar építeni, annak a faluban láttamoztatnia kell a tervet, majd föl kell szállnia a buszra, be kell utaznia Zircre, ott keresnie kell egy tervezői jogosultsággal rendelkező embert, majd bemenni a hivatalba, ahol egy, általában közepesnél gyengébb képességű emberrel el kell fogadtatnia a tervet. Ilyen helyekre kitűnő képességű emberek nem mennek és majdnem biztos, hogy predesztinálva vannak arra, hogy korruptak legyenek. Mari néni tehát a hóna alatt egy kvázi libát visz, s van egy libaól az építési osztály hátsó kertjében, ahol az emberek elhelyezhetik a baromfít, majd átvehetik az engedélyt.

- Kínálkozik-e megoldás?

- Ma az országban van hétezer építész és háromezer-háromszáz település, ezek egy részében kerületek. Tehát gorombán négyezer hely van, ahová az Építész Kamara kötelezően kiküldhetne egy-egy okleveles építészmérnököt, aki városi, kerületi vagy előljárásági főépítésként tevékenykedhetne. Ha Mari néni bejelenti, hogy kerítést kar építeni, a főépítész a faluban jártakor tájékozódna, tervrajzot adna, és legközelebb ellenőrizné az építést. Tehát ne szórakozzunk fölöslegesen a társadalommal, mint az orosz adminisztráció: van elegendő szakemberünk, aki ellátja a feladatokat.

- Miért nem kezdeményezik ezt állampolgárként maguk az építészek?

- A Kós Károly Egyesülés, amely 1700 tagot számlál, ezt a főépítési rendszert, függetlenül az építési törvénytől, több mint 15 éve gyakorolja. Csakhogy Baja Ferencéktől "kijött" egy olyan rendelet, hogy mindezt így végezni nem lehet, mert a főépítésznek nincs joga ott, ahol szolgálatát teljesíti, házat tervezni. Ez perverzió! Tudniillik ha pont ott nem tervezhet, ahol főépítész, nem tudja megmutatni, hogy szerinte mi a jó ház. Pedig ezt meg kell tudnia mutatni. Megkötik a nagyobb települések kezét is. Ha Eger városa építeni akar egy fedett uszodát, akkor nem adhat ki építési engedélyt saját magának, mert az "összeférhetetlen", hanem el kell mennie egy másik városba az engedélyért. Holott ő tudja a legjobban, hogy kiadhatja-e az engedélyt vagy nem. Hol rejlik itt a korrupció lehetősége?... Itt van egy letűnt félgymartati rendszer ellenőrzési pszichózisa, amelyben mindig mindenki gyanús. Ezt el kell tudni felejtetni. Baja Ferencék nem tudták elfelejtetni, mert ők ezt szeretik.

- **Vannak azért emberek, akik az európai kultúráért felelősséget éreznek, de kevés eszköz van a kezükben: pénz és médium. Államhatalomból is csak annyi lesz, amennyi maradt az ország kiürítése után. Hogyan lehet mégis a feléleszteni a társadalomban a kezdeményezésre, javításra való kedvet?**

- Tárgyalásokat kezdtünk a most hivatalba lépő kormány képviselőivel arról, hogyan van mód az Építészkamara Szövetség javaslatait érvényesíteni. Nem lehetetlen intézkedésekről van szó. Más szakmák képviselőnek is segítenie kell az új kormányt abban: kialakíthasson olyan helyzetet, amelyben értelmesen működhet az alkotásra kész ember.

- **Ma mi állít akadályt?**

- Az emberek meg vannak alázva. Többek közt azzal, ahogy szólnak hozzájuk. Honnan veszi az értelmiségi, hogy neki az emberekhez leereszkedően kell beszélni. Világosan és egyértelműen beszéljünk! Nem népi zsargonba kell átfordítani a gondolatokat, hogy Horn Gyula stílusú legyen a szöveg, mert azt értenék a legtöbben. Az is kedvét szegi az embereknek, hogy szellemileg is egyfajta alantas pozícióba vannak kényszerítve. Ebből úgy lehet kiemelkedni, ha komolyan, tisztességesen foglalkozunk a bajokkal. Ha egy város haldoklik, menjen oda egy építész, és próbálja meg a helyeikkel együtt kialakított revitalizációs programmal elindítani a fölemelkedést. Mi értünk el eredményeket ezzel.

- **Magam Csengerben, a szerves építészet híres mintavárosában azt láttam, hogy a gyönyörű épületek közt álló művelődési ház szombaton kihalt volt. A látvány azt sugallta, hogy a Makovecz-épületekhez Makovecz-szellemiségű emberek is kellenének.**

- De azért, mert adott helyen még nincs egy-egy ilyen programhoz további négy-öt ember, ne hagyjuk abba munkát. Nem olyan egyszerű ez. Odáig jutottunk, hogy a fiatalasszonyok gyereket se igen szülnek. Ma a fiatal lányokat nem anyának nevelik, hanem a női egyenjogúságról meg az önmegvalósításról beszélnek nekik. Ma nem természetes, hogy egy-egy leánynak majd asszonyként legyen három-négy gyereke. Amikor arra hivatkoznak, hogy ekkora jövedelemből nem lehet három-négy gyereket eltartani, nagyon jól tudom, hogy ez nem igaz. Abszolút nem igaz. Olyan családban nőttem föl, amelyben a két gyerek 24 négyzetméteren nevelkedett, a vízcsap kívül volt az udvaron. Föl sem merült, hogy itt nem lehet két gyereket fölnevelni. Elképesztő, hogy pénzben mérik a gyereket.

- **Van-e valami rejtett szándékosság amögött, hogy újabban nemcsak a szélsőséges életvitelt folytató embereket látjuk ajánlott mintaként a társadalom előtt, hanem tapasztaljuk, hogy az egészséges gondolkodású, a közösségnek hasznos polgárokat ostobának vagy baleknak állítják be a közvélemény formálói?**

- Nagyon sokan azt mondják, hogy van szándék ebben, én azonban ilyen találgatásokba nem szívesen mennék bele. Mert nem a szándékokkal foglalkozom. Szívesebben törődöm azokkal az emberekkel, akiknek jó lenne, ha három gyerekük lenne, mert értelmes, jó embereket nevelnének belőlük, és jó lenne, ha bízhatnának a jövőben. Mind gazdasági értelemben, mind a saját karrierjüket illetően. Velük foglalkozom, és nem azokkal, akik kétes mozgalmakat időről időre stratégiai célokból fölelevenítik. Azok a manipulációk, amelyeket említett, az emberiség történetében marginális jelenségek, amelyek nem fognak sikert elérni, bár hatalmas kárt okoznak. Nem is akarnak vele, azt hiszem, tartós sikert elérni, inkább csak taktikai értékűek. Ha valaki úgy gondolja, hogy mert kovász nem lehet, akkor elrohasztja a környezetét, lelke rajta. Az ő fejére szálljon az átok azért, amiért így viselkedik bárhol a világon.

- **Hogyan lehet kisebbiteni a szellemi környezetszennyezéssel okozott kárt?**

- Komoly pozitív diszkriminatív intézkedésekkel, ténylegesen segítő banki hitelpolitikával,

egészséges közigazgatási rendszerrel el kell kezdeni foglalkozni a legnagyobb értékkel, ami Magyarország birtokában van, és ez a föld. Fejleszteni kell ennek terméseit, gazdagítani a mezőgazdasági ipart. Élénkíteni kell nagykereskedelmét azzal is, hogy ne engedjünk be külföldről krumplit akkor, amikor a hazai is eladhatatlan. Vám- és adóösszerúsítással is segíteni kell a magyar mezőgazdaságot. Ma, ha egy gazdaember, akiből nagyon kevés van, használt traktort akar venni, akkor a gép árának csak húsz százalékát számolhatja el költségként. Azaz súlyos diszkriminatív intézkedések tartják féken azokat az embereket, akik szeretnék a földdel valamit kezdeni. Ahelyett, hogy támogatnánk őket: fantáziát lássanak benne. S az a néhány ember, aki hozzákezdett gazdasága felépítéséhez, biztatást jelentsen a többinek: érdemes csinálni. Ne az legyen, hogy négy-öt ember - a volt tsz-vezetőség - tartson kézben egy hatalmas latifundiumot, várva azt, mikor tudja a birtokot vegyes vállalati formában külföldi kézbe adni. Ugyanez látható az iparban is. Elfogadhatatlan, hogy egy nagy tehetségű mester úgy adózzon, hogy száz forint bevételéből 12 forint 70 fillér maradjon nála. A vállalkozókat az elviselhető adók révén is segíteni kell a túlélésben: azaz abban, hogy fejlesztésre is maradjon pénzük.

- Akik a munkájukból akarnak boldogulni, alig kapnak a társadalom vezetőitől megerősítést. Még szóbeli megerősítést sem igen hallanak. Hogyan lehetne bennük azt az érzetet kelteni: fontos, amit csinálnak, s bajaikkal nincsenek egyedül?

- Az egészséges kamarai rendszer kiépítése, s a kamaráknak mint horizontális érdekérvényesítő hálózatnak kialakítása sok mindent megoldhat, de azt mindenképpen, hogy az emberek ne a minisztériumtól, azaz felülről várjanak valamiféle segítséget. Csakhogy ehhez mindenkinek magának be kell állnia a folyamatba, s igyekezni eredményt elérni. Nincs más út.

- Miképpen lehet e kezdeményező, önmagukat vállaló, szellemileg szuverén emberek számát sokasítani, amikor a konzumidiotizmus hódítja meg a fiatal elméket, és az egész földkerekséget unalmassá, egyszínűvé tevő monokultúrát erőlteti rá a társadalmakra a kereskedelmi szempont, a multinacionális gazdasági érdek?

- Ameddig a közszolgálati médiumok egyes jó szándékú munkatársai kívülről várnak segítséget ahhoz, hogy munkájukat jól, lelkiismeretüknek megfelelően, a társadalmat segítően végezhesék, addig reménytelen a helyzet. Ha a közszolgálati médiumokban a jó szándékú emberek nem tudják magukat érvényesíteni az alkalmatlan magatartással szemben, addig nem lehet változást remélni. Reménytelen dolog mondjuk a Nemzeti Egység Mozgalomtól várnia néhány riporternek, hogy majd a mozgalom kívülről megváltoztatja az adott intézményen belüli helyzetet. Ha e jó szándékú emberek nem állnak a sarkukra, nem növelik a bátorságukat, nem értik meg, hogy nemcsak az ő egzisztenciájukról, hanem a magyar társadalom valóságnak megfelelő tájékoztatásáról van szó, addig egy külső mozgalom tehetetlen. Ha nem értik meg, hogy nem szabad húszoldalas dolgozatban leírni, s ellenfeleiknek átadni, hogy mi a szakmai tervük, hanem helyzetbe kell kerülni, és magvalósítani e tervet, akkor a külső biztatás is kevés.

- Az elbátortalanodás szélesebb körben jellemző, hiszen a családok tömege törődött bele abba, hogy a Bokros-csomag elvonja tőlük az adó mellett a családi pótlékot is, míg más családok eleve az adófizető polgártársaiktól kapott családi pótlékra alapozzák megélhetésüket. Így viszont legfeljebb pár év kérdése, hogy a társadalombiztosítási költségvetés végleg összeomoljon.

- Amit említ, gyakran elővett fegyver a hazai kultúrharcban. Emlékeztet, hogy ismert politikus értelmiségiek, *Vitányi Iván* és *Konrád György* felvonultak azoknak a családoknak a védelmében, amelyek jogtalanul lakásokat foglaltak el Székesfehérváron. Ezzel becsapták az érintett embereket is, és aláásták a törvényességet, amely az ország mindennapi életében nélkülözhetetlen. A gond nagyon bonyolult. Gyermekekoromban a magyarországi cigányság

vajdák vezetése alatt művelte szakmáit: kovácsok, gölöncsérek, teknővájók tartották el a nagycsaládokat. Az oláh cigánynak nevezték, akik lopásból próbáltak megélni, kevesen voltak. Akkor a cigányság a különállóságát és a társadalomba való bekapcsolódását ezzel a belső struktúrával kiválóan megoldotta. Ha adódott valami törvénysértés, a vajda saját sorokon belül megoldotta a gondokat. A kommunizmus azonban életmódváltozást kényszerített a cigányságra, s ez hatalmas feszültségeket okozott. Most egyes politikai irányzatok ezt meglovagolják. Amit tesznek, kártékony, felelőtlen és ízléstelen.

- Nem értek egyet mindazzal, amit mondott. Ha az Európai Unióhoz való csatlakozásunk felől vizsgáljuk a bajokat, közömbös, hogy hazánk polgára sváb, görög vagy román, a közös parlament által hozott törvények mindenkre vonatkoznak. S mindenki számára szavotolni kell az élethez, a testi épséghez vagy a magántulajdonhoz való alapvető emberi jogát. Ennek megoldása nélkül szóba sem kerülhet európai uniós tagságunk.

- Rendben van, igaz, amit mond, de Magyarországra "lebontva" még is az jellemző, amit részleteztem.

- Úgy véli, hogy az említett politikus értelmiségiek nem akarják Magyarország európai uniós csatlakozását, vagy hogy az állampolgárok között különbséget tesznek a jogokat illetően?

- Nem tudom, hogyan gondolják, valószínűleg abszolút *konfúz* a fejükben az egész. Egy biztos: ők arra figyeltek, a roma társadalmat sérelem érte a kiköltöztetés miatt. Azzal nem foglalkoztak, hogyan oldotta meg az önkormányzat a helyzetet. Mivel Fehérváron fideszes önkormányzat van talán politikailag is jól jött a konfliktus kiélezése.

- Csak nem azt akarja mondani, hogy az ismert értelmiségi politikusok különbséget tesznek ember és ember között származás alapján?

- Egészen biztos.

- Gondolja, hogy ugyanilyen felháborodás nem pattant volna ki, ha mondjuk sokácokat vagy bunyevácokat költöztettek volna ki?

- Lehet, hogy kisebb lett volna a felháborodás. Ezeket a mozgásokat részükről nem is annyira burkolt rasszista megfogalmazások kísérték. Miközben másokat, köztük engem is igyekeznek rasszizmussal vádolni. Engem az ilyenfajta bélyegek nem érdekelnek, az emberi méltóságomat nem tőlük kaptam, nem miattuk születtem erre a földre, s nem miattuk halok meg. Fűtyülök rá, mit mondanak.

- Fűtyülhetünk rá mindannyian? Magatartásuk nem veszélyezteti a társadalom nyugalomát?

- Nagyon veszélyes fejlemény az, ha egy ember az Internetről szerez receptet egy gyúanyag elkészítéséhez. Elkészíti, s olyan vegyi különlegességet nyer, amelynek révén a láng másodpercenként nyolc méterrel terjed faszerkezetekben. Ez az ember otthon gyakorolja, hogy öt méterről hogyan talál bele egy meggyújtott galacsinnal a tízkilónyi gyúanyagba, amit kikevert. Mindezt magához veszi, és a zsebébe tesz egy flakont is tömény sósavval, hogy ha valaki esetleg megzavarja majd, az szembe fröcskölhessen. Ez az ember meggyújtja Miskolcon a fatemplomot. Majd a rendőrségben abszolút magabiztosan mindet részletesen bevall. Utána megérkezik Budapestről két ember, és közlik: ezt az embert most kivonjuk a rendőri eljárásból, mert "nem normális", és fölviszük a Gyűjtőfogház pszichiátriai osztályára. Másnap az akkori belügyminiszter, Kuncze Gábor úr harmincmillió forintot - harminc, mint az ezüstpénz - átutal a Református Egyház támogatására. Ez hogy úgy mondjam: bűnpártolás. A magyar legitim kormányzat bűnpártolása akkor, amikor embereket megakadályoznak

vallásuk gyakorlásában. Arról nem beszélek, hogy egy nagyszerű épület pusztult el. Ezt hagyjuk... És amikor az építészek összeállnak, hogy azonnal hozzá kezdjenek a rekonstrukcióhoz, halálos fenyegetéseket kapnak telefonon, s ezzel a rendőrség nem foglalkozik. Nem arról van szó, hogy itt... hogy is mondjam... magyar értékek pusztult-e el vagy sem. Hanem arról, hogy pusztító tevékenységet folytatott az akkori kormányzat. S ezzel szemben a lakosság flegma magatartással védekezik. Ezt a példát én nem szeretném még egyszer látni magyar kormányzásban. Az elmúlt négy év kormánya annyi kárt és annyi bajt okozott éppen abban, amit maga feszeget, az életkedv dolgában, hogy azt még felmérni sem tudtuk. Tessék a "megélhetési bűnözés" kategóriáját kicsit részletezni. Nem ismertük ezt a fogalmat. Csak tolvajokat ismertünk. A hamis fogalmak szajkózása éppen a kormányzat által aláássa az emberek jó kedvét, egymáshoz való bizalmát. Ezt a kárt fel kell tudni számolni, és megnyitni a horizontális szerveződési lehetőséget. Hogy ehhez elég-e négy év vagy negyven kell hozzá, nem tudom, de el kell kezdeni.

- Az 1996-os magyar világkiállítás éppen az emberek jó kedvét ébreszthette volna, és lökést adott volna egy országos, sőt Kárpát-medencei önszerveződésnek. Elképzelhető-e, hogy az expó lebombázása átfogó, ártó szándékú terv részmozzanata volt?

- Igen. Magam részt vettem a sevillai világkiállításon. Tapasztaltam, hogy Andalúzia számára ez mit jelentett. A tartomány gazdaságának és szellemi életének fantasztikus föllendülését eredményezte. Óriási biznissz a világkiállítás, ott találkoznak emberek milliói. Ettől elesett a magyar társadalom. És ami megdöbbenő: a világkiállítás utóhasznosítása az expó megtartása nélkül is elkészül. Nézze meg Lágymányost. Sorra épülnek a hatalmas épületek, amelyeket az utóhasznosítás kedvéért terveztek annak idején. Ez ugyanabba a kategóriába tartozik, amelyről azt mondta Horn Gyula úr, hogy "ez ugyan nem erkölcsös, de jogszerű"... Az expóval együtt elmaradt a kialakítása annak a horizontális struktúrának, amiről én beszéltem. Már létrejött a feltételrendszer az információs rendszer működéséhez. Több ezer pályázat érkezett be a vidéki részvételt jelezve, tisztázott anyagi háttérrel. Olyan hírközpont létesült volna a lágymányosi központban, amely tájékoztatót volna: mikor mi zajlik, hogyan lehet odajutni, hol van a közelben szabad szállodai szoba. Megvolt a lehetősége annak, hogy ne csak találkozzanak az emberek, hanem üzleteket is kössenek... Az SZDSZ-nek, amikor kormányra lépett a szocialistákkal, kikötése volt, hogy a világkiállítást le kell fűjni. Mi volt a céljuk? Erre nem akarok válaszolni. De ezt a kérdést minden ember tegye föl. Mi volt a céljuk azzal, hogy ne legyen jó kedvük az embereknek, ne lehessenek büszkék, ne indulhasson be az ipari fejlődést megalapozó információs fejlődés. Majd helyette következett a privatizációs áradat és a földtörvény. A nemzeti vagyon nyolcvan százaléka el van adva. Tudjuk, hogy milyen jutalékrendszer alapján. Tudjuk, ki vitték haza a pénzt. Tudjuk, hogy az energiaipar, amely stratégiai funkciójú, hogyan került idegen kézbe, s emiatt hogyan lettünk kiszolgáltatottak.

- A társadalmat kiemelheti-e az apátiából, ha az építészeti revitalizáció átvonul a több ezer településen, és ennek filozófiájával szélesebb értelemben is megalapozzuk az országépítést?

- A polgári kormánynak több megbeszélésen javasoltuk: hogyan kellene kijavítani azokat a szerintünk hibákat, ellenfeleink szerint eredményeket, amelyeket az elmúlt ötven évben produkáltak. Szakmánkra szűkítve: kerítés építésére is engedélyt kell kérni a falvakban. Ez rengeteg gondot jelentett: inkább katonai, mint polgári struktúra jött létre. Még nyolcvan esztendővel ezelőtt nem hogy kerítés-, házépítésre sem kellett engedélyt kérni. Mégis, akkor harmonikusak is, magas színvonalúak is voltak a falvaink építészeti szempontból. Nem a komfortfokozatról beszélek, hanem az értelmes alaprajzokról, a kifogástalan építészeti színvonalról. A szabályozottság viszont elképesztő pusztítást hozott magával. Egymással soha nem igazodó, rossz alaprajzokat és nagyon csúnya, össze-vissza épületeket eredményezett. Mindenkinek a kerítése, az épülete más és más, egyik sokkal nagyobb, mint a másik, a harmadikon egész más tetőhéjazat van, mint a negyediken, az ötödik keresztben áll, a hatodik

hosszában... Már a hetvenes évek közepén a VÁTI Valentini Károly vezetésével kidolgoztatta a tudományos osztállyal azt, hogy Magyarországot hogyan kell regionális egységekre felosztani az évezredes, Szent István-i vármegyerendszerrel szemben, hogyan kell a 3300 települést az elhalásra ítélt, a stagnáló és a körzetközponti kategóriákba sorolni. Ehhez azonnal kitalálták, hogy a körzetesítést az iskolákkal kezdik, majd az önkormányzatokkal folytatják. Később ehhez igazodott a kereskedelem, az orvosi ellátás, és kényszerűségből, mivel fogytak a papok, az egyház is. Tehát átgondoltabban és profibb módon kezdtek hozzá a faluromboláshoz, mint Ceausescu. A román diktátor látványosan, de kis hatásfokkal tudott "dolgozni", s önük hamar abba is hagyták az erőlködést. Minálunk nem.

- Akkor a társadalomnak a politikával szembeni önvédelme miképp mutatkozott meg?

- Elkezdtek járni a szerep nélküli településeket. Javasoltuk, vegyenek föl közülünk valakit, a rezsit fedező nevetséges összegért, főépítésznek. Mi ezután elláttuk ott a feladatot. Az első fokú építészeti hatóságokat elfogadtuk, de akkor mint Ybl-díjas építészről elfogadták ellenjegyzéseimet az ott dolgozó technikusok. Magam különböző falvakban voltam főépítész. Ez elindult már a hetvenes évek végén. Elsősorban az elhalásra vagy a stagnálásra ítélt falvakban. A körzetközpontokba nem nagyon mentünk. Így kezdtük a faluházakat építeni. Épületeket hoztunk rendbe, egyesületeket szerveztünk. Vittük a tehetetlen tanácselnököket tehetséges tanácselnökökhöz, a bátrakhoz a gyávákat és így tovább, buszokkal. Ennek nagy hősei voltak Varga Tamás, Beke Pál és mások, akik a Népművelési Intézetnél kis csapatot alkottak. És azóta halott emberek is áldásosan közreműködtek. Amikor jött a rendszerváltás, úgy gondoltam, lendíteni lehet ezen a folyamaton azzal, hogy az önkormányzatok szerepkörét kibővítjük. Jól indult a dolog. Boross Péter belügyminisztersége alatt nagyon jól irányított, címkézett pénzek mentek ki a településekre, így rengeteg infrastrukturális beruházás történt, az iskoláknak tornatermek épültek, élni kezdtek a falvak... És amikor jött a Horn-féle kormány, született egy olyan építési törvény, amely visszaállította a hetvenes évekbeli állapotokat. Kimondták, hogy a jegyző nem adhat ki építési engedélyt, egy új szervezetnek kell azt kiadnia. Kezdődött minden előről. Mari néni mehet a kerítéstervezéssel Laposgöröngyösről Bivalyhágnádra, ahol várja valaki, aki reméli, hogy megbírságozhatja őt valamiért... Ez nem polgári társadalom. De ők nem tudtak saját rögeszméik helyett másban gondolkodni, sajnos.

- Az újabb négyéves baloldali falurombolás után mit tehet az európai értékrendű, polgári irányzat?

- Az önkormányzatoknak vissza kell kapniuk jogait. Az Építész Kamara, amelynek csaknem hétezer embere van, hajlandó vállalni azt, hogy - akár kötelező jelleggel - tagjainak főépítészeti szerepet osszon ki egy-egy vidéki településre irányítva az erre kijelölt tagot. Ámde meg kell változtatni a szocialista megszokottságokat ahhoz, hogy ez működjön. Idáig is voltak főépítészek nagyobb helyeken. Ezekre vonatkozólag azonban a szabályozás úgy szólt: ha valaki Sárospatakon főépítész, ott nem tervezhet házat, mert az "összeférhetetlen"... Mi ezzel ellentétben úgy gondoljuk, hogy ha valaki valahol főépítész, akkor annak ott házat kell terveznie, hogy megmutathassa, mit lát követendőnek. Ha nem tudja megmutatni, mert gyöngé ehhez, akkor zavarják el, és kérjenek másikat.

- Budapesten is rontja a hangulatot az összevisszaságban megtestesülő építészeti környezetszennyezés. Az 1990 őszén kezdődött balkanizálódást hogyan lehetne megfékezni?

- A XI. kerületben él - gorombán - 170 ezer ember. Egyetlen önkormányzata van, s az ezer emberből áll. Ez a kerület a Gellért-hegyet, a Bartók Béla utat, a Gazdagréti-lakótelepet - és így tovább - magában foglalja. Holott ez mind más szociális összetételű, más természeti és civilizációs feltételekkel megáldott városrész. Ezt a kerületet réges-rég legalább négy előljárássá kellett volna bontani, s mindegyikben kellene működnie egy főépítésznek. Nem

az a kérdés, hogy Budapestnek van-e főépítésze vagy nincs. Majdnem azt mondhatnám, akár van, akár nincs: nincsen. De hogyha van Budapestnek iksz területe, s ezek nem nagyobbak, mint ami kezelhető, s így a városnak lenne mondjuk negyven főépítésze, akik alkotnak egy kollégiumot, s ez a testület döntene arról, mi történjen Budapest építészetében, akkor ennek lenne értelme. Szemben azzal, hogy *tapos* valaki azért, ő legyen a főépítész, de a kétmillió város nem tudja áttekinteni, s nem tud vele csinálni semmit. A civil társadalom felépítéséhez a civilekhez kell visszamenni. A hatóságokat közelebb kell vinni a mindennapi gondokhoz. Én nem látom ezt olyan nagy dolognak. Ilyen feltételek között mi, építészek is könnyebben hozzájárulhatnánk az emberek jókedvének megteremtéséhez.

- Maga a Kós Károly Alapítvány segítheti-e a Kárpát-medence magyarságának polgárosodását?

- Évente tartott találkozóinkon, amelyre Lévától Lendváiig, Kismartontól Csíkszeredáig, Zombortól Lembergig sok helységből jönnek az emberek, mindig tudnak eredményekről beszámolni. Ki-ki a maga területén, gyakran az önbizalomhiánnyal is küszködve, előre halad. Nagy megerősítést jelent, amikor a hargitai az örvidékivel, a vajdasági a szigetközivel találkozik - s köztük akár negyven-ötven év korkülönbségi s van -, és érzik, hogy noha a bajok, amikkel küszködnek, mások, a lényegben mégis sok a közös. Ennek a fölismerése itt, a határokon belül is fokozhatja az elszántságot azokban, akik úgy látják, jobbító erőfeszítéseiknek nincs értelme. A jó szövetségekkel is meg lehet alapozni az országépítést.

Az ázsiai csoda nálunk nem eshet meg

Bod Péter Ákos a gazdasági jólét mögött "kulturális titkot" sejt

Finom egyensúlyozással lehet a társadalom érdekeit érvényesíteni a globalizálódás folyamatában - hívja fel a figyelmet Bod Péter Ákos egyetemi tanár. A történelmi családból származó közgazdász az Antall-kormány első ipari és kereskedelmi minisztereként vált ismert politikussá. Három éven át a jegybank elnökeként jelentősen visszaszorította a pénzromlást, majd újabb három éven át a londoni központú Európa Bank (EBRD) igazgatósági tagjaként, térségi igazgatójaként képviselte hazánkat, Horvátországot és Csehországot. Az egygyermekes, 47 éves Bod jelenleg egyetemi oktatóként, egy kereskedelmi bank elnökeként és a polgári kormány tanácsadójaként működik.

- Mi állhat az mögött, hogy a magyar társadalom európai kultúrát követő része - hasonlóan a földrész nyugati felének társadalmaihoz - mintha lemondott volna a jövő vállalásáról?

- A magyar társadalom korlátait és lehetőségeit vizsgáló kérdések közül több olyan van, mely között okozati vagy történelmi összefüggés mutatható ki. A kérdések egy csoportja a *globalizáció* jelenségével kapcsolatos, vagyis azzal a folyamattal, amely hazánkat és a hozzánk hasonló kis-közepes nemzeteket mintegy beszívja a világ pénzügyi-műszaki-kulturális főáramlataiba. Azt gondolom, hogy az adósságcsapda, a bevándorlás, Kárpát-medencei jelenlétünk és súlyunk, a katonai biztonság ügye vagy a műszaki világfolyamatok kérdése közvetlenül összefügg e jelenség-együttessel. A kérdések másik nagy halmaza pedig arra irányul, hogy ezen külső erőterben mit tehet a magyar társadalom azért, hogy örökölt és újabb keletű gondjain enyhítsen, saját magával és természeti környezetével harmóniába jusson, kulturális és nemzeti értékeit megőrizhesse. Más szóval: miként kellene *politizálnunk*

a következő években.

- Az 1990-es évek elementáris erejű nemzetköziesedési folyamatai és rendszert változtató társadalmi mozgásai valóban példa nélkülűen újak-e, vagy csak a mi generációnk számára tűnnek annak

- Ezt nem a historizálás szándékával, hanem nagyon is gyakorlatias megfontolásból kell szóba hozni. Ha ugyanis teljesen új helyzetről van szó, akkor felesleges időt vesztegetni a korábbi események és történések áttekintésével. Míg viszont ha máshol és máskor is jelentkező kérdésekkel van dolgunk, akkor igenis kötelességünk tájékozódni, mielőtt megoldási javaslattal állunk elő. Arra hajlok, hogy a globalizációt - hajtóerejét és megnyilvánulásait tekintve - olyan szakasznak tartsam, amely előzményekre néz vissza és így történelmi tapasztalatokat is ajánl. Hiszen az, hogy a világ csaknem minden országára kiterjed a kereskedelem, s könnyebbé válik a pénzek, továbbá a szellemi, művészi termékek és gondolatok határokon túli mozgása, nem e század terméke. Sőt, az 1914-gyel kezdődő őrült korszakot éppen az különbözteti meg a korábbi érá, a *Pax Britannica* korától, hogy a világkapitalizmus válságára olyan erőszakos megoldásokat javasolt, amelyek következtében a Föld egymással versengő országcsoportokra és új - a korábbiaknál agresszívebb - birodalmakra esett szét. A nemzeti szocializmus németországi vagy a nemzetközi szocializmus oroszországi kísérlete azonban megbukott, más-más módon. Az elsőt a II. világháborúban levertek, s a vesztes Németországot és Japánt demokratikus piacgazdasággá, a világkereskedelem részesévé formálta a győztes Nyugat. A kommunista hatalom fokozatosan elgyengült és kifáradt, de tovább tartotta magát, mindaddig, amíg, meglepő hirtelenséggel a világ - amerikai akcentusú - erőközpontjainak ellenőrzése alá nem került. Így a földkerekség ismét megnyílt a pénzek, áruk, személyek és ideák lényegében akadálytalan áramlása előtt. Jöhet az üdítőital, az internet, az amerikai film és tévés szappanopera, a hitelkártya és a kutyaeddel, meg az amerikai kosárlabda-bajnokság és a "politikai korrektség" gyakorlata - vagyis jó meg kevésbé jó termékei a modern kornak.

- A magyar bajok okai ezekben az európai, globális konfliktusokban rejlenek?

- A történelmi visszapillantás azért is hasznos lehet, mert rámutat a gondolkodó európai ember érzéseinek kettősségére: egyfelől aggaszthatja a határokat nem ismerő, az útjába álló társadalmi szerkezeteket félretoló globális lendület, másfelől emlékeiben még él az Európát vasfüggönnyel ketté szelő kor. A mai középgenerációknak nincs személyes élményük a világháborús évekről, de saját életükben bőséges tapasztalatot szerezhettek a világ mesterséges felosztásáról, határázarákról, családok és nemzettestek embertelen szétszakításáról. Zavarhat minket a Hollywood-i manipuláció, az amerikanizált tömegétkezés gyors terjedése, másfelől azonban még emlékszik az ember arra - ha például magyar polgárról van szó -, hogy csupán bő évtizede a párttitkár aláírása kellett az útlevelekérő lapra. Ha pedig kelet-német lakos, akkor felvillanhat a berlini fal emléke. Tájainkon ma nem sikk "bolygatni a múltat". De ha e fontos kérdésekre keressük a magunk válaszait, akkor nem feledhetjük a mögöttünk hagyott korszakot, korábbi elzártágunkat, a ránk kényszerített keleties rendszert. Ám történelmi emlékeink megőrzésének imperatívuszából nem következhet a jelen kritikátlan elfogadása vagy apológiája. Innen tehát érzéseink kettőssége: fontosnak tartjuk a világ megnyílását, de érzékeljük az abból adódó veszélyeket is. E bonyolult helyzetből adódik az is, hogy a világ jelenségeinek kritikai áttekintésében sokan szinte teljes egységben vagyunk, de onnantól még az azonos értékrendet képviselők között is éles véleményeltérések léphetnek fel. Sok függ világgépünktől, optimizmusunk mértékétől. Mert a szükséges cselekvést illetően egészen más következményre jut az ember, ha a most aggasztó jelenségekről azt gondolja, hogy azokat az élet a maga menetében korrigálja, mintha ugyanezen jelenségeket a helyrehozhatatlan károkozás esetének látja.

- A magyar történelemből kínálkoznak-e példák e dilemmák megvilágításához?

- A múlt század második fele a gazdasági liberalizmus világméretű uralkodásának korszaka volt, amely még a felszuverén történelmi Magyarországon is gyors gazdasági modernizálódást hozott. Emlékezzünk arra, hogy akkori kor legtöbb "húzóágazata", mint a vasút és a malomipar, a bankrendszer és a távírda nagyrészt külföldi hitelekkel fejlődött ki, és a külföldi tulajdon jellemezte a magyar gazdaság nagyobb felét az 1870-es években. Azután a magyar vállalkozói réteg is lassan megerősödött, és a századforduló tájt már talán többségbe is került a hazai tulajdon. Bizonyos analógiát lehet tehát találni az akkori korszak és az 1990-es évek történései között: amint a múlt század végi globalizáció is végigsöpört a Monarchián, ugyanúgy igen erőteljes a külföldi tőkebehatolás most, hogy a kényszerű - hidegháborús eredetű - elzárkózást nyitás követte.

- De miként segít a múlt századforduló fejlődésének ismerete a jövő extrapolálásában?

- Analógiás alapon nem kell a mai statisztikai tényekből arra következtetni, hogy az a magyar tulajdon néhány éven belüli teljes eltűnne. Ez a történelmi előzmény akár megnyugtató távlatba is helyezhetné a mai folyamatokat. Ámde! A múlt századi "globalizáció" felidézése egyáltalán nem oszlatja el aggályainkat. Mert igaz ugyan, hogy az akkori viszonyok közepette a magyar és elmagyarosodott tulajdonosi osztály valóban kifejlődött néhány évtized alatt, de a magyar társadalom súlyos aránytalanságai nem szűntek meg, amint azt az "Amerikába kitántorgó" milliók példája mutatja. Gazdaságilag látszólag sikeres korszak volt a magyar kapitalizmus "Gründerzeit"-ja; a szocialista-szabaddemokrata ideológusok kedvenc szavával élve a "fenntartható gazdasági növekedés" jellemezte a mélybéke évtizedeit. Hogy azután az elkeseredés nem sokkal később a legkülönfélébb kártékony erőket juttassa hatalomra 1918-at követően. Ezért én valóban fontos ügynek tartom azt, hogy a nemzet védekező készsége megmaradjon minden társadalmi torzulás és elnyomás, minden kiszolgáltatottság ellen. Védekezés volt a századfordulás kivándorlás Amerikába, s védekezett a magyar társadalom az 1950-es évek durva zsarnokságával szemben - felkeléssel. A rákövetkező cinikus és képmutató időszakra pedig befele fordulással felelt.

- De éppen e példák mutatják, hogy a védekezésnek korlátai vannak, és a védekező nemzet nagy árat is fizethet!

- A forradalom elbukásának tragikus árát ma már jórészt ismerhetjük. Kevésbé néz szembe társadalmunk az 1956-os leverettetést követő befelé fordulás társadalmi árával. Pedig én annak a kornak meghatározó szerepet tulajdonítok a demográfiai, értékrendbeli és életmódbeli válságban, amely a maga teljességében a rendszerváltozás pillanatában kerülhetett csak felszínre, és amelyet nagymértékben felelősnek tartok abban, hogy a szovjetizált viszonyokból való felszabadulásunkkal csak ennyit tudtunk kezdeni. És innen fakadnak a jelen nagy bonyodalmai. Ha ugyanis az ember látja a privatizáció során a hazai tulajdonos háttérbe szorulását, de egyébként meg van győződve a társadalom dinamizmusáról, akkor magát is nyugtatgatva elvileg képviselheti azt az álláspontot, hogy türelemmel kell kivárni, amíg kifejlődik és megerősödik az új, polgári tulajdonosi osztály. Ha ismerni véli a világfolyamatokat, akkor beletörődhet a nemzetállam jelentőségének csökkenésébe, elfogadva a globalizációs folyamatokat, azok előnyeivel és hátrányaival együtt. Másfelől a korábbi példák is azt mutatják, hogy adott társadalom megoldatlan belső gondjaira nem érkezik külső segítség. Egy évszázada a magyar birtokrendszer, a torz tulajdoni arányok problémájára, az egykezés és más demográfiai gondok tömkelegére nem adott megoldást a "mélybéke", a kereskedelem szabadsága és az ipari forradalom. Miként a mai demográfiai krízisre, a társadalmon belüli aránytalanságokra, az erkölcsi elbizonytalanodásra ugyanúgy nem ad gyógyírt a Glóbusz legújabb megnyílása. A mi saját gondjainkkal nekünk magunknak kell szembenéznünk. A külső körülmények viszont olyanok, amelyek között a nemzeti cselekvés lehetőségei - a globalizációs logikából adódóan - a korábbinál szűkebbek.

- Szűkebbek, mint a szovjet hódoltság évtizedeiben voltak?

- Ha országunk *katonai védelmére* gondolunk: az ebben a században mindvégig külső szövetségeken - és az azokból adódó kiszolgáltatottságokon és függéseken - múltott elsősorban. Annál szűkebb mozgástere pedig végképp nem volt országunknak, mint amikor frontországként szolgált a Varsói Szerződésben. Abból való kiszabadulásunk igazi "felszabadulást" hozott nekünk - noha a megfáradt magyar társadalom szinte észre sem vette azt 1991-ben. A függetlenség és semlegesség ideája felől nézve persze elmondható, hogy megint csak szövetségben gondolkoztak az ország új, demokratikus vezetői. De a nemzeti elkötelezettségű *Antall-kormány* világosan érzékelte térségünk veszélyeit és a lehetőségeket, és ésszerűen döntött. Mára végképp elfogadottá vált az a felismerés, hogy nemzetvédelmünk csak nagy nemzetközi szervezet részeként tartható fent. A NATO-népszavazás azt is megmutatta, hogy nagy lelkesedés vagy illúzió e téren sincs a magyar társadalomban, de a közügyek iránt valamelyest érdeklődők között semmilyen más megoldásnak nem lenne támogatottsága.

- Számíthatunk-e jelentős tőkeinjekciókra?

- Mindig szűk a magunkfajta félperiferiális ország mozgástere a *tőkeellátottság* vonatkozásában. Ez a körülmény lényegében automatikusan következik abból a tényből, hogy a megelőző évszázadokban sem voltunk az európai gazdasági-pénzügyi centrum része, majd pedig 1945 után egy történelmileg zsákutcás, despotikus és keleties birodalom fennhatósága alá kerültünk. Eleve szegény országgént, mely a nemzetközi cserébe elkerülhetetlenül hátrányos feltételek mellett tudott csak bekapcsolódni, az önerőből való felemelkedésnek sok esélye nem volt. Igencsak egyedülálló társadalmi feltételek mellett képes csupán egy ország - mintegy Münchhausen báró módjára, saját hajánál fogva - gyors belső akkumulációt elindítani, és tartósan fenntartani. Ázsiában volt erre példa, nálunk ilyen csoda nem esett meg. Emiatt már a múlt század közepétől a tőkebehozatal és a gazdasági modernizáció szorosan összekapcsolódott. A tőkemozgások csak háború vagy az agresszív tömbösödés idején álltak le. Amint az ilyen időszak véget ér - mint az 1924-es stabilizációt követően, vagy az 1980-as évek elején, a szocialista tervgazdaság pénzügyi csődjét elkerülendő IMF-csatlakozás után -, azonnal megindul a tőkeáramlás. Hiszen a tőkefelesleggel rendelkező gazdaságokban az elérhető nyereségráta sokkal kisebb, mint a tőkehiányos országokban, és csak a gazdaságon kívüli kényszerek, no meg a helyi politikai és gazdasági viszonyokból fakadó nagyobb kockázatok tartják vissza a pénzfolyamatokat. Amint megszűnnek a tiltások és kényszerek, és csökkennek a kockázatok, ugyanúgy meglódul a tőke, mint ahogy a patak utat tör a lejjebb fekvő rétek irányába.

- A rendszerváltozás közepette Magyarország visszakerült a világ pénzügyi vérkeringésébe. Ez a tankok után jött bankok képét vetítette egy jeles költőnk, Kiss Dénes elé. Jogosan?

- Kritikus nézőpontból ez a folyamat országunk pénzügyi függése kialakulásaként is tekinthető, bár e vonatkozásban közismert, hogy a súlyos függés már jóval korábban létrejött, a nemzetközi pénzügyekbe való részleges és még előnytelenebb bekapcsolódás idején, vagy az 1975 és '90 közötti években. Azt pedig tagadni sem lehet, hogy vállalatainkat, közüzemeinket, bankjainkat tőkehiányos állapotban érte a gazdaság hirtelen kinyílása, és így a külföldi megtakarítások tömeges beáramlása - az "eladósodás" közepette - és befektetői aktivitása - a "privatizáció" és a "zöld mezős beruházás" nyomán - szinte a természeti törvények erejével nyilvánult meg.

- Következik-e mindebből az, hogy "szűk a mozgástér", és nincs mit tenni?

- Látszólag ezt erősíti meg a magyar fejlődés elmúlt tíz éve, vagy az a körülmény, hogy sok hasonlóság jellemzi e téren az egyébként sok másban eltérő kelet-közép-európai gyakorlatot. De a finomabb elemzés némileg mást mutat. Tekintsük az elmúlt éveket. Igaz ugyan, hogy az első komoly tőkebeáramlás az Antall-kormányzat idején történt meg - 1992 és főleg 1993

igen erős év volt e tekintetben -, és a tőkeimportot egy év hezitálás után a szocialista-szabaddemokrata kormány is folytatta, sőt... De bizony elég nagy eltéréseket láthattunk mind a motívumok, mind a folyamat jellemzői terén. A rendszerváltoztató kormány nem kizárólag gazdaságfinanszírozási okokból vagy modernizációs szándékkal tett határozott lépéseket a külföldi közvetlen beruházások - a magyar zsargonban: "működő tőke" - előmozdítására, bár nyilván ezek is nagy szerepet játszottak. Volt azonban társadalompolitikai indoka is. Nevezetesen: olyan gazdaságot örökölt, amelyet jórészt monopolhelyzetű állami vállalatok, mezőgazdasági nagyüzemek, bankok jellemeztek, és e nagyszervezetek élén az állampárti rendszerben szocializált és kiválasztott vezetők álltak. Az ésszerűség megkövetelte, s az Antall-kormány társadalmi bázisa is igényelte a monopóliumok elleni fellépést.

- Ön az akkori hírek szerint tett erőfeszítéseket kormánytagként a mesterséges és életképtelen monopóliumok felbontására. Most milyennek látja ezek eredményét?

- Regisztrálhatjuk, hogy e szükséges folyamat lényegében végbe is ment az évtized legelején. Valós társadalmi értékelése máig nem következett el. Ennek - a magyar média és nyilvánosság sajátos szerkezetén kívül - két körülményben látom az okát. Az egyik az, hogy a gazdaságszervezeti átalakulás súlyos átállási válság közepette ment végbe, azaz a "fő hír", az elsődleges észlelés nem az volt, hogy végre megszűntek a veszteséges és lomha monopóliumok: mindez egybeesett a nagy termelésesökkenéssel, a széles csődhullámmal. Pedig kimondható, és számos példán bemutatható, hogy a de-monopolizált ágazatokban, a szervezetileg szétbontott területeken a túlélés esélye jobban alakult, és egy fokkal kisebb vagyon- és piacvesztést szenvedtek el vállalataink, mint ahol nem sikerült oldani a szocialista intézményi szerkezeten. A másik - és témánkhoz szorosan kapcsolódó - körülmény az, hogy az állami monopóliumok feltörésében nagy szerepet kaptak a külföldi befektetők. Így viszont megint csak nem a monopólium-ellenes folyamat, hanem a külföldi tőke térnyerése az, amely a figyelmet megragadta. A figyelmes elemző később azt is láthatta, hogy a külföldi tőke nem kevésbé szereti elfogadni a monopolhelyzetből adódó előnyöket és kényelmeket. Ez azonban nem meglepő, és ráirányítja a figyelmet a kormányzat felelősségére, hisz a privatizáció szakaszában valamint a versenytörvények meghozatalában és alkalmazásában tényleges döntési mozgástere van az államnak.

- Az állam nem tudta megelőzni, hogy a régi garnitúra tagjai telepedjenek rá a közvagyon legértékesebb részeire. Miért?

- Ha a politikai rendszerváltást nem előzte volna meg a párt- és állami nomenklátúra kiáramlása a gazdaságba, a pénzügyekbe, más lett volna a helyzet. Valamint ha a piacgazdaság alapvető intézményei - mint a kereskedelmi bankrendszer, a tőzsde, a szabad külkereskedés vállalkozásai - a demokratikus államrend megteremtésének folyamatában, és nem azt megelőzően jönnek létre - amint például Csehszlovákiában -, akkor kisebb lett volna a bizalmatlanság a gazdasági vezetőréteg és az új, demokratikus legitimációval bíró kormányzat között. Magyarországon azonban az előrelátó - vagy más szempontból nézve: cinikus - szocialista nomenklátúra magának és gyermekeinek kellő időben kialakította a gazdasági - valamint média, kulturális, diplomáciai - pozíciókat, majd 1990-ben, a hatalmi pozíciók - akkor még nem lehetett tudni: ideiglenes - elvesztésekor a gazdaságnak - kultúrának, médiának, diplomáciának és általában az összes fontos életszférának - a politikától való önállóságát, a szaktudás primátusát hirdette. Ami szép polgári elv. Csakhogy vezetői pozícióba kerülésük *par excellence* hatalmi folyamat eredménye volt annak idején, így már csak ezért is hamisan csengett érvelésük. A következmények egyike az, hogy a rendszerváltoztató kormány nem tett erőszakot a közgazdasági racionalitáson a fennálló hazai nagyvállalatok érdekében. Költségvetési tartalékok és külső hitelek híján amúgy is csak a lakossági jövedelmek további csökkentése árán nyújthatott volna segítséget. A kiválasztott néhány életképes iparvállalat költségvetési megsegítése az állami eszközök igen hatékony, példás felhasználását eredményezte (jelenleg az akkor konszolidált cégek a magyar tőzsde sztárjai közé számítanak). Egészében azonban az volt az alapstratégia, hogy a külföldi tőke és

a hazai kis- és közepes vállalkozások majd ollóba fogják, és hatékonyságnövelő versenyre készítetik az örökölt lomha állami vállalati kört.

- Még 1990-ben a középréteg szerepére esélyes emberek nagy lelkesedéssel szavaztak a nemzeti értékeket vállaló pártokra, ám hamar a kiábrándulás lett úrrá e rétegeken. Miért?

- Az ismeretes, hogy a magyar "Mittelstand" a vártnál nehezebben született meg, és az első években növekedésének egyik komoly akadálya a magyar kereskedelmi bankrendszer érdektelensége, felkészületlensége, tőkehiánya volt. Erőfeszítéseink - mint az előprivatizáció, az E-hitel, Start-hitel, maga a kárpótlás, a munkavállalói tulajdont segítő szabályok - hoztak bizonyos eredményeket. Végeredményben azonban az új vállalkozói kör sokkal kevésbé bizonyult aktívnak az állami monopóliumok lebontásában, mint reméltük, vagy mint ahogy például Lengyelországban láthattuk. Ott így a külföldi tőke arányait tekintve jóval kisebb szerepet játszott a gazdaság átalakításában, mint nálunk. Ehhez képest a Horn-kormánynak a külföldi tőkével kapcsolatos politikája jóval másféle célokat követett. Közvetlenül az 1994-es választási győzelmük után a privatizáció leállítását és a külföldiek elbizonytalanító politikai beavatkozást valószínűleg az motiválta, hogy a leghűségesebb támogatóiknak - a megmaradt vállalati nomenklatúrának meg a saját klientúrájukat alkotó tőkéseknek - kívánták viszonzni a korábbi politikai - és pénzügyi - támogatást. Ebbe a törekvésbe nem illett a magyar kis- és közepes vállalkozói kör egészének támogatása - hiszen az megerősödve éppen versenytársa lenne a nomenklatúrának. Ráadásul a "Mittelstand" hajlamos polgári pártokra szavazni. Mindezeket a megfontolásokat éreztem azon legelső döntésük mögött, amellyel az 1996-os *világkiállítást* leállították. Az anyagi érvek nem voltak meggyőzőek, s a gondolatot annak idején - amikor persze szinte minden vállalkozás vagy még állami - szocialista - volt, vagy a jobb starthelyzetből induló "baráti, elvtársi" körbe tartozott - a kimenő kommunista kormányzat maga is támogatta.

- Miből gondolja, hogy a külföldi tőkével bekövetkező 1994-es összeütközés nem a nemzeti polgárság kiépítéséért vállalt kalkulált kockázat volt?

- A választási győzelem utáni háromnegyedéves gazdaságpolitikai semmittevés és az ország tragikus pénzügyi helyzetének - kezdetben hamis - hangoztatásával pártpolitizáló pénzügyminiszter lassan valóban romló helyzetet idézett elő. Abban pedig ismét szüksége lett a kormányzatnak a nemzetközi pénzintézetek és a nagytőke jóindulatára. Következett az utóbbiaknak nagyon megfelelő Bokros és Surányi kinevezése, akik végig szem előtt is tartották ezen körök szempontjait és érdekeit. A külföldi tőke előtt pedig példa nélkül álló módon nyíltak meg olyan ágazatok, amelyeknek ilyen jellegű, arányú és technikájú privatizációja az Antall-kormány - igen helyesen - sosem készült. Mindezt azért érdemes felidézni, mert látható, hogy vannak csaknem konstans korlátok és kötöttségek, de azért a politikai döntések számára mindig marad játéktér. A mostani és jövőbeli magyar kormányzat is rá lesz utalva a nemzetközi pénzügyi körök, nagyvállalatok és befektetési alapok támogatására, de ez a szinte változatlan alaphelyzet nem menti fel a hivatalban levő kormányt a döntés felelőssége alól. Mert - hogy az előbbi példánál maradjunk - nem azonos nemzetgazdasági következménye van mondjuk az *Audi-gyár* győri befogadásának, és a *természetes monopóliumok* szocialisták által végrehajtott eladása mellett. Mindkettő tőkeimport, mindkettővel bizonyos függés jár együtt - de micsoda különbséggel!

- Miben bénít meg bennünket a nyugati pénzügyi függés?

- A külföldi tőkétől való függésről ma, a gyorsan növekvő *délkelet-ázsiai gazdaságok* pénzügyi megingása után, némileg másként gondolkozik az ember. Van persze, mint *Greenspan*, az amerikai szövetségi - központi - bank elnöke, aki szerint a valutaválságból az érintett régió a nyugati - pontosabban az amerikai - gazdasági normák és szokások fölényét és az ázsiai saját út alsóbbrendűségét lehet levonni következtetésként. Mások gyanúja szerint az

események mögött az áll, hogy a "túl gyorsan" növvő, sok ágazatban éles versenyt támasztó feltörekvő országok orrára kívántak rákoppantani a gazdasági hatalmi központok. Ismét mások csupán gazdasági korrekciót - noha túl-lendülésekkel teli korrekciót - látnak az eseményekben, és arra a következtetésre jutnak, hogy a nagy arányú tőkeimport - másfelől nézve: a nemzetközi tőkemérleg jelentős hiánya - akkor is sérülékenység forrása, ha egyébként az illető ország vagy régió makrogazdasági mutatói jórészt rendben levőnek számítanak.

- Mit üzen mindez minenkünk?

- A magyar és általában: kelet-közép-európai gazdaság számára az mindenképpen következik az ázsiai eseményekből, hogy a külföldi tőkének minden válfaja - nemcsak a bankadósság - hordoz kockázatot, és a tőkeimport nagy mértéke sebezhetővé teszi a befogadó országot. A lehetőségek határán belül ezért a hazai megtakarításra, a belső anyagi és szellemi erőforrások mozgósítására kell törekednünk. Mivel azonban a történelmileg örökölt tőkehiány fennáll, és a tőkék ki- és beáramlásának technikai, jogi és üzleti feltételei állandóan javulnak, így az előbbi ajánlásból nem következhet a további nagymértékű tőkeimporttól való elfordulás. Viszont igen is következik az, hogy e vonatkozásban is meg kell találni *finom egyensúlyt*. És ez talán az egyetlen - zavarba ejtően egyszerűnek, közhelyszerűnek tetsző - következtetésem. Mégis ki kell mondani a mai Magyarországon. A globális folyamatokkal kapcsolatban ugyanis két végletes állásponttal lehet sűrűn találkozni: az egyiket a közvélemény-formáló körök *szélsőségesnek* minősítik, a másikat nem. E két végletes nézet egyike szerint a pénzügyi-kulturális-politikai függést hordozó globalizációs - külső - erővel szembe kell szállni. Ennek következetes végigvitele eljuttatná az álláspont képviselőjét a teljes elzárkózáshoz. A másik szélsőség - amely azonban szalonképes - azt vallja, hogy e globális folyamatok a modernizáció hordozói, és a mielőbbi és minél teljesebb beilleszkedés a feladat: "Internetet minden osztályterembe"...

- Mit vél ön életképesnek itt és most?

- Az talán kiolvasható az eddigiekből, hogy elvetem az elzárkózást, legyen az önkéntes vagy - mint korábban - ránk kényszerített. A másik nézet nyújthat megoldást az egyénnek, de nem a nemzetnek. Egyénként, individuumként nagyon is elképzelhető, sajátos adottságok mellett meg is valósítható, hogy valaki világpolgárrá váljon, szintetizálva saját személyében a globális világ értékeit, belsővé téve a civilizációs vívmányokat. De ezzel együtt jár az is, hogy szükségszerűen hátrahagyja azokat, akik nem képesek - nem hajlandók - internalizálni ezen értékeket, és koruk vagy neveltetésük következtében nem képesek feloldódni a világpolgárságban.

- Szabad-e ez utóbbiakat címkézni vagy kirekeszteni?

- Nem szabad, még akkor sem, ha valaki őszintén hisz abban, hogy "Európába tartunk.". Az "Európába, de mindannyian" Csengey Dénes-i megfogalmazás más. És nem csupán sebességében más. Nem arról van szó elsősorban, hogy a haladás "konvojban" történik-e, vagy mindenki a maga ladikjában evez ugyanabba az irányba. A feladat más, hiszen az magába foglalja a külvilágból érkező jelek állandó értelmezését és értékelését, *a nemzeti stratégia* kialakítását. Mielőtt némely olvasó megriadna: a nemzet stratégiája lehet hallgatólagos megegyezés; olyasvalami, ami a kulturálisan és érzelmileg egymáshoz kötődők között szokásos. Nem politikai stratégiára, és különösen nem kormányzati stratégiára gondolok - noha bizonyos nagy kérdésekben azokra is szükség van.

- Úgy gondolja, hogy a kényes egyensúly megőrzéséért a megfogalmazásban is politikai fosztóképzőket kell alkalmazni?

- Az a bizonyos finom egyensúly csupán e szerves, a két szélsőségtől mentes stratégiának más

megfogalmazása. A közgazdaság területén ez a nemzetgazdasági érdekek érvényesítését jelenti, szemben az elvont, absztrakt gazdasági célszerűséggel - amelyről rendszerint kiderül, hogy az egyébként is erősek különérdekének értékmentes formában megfogalmazott ideológiáját rejti. Ilyen érdekérvényesítő feladattal elsősorban az EU-csatlakozás feltételei kapcsán, vagy a multinacionális cégekkel való alkukban találja magát szembe a kormányzat. 1994 és 1998 között láttam jelét annak, hogy "jó fiú" akart lenni az akkori hatalmi koalíció. Holott a strébereket nem szeretik. A szótlanoknak viszont nem értik a szavát. Nálunk mintha némelyeket meglepné: a nemzeti kormánytól e nemzetközi struktúrákban éppenséggel a nemzeti érdek világos képviselőjét várják el. Más helyettünk Brüsszelben - Washingtonban - magyar nemzeti érdeket nem fog képviselni; a tárgyalófelek a saját intézményi céljaikat követik. De nyilván elriasztani sem szabad a tárgyaló feleket a mi sajátos magyar gondjaink és sérelmeink felemlegetésével, hiszen ahhoz túl kicsi és súlytalan országunk.

- Korunk összetett, kényes feladat elé állítja a magyar közéletet, politikát, kormányzatot. Miből vélhetjük, hogy a sokszor magabiztosnak tűnő pártpolitikusok mindezt nem tudják áttekinteni?

- Sajnos a politikai erők között gyakori, hogy vagy az egyik véglet, vagy a másik felé húz. Nem csoda. Az elmúlt évtizedek nagy számban termelték ki azt a típust, aki készséges és megértő minden erős külső hatalommal szemben. Az ilyen személyiség nagyon is természetesnek veszi azt, hogy élete korábbi szakaszában Moszkva kívánságait kellett lesnie - és túlzó követeléseit ügyeskedéssel vagy hízelgéssel tompítani -, most pedig a tőkepiac vagy a nemzetközi bürokrácia kényét kell keresnie. A másik végletet vallók mögött is megszenvedett történelmi tapasztalat áll. Az nevezetesen, hogy a külső hatalmasságok pénzzel vagy erővel elérik céljaikat, és azok végrehajtásához mindig találnak készséges jelentkezőket - az előző személyiségtípusból -, s emiatt marad fenn a helytartók nagy történelmi folytonossága. Aminek a radikális erők véget akarnak vetni - ettől joggal minősítik őket szélsőségesnek. Leginkább azok persze, akik a másik szélsőségnek öntudatlan vagy tudatos megtestesítői.

- A politikai vagylagosságokkal azonban nem sokra megyünk ma.

- A történelmi feladat kulturális identitást és annyi önbizalmat követel meg az ország közszereplőitől, "elitjétől", hogy a kisebb vagy nagyobb közösség nevében fellépő egyén képes legyen felismerni közösségének érdekeit, és azokat sikeresen képviselni. Ez pedig nehéz. Kormányzati pozícióm idején gyakran megkaptam én is saját radikálisainktól, hogy vonalvezetésünk nem elég kemény. De ilyen és ilyen körülmények között csak ezt meg azt lehet választani, szolt az érvelésem, mire a válasz az volt, hogy "valamit tenni kell". Ennek a "valamit tenni kell"-felfogásnak lényegében ugyanaz a következménye, mint a nagy megalkuvók és cinikusok "itt úgysem lehet semmit tenni"-mondásának: a világ folyása az erők által megszabott irányt követi.

- Mintha azt sugallná, hogy a gazdasági fejlődés, a külső biztonság, az Európában és szűkebben a Kárpát-medencében betöltött szerepünk nem elsődleges gazdasági kérdés. Ezt komolyan gondolja?

- Nem azon múlik a magyar családok újratermelése, hogy az egy főre jutó hazai össztermék, a politikusok által annyit emlegetett GDP tíz vagy éppen harminc százalékkal több lesz-e két év múlva. Természetesen nagyon fontosnak tartom, hogy a hazai termék, s főként a nemzeti össztermék - GNP - valóban növekedjék, mégpedig eléggé egyenletes társadalmi eloszlásban. De az összefüggés inkább fordítva áll fenn: ha a magyar család, a magyar társadalom újratermeli magát, önbizalommal és tájékozottsággal néz a világba, bizakodással tekint a jövőbe, akkor lesz beruházás és foglalkoztatás, akkor lesz fenntartható gazdasági növekedés. Az esetben nem kizárólag a külső tőke beáramlásától kell várni a gazdasági dinamikát, és nem annak rezdüléseire kell figyelnie - kényszerűségből vagy elkötelezettségből - a gazdasági döntéshozónak. *A titok, ha van egyáltalán titka a gazdasági felemelkedésnek, kulturális.*

Minket birkák módjára lehet kirabolni...

Földi László hírszerző főtitzt a leselkedő veszélyek földerítését és megelőzését siettetné

Mivel nincs pénzünk ütőképes hadseregre, hazánk biztonságát a veszélyek korai fölismerésével és megelőző intézkedésekkel lehet megteremteni - állítja Földi László hírszerző ezredes. Az Egerben született, az ELTE bölcsészkarán végzett 45 éves főtitztet a Nyírfa-ügyben távolította el az Információs Hivatal műveleti igazgatói posztjáról a baloldali kurzus. Az amerikai titkosszolgálat által is kiváló képességűnek és alapos felkészültségűnek értékelt magyar hírszerző a különleges szakmában is elengedhetetlennek tartja a hazai érdekek képviselését. A kétgyermekes családapá e munkában az elszántságot és a józan belátást ötvözné.

- Lehet-e népességyarapodásra számítani az országban, amikor a külső és belső eladósodottság leépülésre ítélte a gazdaságot?

- A népességfogyás nem feltétlen arányos a nehéz gazdasági körülményekkel. Gazdaságilag fejlett országokban is gondként jelent meg, hogy csökkent a születések száma. A legfontosabb a biztonságérzet és az optimista életérzés megléte, illetve megteremthetősége. Alapképlet ugyanakkor a gazdasági biztonság, bizonyos fokú anyagi háttér. A mai magyar viszonyok között és nehézkes gazdasági körülmények tükrében kiemelt kormányzati feladat kell, hogy legyen a család és a népesség kérdése. Az MSZP-SZDSZ kabinet négy évében az emberek nem a gazdaságban, hanem a kormányzatban nem bíztak. Nem láttak stratégiát, hiányolták a koncepciókat és ez bizonytalan életérzéssel párosult. Mindebből következően előállhat olyan helyzet is, hogy bár emelkedik az életszínvonal, de mégsem lesz jelentős népességnövekedés. A legfontosabb a társadalmi konszenzuson alapuló általános létbiztonság garantálása.

- Lehet-e ellenállni a kulturális jellegtelenítésnek, miközben a pénz éppen a monokultúrát erőltető tőkés társaságok kezében van?

- "A kultúra nem üzlet" - mondják sokan. Legfeljebb üzleti alapú szellemi megmérést. Voltak nehéz időszakok a történelemben, amikor pénz nélkül, illetve lehet, hogy éppen ezért, csodálatos művészeti értékek születtek. Másrészt volt példa arra - Erdélyben a 70-es, 80-as évek folyamán -, hogy bár jellemző volt a szegénység és kilátástalanság, mégis virágzott és terjedt a kultúra tisztelete és szeretete. Szinte úgy tetszett, a nehézségek és kihívások "csak azért is" hangulatot alakítottak ki és az emberek "ópiuma" a művészet lett. Nem a pénz dönti el, hogy egy kulturális igény miként fogalmazódik meg, hisz mikor a könyvek drágulnak és nem kevésbé a színházjegyek is, múzeumba még mindig el lehet látogatni.

- A harmadik évezredhez közelítve lehet-e, érdemes-e a pénzt mellőző gazdasági, túlélési technikákat finomítani, elterjeszteni?

- Pénzt mellőző gazdaság nincs. Aki a gazdasággal foglalkozik, a pénzzel foglalkozik. A kérdés nem világos, hisz milyen gazdasági túlélési technika az, mely képes pénz nélkül működni. Alapvetően le kell szögezni három dolgot. Egy. A kommunizmus eszményének - szerencsére - vége. Az egyenlőség társadalmi mítosza lekerült a történelem lapjairól. Kettő. A piacgazdaság nevéből is adódóan a pénz gazdasága. Arra lehet technika, hogy elfogadható normatívák alakuljanak ki, de a piaci törvények, a fogyasztói társadalom - amit építeni akarunk - szabályai adottak és egyértelműek. Három. Nem lehet semleges pályát választani.

Ehhez a mi országunk kicsi és erőtlen. Számunkra a kijelölt utak és játékszabályok maradtak, ezek vonatkoznak ránk. Fejlődésünk mai állapotában nem új technikákat kellene kitalálni, hanem stabilizálni az évszázados külhoni tapasztalatokat, ellensúlyozva annak a bizonyos négy évtizednek év történelmi zsákutóját.

- Miközben a pénzügyi világ jóval felkészültebb és gátlástalanabb, mint az európai kulturáltságú magyar társadalom, ki tudunk-e kerülni az adósságcsapdából, fékezni lehet-e a pénznek a nemzetgazdaságból való kiszivattyúzását?

- Az adósságcsapda és a pénz külföldre irányítása két különböző problémakör. Először is: az adósság kezelhető! Ehhez politikai bátorság és eltökéltség kell. Ha a szót nem járatták volna le: *öntudat*... Ma Közép-Európának az a része, amelyben mi vagyunk, és Kelet-Európa nagyobb "segély" nélkül nem lesz képes talpra állni. Ilyen értelemben kell az adósságkérdést kezelni. Nyilván produkálni kell egy stratégiai elképzelést a világ számára arról, hogy mit tenne Magyarország, ha könnyítenének a pénzügyi helyzetén. Világos koncepciót kellene bemutatni, ami nem "négyéves specifikus" és nem periférikus érdekeket képvisel, hanem a belátható időre jelezni előre az elképzeléseket. Meggyőződésem, hogy ilyen kondíciókkal a hitelező világ érdemben foglalkozna a kérdéssel.

- Azaz jótékonyan leállítaná a pénz kiszivattyúzását?

- Ami a pénz "kiszivattyúzását" illeti, megoldhatatlan probléma. A tőke szabad áramlása és mozgása egyértelmű helyzet. Más kérdés, hogy kedvező gazdasági és politikai környezet esetén a tőke "marad". Ennek biztosítása a politika feladata. Mai ismereteink szerint sok a likvid tőke a világban. Jutna ebből hazánkba is, ha meg tudnánk becsülni a jelenlétét.

- Ilyen nehézségek közepette van-e esély arra, hogy segélyezés helyett adókedvezményekkel adjon lehetőséget az állam a családok gyarapítására?

- Nem segély- és nem adókedvezmény-központú, hanem "gyerek- és idősök-centrikus" társadalmi vezetésre van szükség. Ez pedig részben szemléleti kérdés, részben társadalmi igényesség és belátás, emellett koncepcionális politikai akarat, s nem utolsósorban gazdasági erők és eszközök megfelelő csoportosításának ügye. Ezek beköszöntekor ugrásszerűen fog változni a hozzáállás és a tényszerű helyzet. Nincs más út, hisz ráolvasással, pláne rendeletekkel - mint az ötvenes években - nem lehet "családgyarapításról" beszélni.

- Védené-e a magyar családokat, ha a schengeni egyezményhez való gyors csatlakozással fékeznék az országba való beözönlést, s ezzel kisebbsítható lenne a menekültek ellátásának költségvetést sújtó terhe?

- Védekezni jelenleg is lehetne, bár Európa a saját szabályrendszerét tartja a "legjobbnek". Magyarország az ideérkezők szemében jobbára tranzitország és földrajzi helyzetéből adódóan az is marad, függetlenül a "védekezés" módszerétől. Olyan probléma ez, mely nem gátolható érdemben, viszont feltétlen fontos lenne a kezelése. A schengeni országokkal már most is szükséges "stratégiai szövetség" a kérdés kezelésére, illetve valamilyen anyagi támogatás elérésére.

- Közvetíthet-e akár kulturális, akár gazdasági erőt az anyaország a Kárpát-medencében élő, de határokon túli magyarok gyarapodásához?

- Röviden fogalmazva gazdasági exportra, kulturális importra lenne szükség. Arról van szó, hogy gazdaságilag feltétlen támogatni kell ezen területeket. Lehet ezt üzleti alapon is, nem pedig "segélyezési" formában. Általában is lényeges a regionális szomszédsággal a kielégítő együttműködés. Az anyaországnak "exportálni" kell a gazdasági lehetőségeket, megoldásokat. Ezzel szemben éppen az anyaország "importálhatna" kulturális érzékenységet a határainkon

túl élő magyarságtól. Sokkal magasabb fokon áll kulturális értékeink védelme és művelése a kisebbségi sorban élők körében.

- Érdemes-e többé-kevésbé egységes hálózattá szervezni a világ magyarságát, hogy szervezetként válaszolhasson a földkerekségen mutatkozó kihívásokra, s erőt szerezzen a sokasodáshoz?

- Történelmi tapasztalat, hogy az elképzelés csak kellemes érzéssel eltöltő vágy marad. Valamilyen átok ül a magyarságon, mely során bárhová vetődjenek feleink, azonnal képesek asszimilálódni és akár teljesen feladni magyar identitásukat. A "beilleszkedés" szempontjából ez előnyös, de "magyar" szempontból nehézkes. A próbálkozások, hogy évente egyszer-kétszer "nagy találkozások" szervezésére kerül sor érdekes kísérletek és feltétlen hasznosak. Az elképzelés, hogy az "együttműködést" ki kellene szélesíteni, feltétlen jó gondolat és a XXI. század egyik stratégia *szalagcíme* is lehetne a magyarság szempontjából.

- Miután a stratégiai közvagyon külföldi kézbe adta a baloldali kormány, a földbirtokok jelentős részét is elidegenítette, most milyen módszerekkel védekezhet a magyar társadalom a kiszolgáltatottság ellen?

- A megoldások között a "védekezés" - szerintem - nem cél, hanem csak egyfajta módszer. Kinyíló világban - integrációs folyamatok között - az első fázis a "befogadás" és csak a későbbi fázisok valamelyike a "védekezés". A kérdés inkább az, hogy tudjuk-e világosan és pontosan, hogy *mit akarunk és hogyan*. Ha ez világos, akkor - szerintem - jöhet a világ... A gond az, és ez okoz negatív életérzést, hogy minket jámbor birkák módjára lehet "kirabolni". Sokakban ezért lép be az a reflex, hogy védekezzünk. A legjobb "védekezés" mindezek alapján a tudatosan vállalt önérdeknek - itt az ország érdekének - felismerése és adoptálása.

- Elképzelhető-e, hogy az 1996-os magyar világkiállítás lefújása valamiféle különleges stratégiába illeszkedett?

- A terv lefújása dilettáns és rosszhiszemű politikai döntés volt. Egy arrogáns és hatáselemzésre képtelen kormányzati magatartást tükrözött. A tragédia az, hogy megrendezés esetén a lefújást elrendelő párt és kormány könyvelhette volna el a sikert. Miközben pozitív szaldóval le lehetett volna lebonyolítani. A hosszú távú értékéről már nem is érdemes beszélni. Ártani akartak a lefújással, de sajnos csak az országnak ártottak igazán. Irigykedve nézem a portugál világkiállításról szóló híreket...

- A társadalom nem tudja, hogy a liszaboni világkiállítás pontosan ugyanaz a kategória, amely Budapesten is sorra kerülhetett volna 1996-ban. De a lágymányosít a szélsőséges politikusok igyekeztek "második kategóriás" expóvá lefokozni...

- A liszaboni tudósításokat látva fölvetődött bennem: ez a nagyon tehetséges hazai társaság miért ne tudta volna ugyanezt, azaz nem ugyanezt, kicsit mást kiválóan megcsinálni. Az a sikerélmény fontos lett volna a társadalomnak ahhoz, hogy egyenrangú félként készüljön az európai integrációra.

- Fokozhatja-e az életkedvet, ha felszínre kerülnek a magyar kultúra rejtett értékei?

- Sajnos a dolog úgy működik, hogy előbb kell az életkedv és jókedv, utána nő a kultúrszomj. Nem világos azonban, hogy mik a "rejtett értékek" a magyar kultúrában.

- Rejtettnek számít az oktatásban, a nyilvánosságban szándékosan eldugott érték. Például az, hogy a honfoglaláskor használt magyar fegyverek az akkori csúcstechnikát testesítették meg. Vagy hogy Balassi Bálintunk már a középkorban sokkalta európaibb

volt, mint azok, akik ma tehetségtelenségüket azzal leplezik, hogy "européerségükkel" döngetik a mellüket az úgynevezett "Valentin napon". Vagy tudatosulhatna széles körben az is, hogy a magyar komondor a legintelligensebb kutyafajta a világon, az Amerikában kitenyésztett "mesterséges ebek" satnya korcsok a miénkhez képest. És így tovább.

- Lehetne nagyon vidám életünk is, s ennek ellenére a művészet dekadenciába fordulhatna. Erre Amerikában láttunk példát, amikor már követhetetlen avantgárd alkotások jöttek létre. Ha viszont rossz a sorsunk, az sem jelenti feltétlenül azt, hogy elfordulnak az emberek a művészetektől vagy más kulturális értékektől. Mégis ma azt láthatjuk, hogy a tömegek elsősorban a megélhetési gondjaikkal foglalkoznak. Még a sznobok sem járnak az operába, az effajta szórakozás már csak a valódi kultúrarajongóké maradt. Ma a kabarének sem olyan a viszonya az emberekhez, mint régebben volt. Ma Magyarországon valami félelmetes pesszimizmus uralkodik. Pedig eredendő optimizmusunk nélkül nem élhattünk volna itt bő ezer évet.

- Ezt a pesszimizmust nem fokozza-e az, hogy időnként nyilvánosságot kap olyan vélemény, amely szerint a magyar kultúra csak bőgatyából és füttyölős barackból áll. Ha széles körben tudatosulna, hogy e primitív, gyűlölködő, kirekesztő váddal szemben itt a népi kultúra mellett a világ leggazdagabb nemesi hagyománya, páratlan egyházi művelődés és színes katonai kultúra is kifejlődött, talán növekedhetne a társadalom önbizalma, s egyben életkedve is.

- Csak akkor, ha ezeket a tartalmakat modernizálni tudjuk. Nem hiszem, hogy az ember azzal tud azonosulni, amelyhez történelmileg van köze, s egyébként nem. Gondoljon csak bele, mennyire szerény vonzerőt gyakorol ma a gyerekekre a cserkészmozgalom, amelyhez egyébként sok idős embernek kedves emléke fűződik. Hiányzik az úttörőmozgalom. Nem az ideológiája, hanem a korosztályra szabott gyakorlata. Volt programja: őrsi gyűlés, rajgyűlés, számháború... Magam Egerben nőttem fel, s adódott, hogy tizenhárom iskola számháborúzott a városban. Kétezer gyerek készült, harcolt és élt át sikerélményt. Ez ma hiányzik a gyerekek életéből. S ha a cserkészethez nyúlunk vissza, nehéz dolgunk lesz, mert már nekem sem mond semmit, még kevésbé a gyermekemnek. Ötvözni kellene a cserkészetet, az úttörőmozgalmat és még valami újat. Ehhez azonban fontos, hogy a tanár ezzel tudjon foglalkozni, megéljen a hivatásából, s érezze magát megbecsültnek erkölcsileg is. Az iskolákat ne kelljen kiadni fitness kluboknak, hogy legalább krétát tudjanak venni a bevételből. Fontos, hogy a nevelési rendszer újra gyerekközpontú legyen. Ekkor kialakulhat vonzó értékrendszer, s ebben helyet találhatunk a régi hagyományoknak, de feltétlenül meg kell keresni az újakat is.

- Az ország katonai védelmének megerősítése mely lépésekkel kezdődhet?

- Az első lépés: védelmi koncepció. A jelenlegi elképzelések ugyanis elnagyolt és sokszor a vágyak visszatükröződése csupán. Katonai védekezésre az ország hosszabb távon képtelen. Ehhez annyi pénzre lenne szükség, amennyi sohasem fog - sajnos - rendelkezésre állni. A megoldás a megelőzés, a felderítés. Azt kell jól megszervezni, hogy a megfelelő időben - ehhez információ kell - meg lehessen előzni a konfliktust. Diplomáciai lépésekkel, a világ figyelmének felhívásával megoldani azt a konfliktust, melyet eszkalálódás esetén a magyar honvédelem képtelen volna lokalizálni. Ilyen értelemben kell a védelmi koncepciót átalakítanunk, markánsan megfogalmazva azt, és a jelenlegi struktúrákat majd ehhez lehet igazítani.

- Kemény hadsereg helyett a világ figyelmét idejében fel kell hívni a veszélyekre - mondja. Csakhogy ez utóbbihoz nincs hálózatunk. Épp ellenkezőleg: Magyarország lejárására van hálózat a világsajtóban. Nem gondolja?

- A hadsereg hosszú távon nem képes helytállni egy konfliktusban - amely egyébként

várhatóan *nem* fog bekövetkezni. Rá vagyunk szorulva a külső támogatásra. Ebben az a veszély, hogy esetleg talpnyaló politikára kényszerülhetünk. Azaz teljesítünk minden kívülről diktált feltételt, azt remélve, hogy cserében védelmet nyújtanak. Ennél jobb, ha a prevencióra összpontosítunk. Ehhez jó hírszerzés kell, az információk találkozási szükséges, a rugalmas konfliktuskezelés feltételeit fontos megteremteni. A pontos feladat-meghatározás szavatolja, hogy a mechanizmus előre jelezzen, előre védjen. Ne csak a múltbeli történéseket regisztrálja, s késve határozza meg, mi a teendő.

- Ilyen szemszögből az utóbbi évek baloldali külpolitikáját "sikeresnek" állítják be a nyilvánosságban. Mi a valóság?

- Föl kell tenni a kérdést: mi a magyar külpolitika? Hogyan lehet megfogalmazni, s rámutatni: ez a magyar külpolitika. Nem arról van-e szó inkább, hogy mi teljesítettük az elvárásokat, és hálából elkezdtek befogadni? Ezt némi talpnyalás árán értük el, és azt mondtuk: siker. Ez is egy magva a sikernek, de nincs benne az az elem, hogy ez a mi külpolitikánk, a mi koncepciónk. Ebben csak az van, hogy mi elfogadjuk a mások, a nagyok elvárásait, és azt mondjuk, hogy a nagyok érdekével találkozunk a miénk. Ez utóbbi nem feltétlenül van így. Ezért mindenkor azt kell mérlegelnünk, hogy a magyar érdek hogyan és meddig védhető. Minden körülmények között. A nagyhatalmak nem sértődnek meg, ha időnként azt mondjuk: nem. Akkor sértődnek meg, ha az az érzésük, fogalmuk sincs, hogy mi mire gondolunk. Taktikai értelemben ugyan lehet kényelmes nekik, ha mi mindent feltételüket elfogadjuk. De bizonytalanságot okozhat bennünk, hogy nem látják, mi kik vagyunk valójában. Tisztázni kell érdekeinket, s azok képviseletére kell felépíteni struktúránkat, amelyek a világ számára folyamatosan jelezzük, s néhány nagyobb érdek mentén kell felépítenünk a szövetségi rendszert. Mindamelllett tudnunk kell: ha a mainál sokkal nagyobb hadseregünk lenne, a mai világban az sem lenne lényeges tényező. Mások is kellenek.

- Megingott a védelem a környezetszennyezés arcvonalán is. A hazai természeti értékek megóvásáért milyen új gondolatokat érdemes a társadalom figyelmébe ajánlani?

- A már meglévő célok és szabályozók nem rosszak. A kormányzati szférában a környezetvédelmet az esetleg végrehajtói szinten örökölt korrupciótól kell "megtisztítani" úgynevezett "politikai-környezetvédelmi" program keretében. Az én olvasatomban a környezetvédelem általános iskolában tanítandó tantárgy. A szemlélettel együtt kell felnőni. Ezek sajnos generációs kihívások, hiszen így kell élni, mert ezek a problémák kampányokkal és büntetésekkel nem oldhatók meg, alig kezelhetők.

- Elborult fölöttünk az ég a szellemi környezetszennyezés okán is. Az antihumánus eszmék és manipulatív szekták ellen miképpen lehet médiumok nélkül küzdeni?

- Magyarországon nincs igazi tere a szektáknak, hisz a népesség nagyobbik fele magasabb általános műveltséggel rendelkezik, mint például az USA-ban. Ugyanakkor minden extrémizmus ellen a legbiztosabb orvosság vagy védelem a közérzetjavító intézkedések együttese. Amíg ezek nem garantáltak, sajnos bármilyen "menekülési" út nyitva maradhat. A legfontosabb éppen ezért a családok "megerősödése" lenne, hisz ez jelenthet stabil védelmet, egészséges fejlődést az utca embere számára.

- Jó azt hallani, hogy nálunk a szekták nem hódítanak, mert a társadalom intelligens. Csakhogy folyamatban van lezüllesztése. Már csaknem tömegessé vált a konzumidiotizmus, illetve az "emtívi"-idiotizmus. Hódítanak is a szekták, köztük az egyik liberális párt bázisát képező gyülekezet. Ez aggasztó. Van-e ok mégis az optimizmusra?

- Ha van, ha nincs, végezni kell a mi dolgunkat. Világossá kell tenni, hogy a kiábrándultságnak nincs léalapja. Jó néhány politikus ugyan lehet gazember, de emiatt nem

mondhatunk le azokról a kisebb cselekvésekről, amelyekre mégis lehetőség nyílik. Mindamellet kell olyan politikus, akinek van elfogadható miliője. A tömegeket nem érdekli az ideológia. Tervek, célok kellene, világosak, megvalósíthatóak. Ezekben részvételi lehetőséget kell felcsillantani. Fontos, hogy az emberekben tudatosuljon: részesei a fejlődésnek. Ennek különböző technikái vannak. Ezek között a már említett világkiállítás körüli szervezés jól kezdődött. A végét ismerjük...

- Föl lehet-e kelteni a társadalom egészséges részének önvédelemre való elszántságát a városi bűnözés, a mezei lopás, a kábítószer terjedésével szemben, siettetni kell-e önvédelmi csoportok szervezését?

- Szerencsére már megkezdődött ez a folyamat. Van egészséges önvédelmi reakciónk az embereknek. A sajnálatos inkább az, hogy a hivatásos szervek például a rendőrség, nem áll a helyzet magaslatán, hisz a belső gondjai miatt nem képes megfelelő szakmai irányítást adni ezen civilszerveződéseknek. Az állam feladata, hogy anyagi forrással és szakszerű koordinációs munkával érje el, hogy ezek a szervezetek a leghatékonyabb módon dolgozzanak.

- A sok gond közepette mi az okunk az optimizmusra? Mutatkoznak-e kedvező, a polgárosodásra utaló jelek az utóbbi esztendőben?

- Feltétlenül megjelentek a polgárosodás jelei hazánkban, bár a volt MSZP kormányzat sok értéket tönkretett és sok nemes eszmét lejárattott. A megoldás persze az, hogy legyenek végre *polgárok* is, mert nélkülük nem tud végbemenni a polgárosodás. Ehhez pedig megfelelő, a társadalom fejlődését garantáló politikai kurzusokra van szükség. Nem a zászló színe a fontos, hanem az eltökélt akarat és a cselekvő megvalósítás.

- A világ technikai fejlődése milyen segítséget adhat a társadalomnak a globalizáció pusztításai elleni védekezéséhez, a gyarapodásához?

- A "civilizált világ" technikai fejlődés nélkül elképzelhetetlen. Bizonyos fokig már a *túlzások* is jelen vannak életünkben és ez rideggé tudja tenni mindennapjainkat. Nem gondolom, hogy jövőképünket a védekezés filozófiájának kellene uralnia. Ennél én magam optimistább vagyok és látok bőven játékteret a pozitív haladáshoz.

- Szakmai előadásokban fölvetődnek találgatások: az 1990 előtti pártállami titkosszolgálatok egy része a régi szellemben működik tovább Közép- és Kelet-Európában. Van-e ezen aggodalmaknak alapjuk?

- Az elmúlt nyolc év a titkosszolgálatok életében is óriási változásokat hozott. Természetesen a gyökereket nem tépték fel teljesen, s minden embert nem lehetett kicserélni. De elkezdődött a megújulás, és ez új minőséget eredményezett. Más kérdés, hogy sokan gondolták úgy: a lényeg nem változott. A régi módszerekkel és kapcsolatrendszerekkel próbáltak üzleti szférában boldogulni. Ez a körülmény veszélyt jelenthet a demokratikus országokban. Minden kormány alatt, legyen baloldali vagy polgári, egyfajta időzített aknaként működhetnek a titkosszolgálati eljárásokkal működő, magukat önállósító csoportok. Minden komoly kormányzatnak elemi érdeke, hogy megtisztítsa az állami struktúrákat ezektől a képződményektől. Természetesen titkosszolgálat mindenütt működik, Közép-Európában, azon belül Magyarországon alapvetően szükség van rá, ám ezek csak meghatározott feladatkörön belül dolgozhatnak. Nem lehetnek ezen kívüli, partizán módon tevékenykedő struktúrák. Ez nagyon konkrétan összefügg a nemzet biztonságával.

- Elképzelhető-e, hogy a volt közép- és kelet-európai szolgálatok kapcsolatba léptek alvilági szerveződésekkel?

- Elsősorban nem Magyarországon volt jellemző, hogy a titkosszolgálatból kiszorult munkatársak egy része a szervezett bűnözés körül keresett és talált a megélhetésre módot. Főleg a volt Szovjetunió területén összeállt orosz, csecsen, ukrán, örmény bűnözői csoportok találtak egymásra a volt titkosszolgálati emberekkel. S ezek a világ legkeményebb, legkegyetlenebb szervezeteit hozták létre. A leszámolások, a merényletek jelentős részét ezen csoportok rovasára lehet írni. Mindez bődületes nagy kihívást jelent a titkosszolgálatoknak a világ minden részén. Nem véletlen, hogy az Egyesült Államoktól Nyugat-Európáig minden komoly rendőrség meghirdette a harcot ezek ellen az egyre nagyobb befolyással rendelkező maffiacsoportok ellen. A demokrácia jóval szélesebb lehetőséget nyitott a bűnözők számára, mint amilyenekkel a diktatúrában élhettek. S az ellenük való küzdelem is jóval nehezebb.

- Föltételezhető-e, hogy idehaza a késő-kádári elithez sorolható volt titkosszolgálati vezetők egy része fehérgallérosként kamatoztatva kapcsolatait jelentős állami pénzekhez jutott a Horn-Kuncze-kormány ideje alatt?

- Annak a társaságnak a nagy része erkölcsében messze fölötté áll sokszor a mainak is. Kiszolgáltak egy politikai rendszert következetesen, de törvényt nem sértettek. Ismerek olyan korábbi rangos irányítót, aki most nyugdíjasként gépkocsivezetői állást is szívesen vállalna. Eszébe sem jutott, hogy tudását törvénytisztító szervezeteknek följárja. Az a fehérgalléros kör, amelyre céloz, új garnitúra. Talán tehetséges, de elfogadhatatlanul gondolkodó emberekről van szó. Sajnos, ilyenek a titkosszolgálaton belül is megjelentek az elmúlt időszakban.

- Ez utóbbiak képezhetnek-e hidat a politika és a bűnözés között?

- Nem értem azokat, akik vitatják a politika és a bűnözés közötti híd létét. Ilyennel a világon mindenütt számolni kell, ezt tudomásul kell venni. A politikusok tudják leginkább, hogy köreikben kik jelennek meg. A feladat inkább az lenne, hogy a tendenciákat drasztikusan visszafordítsa a politika. S ez nem csupán a mindenkori kormánykoalíció teendője, hanem a mindenkori ellenzéke is. Minden pártnak arra kellene törekednie, hogy köreiből utasítsa ki azokat, akikről majdhogynem bizonyíthatóan kiderül, hogy részes törvénytörésekben. A korrupció elleni föllépés akkor a leghitelesebb, ha a saját köreikben kezdi egy-egy párt.

- Jogosan ébred-e aggodalom a polgároknak akkor, ha azt olvassák, hogy egyes vállalkozásokban volt, keleti titkosszolgálati vezetők neve bukkan fel, s e vállalkozások létesítményeinek avatásakor egy akkori baloldali kormánytag is megjelent?

- Nem hiszem, hogy azért jelent volna meg bárki is, ha megjelent, mert demonstrálni kívánta volna az egykori titkosszolgálat iránti támogatását. Ugyanakkor a politikusok körül egy szakértői csoportnak azon kellene fáradoznia, hogy idejében figyelmeztesse, mit szabad, mit kell inkább elkerülni. A miniszternek tudnia kell, hogy bizonyos intézményeknek, így a titkosszolgálatnak, az is feladata, hogy megóvja a politikust kétes találkozásoktól. Mert ha valami megtörtént, utólag már nagyon kínos magyarázkodni. Sokkal elegánsabb megelőzni az ellentmondásos helyzeteket. Ezt a fajta figyelmeztetést eddig is megtették a szolgálatok.

- Adódik-e feladata a titkosszolgálatnak akkor, ha adott fővárosban tömegével jelennek meg külföldiek, akik szemmel láthatólag nem turisták, fellépésük fenyegető, sőt egymásik területen, például a Király utcában a lakások értéke zuhan, mert az oda beköltözött külföldiek tevékenysége riasztóan megingatta a közbiztonságot?

- Önmagában a külföldiek jelenléte nem aggasztó, hanem természetes. Az más kérdés, hogy ezen emberek köreikben, akár a Távol-Keletről érkeznek, akár közelebből kerülnek ide, vannak olyanok, akik a törvénytisztelőben nem jeleskednek. Az arányokat tekintve nem hiszem, hogy ez utóbbiak többen lennének, mint a hazai lakosságon belüli törvénytörők. Amikor Horn Gyula volt miniszterelnök kijelentette, hogy a bűncselekmények nyolcvan

százalékát külföldiek követik el, tévedett, ez a hányad a tíz százalékot sem éri el. Mindamellet ha az országba érkező etnikai csoportok között olyan emberek is érkeznek, akik szándéka eleve nem tisztességes, a hatóságoknak kell őket kiszűrniük. Az elmúlt időszakban jelentős kísérletek történtek az ilyen jellegű bajok lokalizálására. Ám a hatásos megoldásokat nem sikerült kikristályosítani.

- Megingathatja-e a társadalom biztonságérzetét, hogy mivel az utóbbi évtizedben a világ titkosszolgáatainak együttműködése megváltozott, ennek következtében Budapesten talán túl sok titkosszolgálat van jelen?

- A titkosszolgálati jelenlét különbözőképpen értelmezhető. Ha azt nézzük, hogy 1942-ben Isztambulban több titkosszolgálat volt jelen, sőt háborúzott egymással, annak megvolt a maga történelmi háttere. Ha azt nézzük, hogy egy konszolidált országban a titkosszolgálatok reprezentánsai mutatkoznak, de háború nincs közöttük, az is egyfajta jelenlét. Ez az utóbbi természetes, mert egy-egy ország védelme nem a határainál kezdődik, hanem a határain túl. Budapest helyzete most nem hasonlítható Isztambuléhoz, de egy teljesen konszolidált ország fővárosához sem. Változás korát éljük. Ezért a külföldi titkosszolgálatok szempontjából érdekes terület a mi fővárosunk. Ez az érdekesség abban rejlik, hogy a változás konzekvenciáit meg kell próbálni előre érzékelni. Az ország hová fejlődik, milyen politikai, társadalmi és egyéb formációkat ölt, s ez hogyan integrálható a világ nagy egészéhez. Mindezek olyan stratégiai kérdések, amelyekre a titkosszolgálatokon keresztül az adott kormányok választ akarnak kapni. Hogy itt sok titkosszolgálat jelen van ez feltételezhető, ez normális. Ám valószínű, hogy nagyon kevés titkosszolgálat az, amely hazánkra negatív szándékkal tekint. Azaz nemcsak megfigyelni, hanem befolyásolni is akarja a helyzetet, mégpedig olyan irányban, amely Magyarországnak hosszú távon nem előnyös.

- Elfogadható-e, ha egy-egy titkosszolgálat úgy foglaljon el épületet a város VII. kerületében, hogy beton biztonsági berendezése feltűnő legyen, sőt a forgalmat is akadályozza?

- Nem hiszem, hogy szakmailag elfogadható, ha egy titkosszolgálat felhívja magára a figyelmet. Mindenesetre e tevékenység körül sok legenda él, és számos ember, akinek általában fogalma sincs erről a munkáról, vizuális jelek alapján feltételezi, hogy adott helyen titkosszolgálat működik.

- Ez utóbbi emberek egyfajta fenyegetést is érzékelnek adott ormótlan betonerődítményt látva. Természetes-e ez?

- A magyar titkosszolgálati szerveknek feladata, hogy megakadályozzanak minden olyan törekvést, amelyek a nemzetbiztonságot sértik. Magyarországon a magyar érdekeket kell mindenáron előtérbe helyezni. Mindezek mellett tudomásul kell venni, sőt garantálni kell a különböző nemzetközi szerződésekben foglalt kötelezettségeket.

- Fennáll-e a veszély, hogy az átalakulás közepette a nagyobb titkosszolgálatok csak másodlagos szerepet szánnak a magyar nemzetbiztonsági szerveknek?

- Nem az a fontos, hogy kívülről milyen szerepet szánnak a magyar titkosszolgálatoknak, hanem az, hogy a magyar titkosszolgálatok vezetői garantálják ezen hazai szervezetek hatásos működését, és érvényt szerezzenek annak, hogy Magyarországon a magyar titkosszolgálat az első. Lehet, hogy a világon nem a legnagyobb, a legjobb vagy a legjobban szervezett, de idehaza az első minden szempontból, minden értelemben.

Magyarország nem betelepülési hely

Boross Péter szerint az érdekérvényesítés határozottságát át kell vennünk az amerikaiaktól

Az Amerikai Egyesült Államokhoz hasonlóan Magyarországnak is határozottan védenie kell elemei érdekeit. A nyugat-európai normákat kell érvényesíteni idehaza is az illegális és legális bevándorlás lefékezésére. Szembe kell néznünk a társadalom belső demográfiai aránytalanságaival. E homályban tartott konfliktusokat Boross Péter volt miniszterelnök az európai értékrend fényében világítja meg. A ma hetvenéves, kétgyermekes apa, négyunokás nagyapa még 1987-ben Antall Józseffel, Makovecz Imrével és másokkal alapított művelődési egyesületet, mely szerveződés máig hatásosan védi az európai, azon belül a magyar kultúra értékeit.

- Pusztán gazdasági intézkedésekkel miképpen lehet fordítani a népességfogyás riasztó folyamatán?

- A gazdasági intézkedések rendkívül fontosak és könnyebben megoldhatók. De ezt a nagyon súlyos, a nemzet jövőjét érint bajt nem oldják meg. Mi gazdasági lépésként javasoltunk gyermekenként 36 ezer forint kedvezményt személyi jövedelemadóban, már 1997-re, de a parlamenti többség elutasította. Aki egy kicsit is magyarságban és jövőben gondolkodik, lehetetlen, hogy olyan könnyen nézze ezt a tragikus kihatású folyamatot, ahogyan a baloldali kormány négy esztendőn át nézte. Ha ilyen gond elé kerül egy ország vezetősége, azt kell mondanom: totális intézkedéssorozat kell ahhoz, hogy a gazdasági támogatáson túl is segítsen. Mindenekelőtt a propagandagépezetet kell annak szolgálatába állítani, hogy a gyerek - a kisgyerek, akihez annyi érzelem kell, hogy kötődjék - úgy jelenjen meg a társadalom előtt, hogy erősítse a családalapításra való kedvet, és siettesse azt a felismerést, hogy a gyermekvárás mélyen emberi és nagyszerű élmény. Az iskolai oktatást is fel kell használni. Ezt már kitalálták a régi leányiskolákban, amelyekben elmélyítették, hogy szinte életcél az egészséges család kialakítása. Ha az oktatás, a televízió-műsorok mind azt erősítik, hogy a gyerek főlemelő élmény, mely az érzelmvilág mélyrétegeit érinti, s ezek mellé jön a gazdasági családtámogatás, ezek együttesen meghozzák a hatásukat. Sajnos a közpropagandában nincs különbség a házasság és az együttélés között, pedig a házasságban általában születnek, a együttélésben nem születnek gyerekek. Nehéz kérdés ez, de ha a súlyos probléma felismerése megtörténik, akkor mint legkritikusabb gonddal, úgy kellene ezzel a mindenkori kormánynak foglalkoznia.

- Az utóbbi másfél évtizedben félmillióval csökkent a 14 évnél fiatalabb országlakosok száma. Mi állhat amögött, hogy az ország leváltott, baloldali vezetősége ezzel a legnyomasztóbb bajjal még szavakban sem foglalkozott?

- A liberális-kozmopolita eszmeiségéhez kötődő világban korábban is gúny fogadta Fekete Gyula e tárgykörben idejekorán tett drámai felhívásait. Ez a fajta közöny máig tart. Itt nem annyira pártól, inkább szellemi irányzatról beszélek. Ebben a magyarságért való aggodalom érzelmileg nem alakult ki. Világszerte a kozmopolita irányzatok fennkölt eszményei emberiségről szólnak, majd az egyén szabadságfokát vizsgálják. Nem szólnak ellenben olyan sajátos csoportosulásról, amit nemzetnek nevezünk. Gondolom, éppen ez a különbség ma Magyarországon a politikai irányzatok között. Ami a Szocialista Pártot illeti: többféle irányzatból áll. Náluk e közönyre magyarázat nincs, hacsak az nem, hogy gondolkodásukban nagyon mély gyökeret vert a *ma* szemlélete. És ez bizony összefügg a vagyonszerzés, a birtoklás örömeinek azzal a nagyon sajátos kultuszával, amelyik talán "kontrában" jelent meg a korábbi vagyonfosztásos, államosításos stádium után. Mintha szellemi irányítóik frissen élnék át, hogy nekik most tulajdonuk van. Ezért jelent meg a baloldalon ez a sajátos mohóság.

Ez kizárta az országos távlatokban való gondolkodást. Talán sokan közülük ezt nem is gondolták át. Ha rádöbbenének, hogy a nemzeti elkötelezettség a jövőért való felelősséget is jelenti, változást hozott volna gondolkodásmódjukban. Egy *pénzügyminiszteres* kormányzat soha nem tud távlatokban gondolkozni.

- A Bokros-csomag máig érzékelhető hatását "monetáris genocídiumnak" is nevezik, mert bevezetése után ugrásszerűen emelkedett a magzatelhajtás...

- Hálamisét mondathatnánk az Alkotmánybíróságnak azért, hogy a testület a Bokros-csomagnak legalább a legostobább részeitől megkímélte a társadalmat. A "pánik-csomag" szemfényvesztés volt. A megszorítások egy részének a költségvetési intézmények sem tettek eleget. Nőtt a rendőrség adóssága, sok milliárdra duzzadt a ki nem fizetett orvosi túlóradíj összege. Hatalmas adósságállományt szenvedett el a költségvetés.

- Tragikusabbnak tűnik, hogy sok gyerek nem születhetett meg. Miért sejthetnek sokan megfontoltságot e látszólagos közönyösség mögött?

- Merészség lenne ilyet feltételezni. De az emóciók mindenképp hiányoztak a baloldali politikából. Körükben ismeretlen az ország jövőjéért való aggodalom. Ehelyett jött a nyers internacionalista racionalitás, amely nem törődött a bajokkal.

- A "monetáris genocídium", azaz a "pénzügyi népiirtást" a családi pótlék megvonásával és egyéb megszorító intézkedésekkel olyan helyzetet teremtett, amelyben a fiatal házaspár jó része elriadt a gyermekvállalástól. Emiatt sok helyen él a kísértés egy-egy iskola bezárására. Hogyan lehet fordítani e folyamatot?

- A születési arányszám valóban aggasztó képet mutat, hiszen oly kevés gyermek a magyar történelemben emberemlékezet óta nem született, mint 1997-ben. Ez a meredek zuhanás a Bokros-program óta jellemző. A gondolkodó állampolgároknak látniuk kell, hogy aki ma negyven éves, az szomorú jövő elé nézhet, ha e tendencián nem tudunk változtatni. Akkor lesz az eltartott és az aktív lakosságrész közötti különbség, hogy a nyugdíjfizetés alapja összeomlik. Az aktív lakosság megfelelő aránya természetesen nemcsak az öregek, hanem a gyermekek számára is létkérdés minden társadalomban. És akkor még egy szót sem szoltam arról, hogy minden nemzetnek természetes törekvése, hogy fenntartsa önmagát. Minden élő organizáció utódokról gondoskodik. Tehát jövőt építő a természetes organizáció, a nemzet pedig különösen az. Ha a személyi jövedelemadóból ezt leírhatja egy családfő, két vagy három gyerek esetében már számottevő segítséget kap. Legalább az iskoláztatás fedezetét, amely kis gyerek esetében is 30-40 ezer forint, megteremti ez az intézkedés.

- Az adókedvezmény több szempontból is előrevivő, de önmagában ma már kevésnek látszik...

- Egészséges kormányzat, főleg három gyerek esetében már a nevelés pénzügyi terheinek legalább a hetven százalékát átvállalja, hogy ezeknek a gyerekeknek egyenlő esélyt szavatoljon az egygyerekes családokban felnövőkhöz képest. Az ideális család a háromgyerekes lenne, illetve most már, amilyen helyzetben vagyunk, négy gyerek kellene az egészséges családokban. Ki kell fejezni, hogy a több gyerek nevelése ér annyit, mint bármilyen hivatali ténykedés. De ennek fedezete ismét a családfenntartó férj személyi jövedelemadója lehet.

- Tehát nem az államkassza állná a fő állású anyaság pénzfedezetét?

- Annyiban az államkassza állná, hogy az állam adóbevételről mondana le. E pillanatban nem az a kérdés, hogy az adószint milyen, hanem az, hogy a családokra mekkora pénzügyi teher nehezedik. Tehát nem a személyi jövedelemadó szintjét kell csökkenteni, hanem a gyereket

nevelő családoknak kell kedvezményt adni. Emellett az, hogy a gyes, a gyed visszaálljon arra a szintre, ahol volt az Antall-kormány idején, természetes igény. Az is magától értetődő, hogy az iskolai étkeztetés több gyerek esetében már ingyenes juttatás legyen. Amely családból három gyerek jár általános iskolába, ott a tankönyvellátás is állami büdzséből történjen. Nem a különböző szakmák jogos bérigényei lehetnek a legsúlyosabb gondok, hanem a gyerekeket nevelő családok pénzterhei. Ez nem jelenti azt, hogy az egészségügyben vagy az oktatásban nem kell emelni a bért. De a súlyosabb baj ott van, hogy például egy gyerektelen pedagógus és egy háromgyerekes pedagógus anyagi lehetőségei között óriási a különbség. Már csak ezért is: a szülőkkel utazó 16 évesnél fiatalabb gyereket megilletné az ingyenes utazás kedvezménye.

- Ma a hatalmas közpénzt fölemésztő közszolgálati médiumok elég tájékoztatást adnak-e a fiataloknak a gyerekvállalás jelentőségéről, a családfenntartás fortélyairól, s tudatosítják-e az ifjúsággal, hogy az életben a legszebb nemes örömet a gyermek jelenti?

- Olyan filmeket kell alkotni, költségvetési támogatásból, amelyek a családi élet szépségeit, a gyereknevelés semmi máshoz nem hasonlítható örömét sugározzák. Ilyen filmeknek pozitív hatásuk van a gyermekvállalást illetően. Ma ebben a reklámmal teleszórt világban a gyermeknevelés örömeit is jó értelemben reklámozó nemes, emberi hírverésre is szükség van.

- Sok anya érzékeli, hogy a gyermekneveléssel járó, egyébként örömteli és szívesen vállalt kötelezettségei miatt bajosabban talál munkát. Piacgazdaságban segíthet-e ezen az állam?

- Éppen a törvényhozásban lehet szabályozni, hogy anyát a felvételkor elutasítani nem lehet, sőt előnyben kell részesíteni, leépítés esetén nem kerülhet rájuk sor. Sok hasonló pozitív diszkriminációval kell a gyerekeket nevelő szülőket állásbiztonsághoz is juttatni. Hiszen nemcsak önmagukról gondoskodnak, hanem nekik kiszolgáltatottakról, ez utóbbiak pedig az ország jövőjét testesítik meg. Mindezt mérhetetlenül komolyan kell venni, mert a téma mérhetetlenül komoly. S ezzel nemcsak a szülőket, hanem a nagyszülőket is segítjük. Magam mint gyakorló nagyszülő is látom: rengeteg segítségre van szükségük a gyereket nevelő családoknak. Fontos, hogy elsősorban az örömet jelentő segítség háruljon a nagymamákra, nagypapákra, s ne kelljen a kis nyugdíjból még pénzzel is támogatni a gyereknevelést. Ez utóbbira is sok drámai példa van az országban.

- Ami a pénzügyeket illeti: attól tartanak sokan, hogy Magyarország egyfajta pénzügyi fekete lyuk, ahonnan jóval több pénzt szivattyúznak ki, mint amennyi működő tőkeként beáramlik. S a szociális teher az államra nehezedik.

- Még 1990-ben az Antall-kormány 21 milliárd dollár adóssággal vette át a szocialista kormányzattól az országot úgy, hogy a devizatartalékok gyakorlatilag megszűntek. Az összeomlást úgy kellett elkerülni, hogy közben a KGST-piac is kidőlt a gazdaság mellől. A törlesztéshez évi mintegy hárommilliárd dollárt kellett fölvenni. Emellett privatizálni kellett, ki kellett nyitni a kapukat. Külföldi tőke nélkül a nagyobb bajokat nem lehetett volna elkerülni. A baloldali kormányzat négy évében azonban kialakult az a gyakorlat, hogy minden eladó. Ez az ellenkező véglet volt. Az Antall-, majd - mondjuk így - a Boross-kormányok esze ágában sem lett volna többségi tulajdont, illetve döntési jogokat eladni az energiabázisból. Megtehettük volna és nálunk is jelentős deviza-beáramlást értünk volna el. De ez volt az a pont, ahol megálljt mondtunk, mert láttuk, hogy e stratégiai ágazatokat külföldi kézbe adni rendkívüli veszély...

- Sokan amiatt aggódnak, hogy elviselhetetlenül magasra ugrik a belső államadósság kamatterhe, s ez a pénz a kereskedelmi bankokat pumpálja fel, amelyek nem a gazdaságot fejlesztik, hanem állampapírokkal foglalkoznak. Ugyanígy a multinacionális cégek is jól járnak, mert a bevásárlóközpontokban a kereskedelmi eredménynek

négyszerese az úgynevezett "pénzügyi eredmény", amelyhez az állampapírokból jutnak.

- A belső államadósságot tovább növelte, hogy a jegybank nem kamatozó adósságállományát is kamatozóvá minősítették és ráterhelték a költségvetésre. Ez eleve nagyon vitatott lépés volt. Ennél is nagyobb hibát követtek el, amikor az erőteljesen csökkenő inflációt - hiszen 1994-ben 18 százalék volt a pénzromlás - 1995-ben 28 százalékosra pörgették fel. Ez összefüggésben van a kamatokkal. S a magas kamat bénítja a gazdaságot. Külföldre szakadt hazánkfia, jelentős bankár nemrég arra hívta fel a figyelmet, hogy az infláció elviselhetetlen. A pénzromlásnak ma 10-12 százalék körül kellene lennie, ha az 1994-es folyamat tovább megy - még egy forintleértékelést is figyelembe véve!

- Pénzügyi ellehetetlenülés közepette ma a családok egy része választhatja-e azt a túlélési módot, melyben a pénzt egyre jobban kiiktatva cserekereskedelemre, önellátásra rendezkedik be?

- Elsődleges a reálgazdaság fejlesztése. A monetáris természetű bravúrok nem ezt szolgálják. Ha nem jut forrás a reálgazdaság fejlesztésére, akkor ki leszünk szolgáltatva pénzügyi folyamatoknak. A lakosság már a Kádár-korszakban kitalálta a megélhetési trükköket. Ma is leleményesek az emberek. Folyhat cserekereskedelem, adó alól való kibújás. Nincs korlátja annak az alkalmazkodásnak, amelyben az emberek minden állampolgári kötelezettséget smafunak tekintenek. Ez bizony nagyon nagy veszély. Ráadásul az intézményeink nem működnek. A Horn-kormány alatt dezorganizált állapot alakult ki. Ha egy hatóság nem tudott intézkedni, *felvisített*, hogy joghézag van. Pedig nem ez volt jellemző, hanem a jogalkalmazók elgyávulása. Szétzüllést figyelhattunk meg.

- Katasztrófát okozhat-e, hogy az állami támogatásokat igénybe vevő társadalmi réteg nagyobbra duzzad, mint az adófizetőké?

- Súlyos egyensúlyzavar van. A társadalmi kormegoszlás - a "korfa" - és a rejtett foglalkoztatás együtt jelent hatalmas terhet a befizetés és a kifizetési kötelezettség szemszögéből. Egyensúlyt csak úgy lehet teremteni, ha több lesz a befizető és kevesebb az egy személyre jutó befizetési kötelezettség. Akkor foglalkoztatnak százezreket feketén, ha túl nagy a társadalombiztosítási teher. Azok a költségvetési játékok, amelyekben egy kormányzat tudja, hogy hetvenmilliárd forint lesz a tb-hiány, de 18 milliárdokat irányoz elő, értelmetlenek. Megbukott az a gondolat, hogy a társadalombiztosításnak vagyont kell adni, hogy annak profitjából fedezze a kiadásokat. Ehhez óriási vagyont kellene adni. Emellett zűrés viszonyok között sehol a világon nem szabad magánpénztárakat indítani a tb-terhek viselése céljából: ezt békés és bizalomteljes állapotok között lehet elindítani.

- Azokban a családokban, amelyekben a szülők igyekeznek dolgozni, s így adót fizetnek be, általában kevés gyerek születik, azokban viszont, amelyek kifejezetten a családi pótlékra alapozzák megélhetésüket, bőséges a gyermekáldás, éppen a kis utódok tartják el a szülőket az adófizető polgártársak pénzéből. Ez a folyamat egyszer elemi gazdasági összefüggések miatt is tarthatatlan lesz. E veszélyt látva mondta a nagyobbik baloldali párt egyik politikusa: ők homokba dugják a fejüket...

- Mert a kérdés veszélyes. Aki erről beszél, arra könnyen aggatnak különböző jelzőket. Nagyon gyorsan elhangzik, hogy ez csak egy rasszista elfogultság - például. Jóllehet a vázolt gond nem is pontosan az etnikumok szerint oszlik meg. Véleményem szerint az a fontos, hogy akik a közügyekhez adóval hozzájárulnak, azok kedvezményt kapjanak. A családi pótlék kell, ez természetes. De azon felül a közszolgáltatásokhoz hozzájárulók kapjanak kedvezményeket, mert a gyerek - bár ezt nem ildomos mondani - beruházás. A jövőbe való befektetés, aminek terheit nem lehet csak a családra hárítani, mert az egész társadalom érdekeit szolgálja. Ha ott születnek gyerekek, ahol adóbefizetés történik, a nevelés kulturális és szociális feltételei általában kedvezőbbek. Ami pedig azt a sokat emlegetett vádat illeti, hogy a családi pótlék

bemegy a kocsmába: nagyon helyeslem azon önkormányzatok gyakorlatát, amelyek a segélyeket nem készpénzben, hanem ruhában, élelmiszerben közvetlenül a gyerekekhez juttatják el. Ehhez is határozott kormányzás kell. Valóban, ahogy a szocialista politikus mondta: homokba dugott fejjel nem lehet kormányozni. Vállalni kell a bajok kezelését is. Ha egy ország egészségi állapota olyan, mint hazánkban, akkor vállalni kell a kötelező szűrővizsgálat elrendelésével járó feszültséget. Ez is egyfajta nemzetmentés. Persze, erre is könnyen kitalálják az államtalánítás hívei, hogy túlzott a központi beavatkozás az egyén életébe. Pedig egy nemzet egészségi állapota nem tekinthető magánügynek

- Hasonló jellegű intézkedéssorozatot vár a társadalom egy része a keletről való illegális és legális beáramlás megállítására is. Bevezethetjük-e e tekintetben az európai normákat még az EU-csatlakozás előtt?

- Az idegenrendészeti törvény, amelyet mi, az első polgári kormány tagjai terjesztettünk elő még az évtized első felében, szerintem jó törvény. Alkalmazása azonban attól függ, mennyire határozottan történik. Magyarország nem lehet betelepülési hely. Magyarországot meg kell óvni attól, hogy a kívánnál több külföldi érkezzen ide, mert az ország eltartóképessége és sok minden egyéb ezt nem teszi lehetővé. Akit be kell fogadni, az a magyar. Ha ide kíván jönni, ehhez joga van, úgy, mint bármelyikünknek. Ellenben, miután szerte Európában majd minden ország védekezik, itt úgy kell vezényelni azt a szervezetet, amelyik az idegenrendészetet végzi, hogy sokkal nagyobb szigor érvényesüljön. Ez nem vét a liberalizmus eszménye ellen, mert akkor az Amerikai Egyesült Államok vét a legjobban a liberalizmus ellen, a kvótáival.

- A sok nyitott kérdést hagyó Nyírfa-ügyben az Információs Hivatal keleti tájékozódása meggyengült. Mivel járhat egy ország hírszerzésének megingatása?

- A Horn-kormányt nem véletlenül kértem a parlamentben: ne züllessze a titkosszolgálatot a pártszolgálat színvonalára. A legsúlyosabb baj a magyar hírszerzés hitelének tönkretétele, elbizonytalanítása. Nagyon jó erők kerültek el ez ügy kapcsán az Információs Hivaltól, ami azért gond, mert világszerte az ilyen szolgálatok nevében benne van az "intelligencia" szó. Ez ehhez a munkához valóban fontos, és a hivatal meg is felelt ennek a követelménynek. Ami ott 1990 óta felépült - új módszerek használata, a kifejezetten magyar érdekek szolgálata - utóbb összeomlott. Alkalmatlan emberek kerültek fontos pozícióba. Mindezek mögött az akkori, 1998 májusa előtti felügyelő miniszter környezetének hatalmi törekvései álltak. Sajnos, a felelőst igyekeznek épp abban keresni, aki teljesítette ténykereső kötelességét. Nevetséges, hogy a katonai ügyészség vádat emelt.

- A rémhírek itthoni már "illegális rezidenciákról", sőt titkos fegyverkereskedő irodáról is szóltak. Fontos-e cáfolni ezeket?

- Rémhírek mindig terjednek, és nem biztos, hogy valamennyi igaz. Az akkori Központi Büntető Igazgatóság munkatársainak ugyancsak főtt a fejük, mert valahány nagyobb ügyben szocialista érdekeltségek felé irányulhatott volna a nyomozás. Nem kétséges, hogy pressziókat gyakoroltak rájuk. Így az országban a jogrendiség elve azért nem érvényesült, mert nem erre szocializálódtak azok, akik ma gátlástalanul vették fel a telefont a kormányhivatalban vagy a pártszékházban, és beleszóltak rájuk nem tartozó ügyekbe, és nem is értették, hogy ez miért baj.

- A baloldali pártokban végbement gyors meggazdagodások között a polgárok tág összefüggéseket sejtene. Rendezni lehet-e a bajt társadalmi megrázkódtatás nélkül?

- Ennél sokkal kisebb a dilemma. A bűn az bűn, függetlenül attól, ki követte el. Ha máskor nem, a Tocsik-ügy kapcsán, amely még idejében volt, a Szocialista Párt vezetőinek nagyon keményen föl kellett volna számolni mindazokat az összefonódásokat, amelyek a politikusok és bizonyos gazdasági vállalkozások között vannak. Ezek fennmaradása ugyanis alapot adott

valós, de valótlan híreknek is. Nem elég, ha leváltják azt az alelnököt, aki nagyobb gazdasági birodalom szervezője. Azt a taktikát alkalmazta a Szocialista Párt - jellemző, hogy ehhez szekundált a Szabad Demokraták Szövetsége -, hogy akármilyen vád hangzott el, elkezdődött az ügyet jelentéktelenítő nyilatkozatsorozat. A vizsgálóbizottságok eleve eredménytelenségre ítéltettek. Itt lappangott világunkban a törvénytelenység. Visszatért az a közfelfogás, hogy nem a jog vezérli a társadalmat, hanem az informális kapcsolatok hálóját. Ez túlmutatott azon, hogy egy egykori agit. prop. titkár ma nagyon gazdag ember, és senki nem érti, hogy ennyi idő alatt hogy lehetett ekkora vagyon fölhalmozni. Így elzúllik a közélet. Valamikor brezsnyevi apálynak hívták az ehhez hasonló állapotot.

- Csődöt mondott a közbiztonság megerősítése, s az emiatti frusztrációt többek az idős emberek elleni föllépéssel igyekezett tompítani a belügyi tárca 1997 novemberében a gazdatüntetésen. A rendőrség iránti bizalmat hosszabb időre is megingathatta-e a politikusi hiba?

- Ahhoz, hogy a rendőrség működjön, egzisztenciálisan stabilizálni kell. Ám 1995 és '96 fekete esztendejében úgy gondolták, hogy pénzügyileg mindent meg kell nyesni. A jó értelemben vett rendőrtudatot megsemmisítették, holott 1993-ban a bűncselekmények csökkenése mutatta: lehet eredményeket elérni. Sajnos, az időközben elment kiváló rendőröket már nem lehet visszahozni. Emlékezzen vissza a két kormánypárt közötti rivalizálásra: a KBI-t először a Miniszterelnöki Hivatalon belül akarták létrehozni. Ez önmagában is abszurd. Aztán lett belőle egy a hierarchiában tisztázatlan helyű szervezet, ami ugyan működött, de korlátokkal.

- Mit üzen a társadalomnak az, ha egy belügyminiszter 1997 novemberében kijelenti, nem alkalmaztak erőszakot, s az emberek ugyanabban a televízióban percekben belül látják az erőszak alkalmazását?

- Ezt a politikai demonstrációt nem lehetett szűkebb értelemben vett rendőri kérdésnek tekinteni. Sokkal nagyobb volt a politikai kihatása. Megjelent kétszáz idős ember a nem engedélyezett gyülekezésen. Törvényeink fontos alapszabálya az arányosság elve. Még ha nem pontosan azonos is a demonstráció a bejelentettel, akkor is politikailag mérlegelni kell, érdemes-e az oszlatást alkalmazni. Visszhangja mindig negatív: még a barátságos televízió sem fog olyan képeket vetíteni, amelyek teljesen ellentétesek a valósággal. A négy infarktuson átesett Pongrátz Gergelyt nem lett volna szabad megbilincselni, már csak azért sem, mert nem két méter magas, kigyúrt izomzatú fickó, akit csak így lehet megfékezni. Már a tüntetés betiltásában felismerhető volt a félelemtől vezérelt túlreagálási hajlam. Ez az, ami megbocsáthatatlan. És nagyon hiányzott az el nem hangzott "sajnálom".

- Ám folyamatos volt a sikerpropaganda. Így a seregnyi polgár ma sem tudja például, hogy az energiaszektor feletti rendelkezést külföldi kézbe adta a Horn-kormány. Bajt okozhat az emberek alutájékozottsága?

- Erről eszembe jut, hogy volt Horn Gyula miniszterelnök úrral egy televíziós beszélgetésem, s ott kijelentette: annyit szerepelhetek én is a televízióban, mint ő... Nekem időm se lett volna annyit szerepelni. Olyan egyoldalú volt a szerepeltetése, s az elfogultság e tekintetben oly egyértelműen látszott, hogy tulajdonképpen még sincs rá magyarázat. Messze túllépte a jó ízlés határát. Rendben van, hogy a kormányfő fontosakat mond Lajosmizsén és máshol, de fontosabbnak tűnő rendezvényekről egyáltalán nem kaptak hírt az emberek.

- A baloldali tájékoztatásban sokat beszéltek az energiaár-kompenzációról, ám csak keveset arról, hogy például kilenc- és fél milliárd forintot kellett kidobnunk az ablakon egyetlen éven belül a Budapest Bank rossz privatizálása miatt. Bíróság elé lehet-e állítani ezért valamikor a felelőst?

- Ebben az ügyben Medgyessy Péter pénzügyminiszter a maga visszafogott módján nyilatkozott egyszer így, egyszer úgy. Hogy a Budapest Bank körül alapvetően nem stimmeltek a dolgok, az már akkor is egyértelmű volt. Am ettől a kérdéstől függetlenül is tudni kellett volna, hol húzódik a bankprivatizáció mértékének egészséges határa. Az energiaprivatizációból látjuk, a föld kérdésében még világosabban kitűnik: nem ismerik fel azokat a korlátokat, amelyeket még legalább öt évig Magyarországon nem léphetnének át a tulajdon elidegenítésében. Ami a földtulajdont illeti: bizonyos tsz-elnökesoport nagyon ambicionálta a társaságok földhöz juttatását, s gondolom, sok milliárdos hitelkibocsátásokból vásároltak volna tulajdont.

- A földtulajdonról nem is ábrándozó családok biztonsága a közbiztonság tekintetében is megintott. Ezen sokan is javítani szeretnének. Van-e esély erre?

- Magyarországon elborzasztó bűncselekmények történtek. Mégsem erre hívom fel a figyelmet, hanem a potenciális bűnözők számának nagyarányú növekedésére: az amatőr bűnözésre. Az a körülmény, hogy a baloldali kormány négyéves működése nyomán úgyszólván nem kellett tartani a büntetéstől, sok könnyelmű embert, fiataalt, szeszfogyasztót átlökött azon a ponton, amelyen túl bűncselekménytől sem riadt vissza. Ezért voltak azok a rablások, amelyeket diszkóból távozva ötletszerűen követtek el fiatalok, akik különben nem hajlamosak a bűnözésre. Ennek súlyosságát fokozta, hogy amíg profi bűnöző ha betör, általában elkerüli, hogy gyilkoljon is. Az amatőr viszont ijedtében könnyebben ragadtatja magát erre: nem tudja, hogy adott szituációban hol a határ. Mindez olyan közállapotok között alakulhatott ki, amelyben mindennapi tapasztalat volt, hogy nem kell tartani a következményektől. Ilyen közérzet súlyosabb a baloldal által elterjesztett korrupciónál, a robbantásos leszámolásoknál, mert tömegesen teremthet a köznyugalom szempontjából már kibíráhatatlan helyzetet.

- Miképpen lehet a balkanizálódás négy éve után rendet, biztonságot teremteni?

- Túl azon, hogy a rendőrség büdzsáját nem lehet tovább zsugorítani, sőt növelni kell a jól képzett, bátor, a rend mellett szilárdan elkötelezett rendőrök jövedelmét, folytatni kell az Antall-kormány által meghirdetett őrsprogramot, amelyet a baloldali kormányzat sajnos leállított. Óriási lélektani jelentősége van mind a becsületes polgárok, mind a bűnözők szemszögéből annak, hogy egy-egy faluban rendőr, sőt rendőri szervezet posztol, naponta az utcán megjelenik, ha bármi történik, lehet kinek szólni, és az gyorsan, határozottan intézkedik. Még ennél is fontosabb, hogy a mindenkori kormányzat egyértelműen fejezze ki: a bűnnel szemben áll, s nem támogatja azt. A liberális belügyminiszter idejében ez sajnos nem volt egyértelmű, s ennek következményei még hosszú ideig sújtják a békés polgárokat.

- Annyi balszerencse közt, oly sok vizsály után mi adhat-e életkedvet, vonzó jövőképet a hazában élő, s életüket becsületesen végigvinni akaró, önmagukat és családjukat saját munkájukból, s nem a polgártársaktól kapott segélyekből fenntartani kívánó embereknek?

- Gondoljon csak az 1956-os szabadságharc utáni hetekre, hónapokra: akkor viszonylag kis kockázattal el lehetett hagyni az országot és sokan éltek is a lehetőséggel. A legtöbben azonban itthon maradtak, mert érezték, hogy ez a hazájuk, ők csak itt lehetnek itthon, itt szabott rájuk feladatot a sors. A jól képzett fiatalok is itt találják meg leginkább boldogulásukat, mert ezt a nyelvet, ezt a kultúrát, ezt a tájat ismerik a legjobban. Bátorítást adhat, hogy a társadalmat elkedvetlenítő hatalmi nyomás véget ért, és emberibb, barátságosabb közegben élhetnek gyarapodhatnak a családok, jobb esélyeket teremthetnek maguknak a fiatalok.

Dél Észak ellen

Pecze Zoltán katonai szakértő szerint etnikai konfliktusok súlyos kihívást jelenthetnek a jövőben

Hazánkra a menekültáradat - más szóval a migrációs nyomás - veszélye leselkedik. Noha a fejlett társadalmak ma a médiával, a bankokkal vívják meg háborúikat, a helyi jellegű fegyveres összecsapásokra mindenképp föl kell készíteni a Magyar Honvédséget. Pecze Zoltán, a negyvenegy éves közgazda a brit King's College-ban tanult katonai ismereteket, miután az Antall-kormány idejében államtitkár-helyettesként működött a védelmi tárcánál. A háromgyerekes családapa a társadalom jövőjének formálásában a fűtött szenvedélyeknél a higgadt elemzést és a gyors cselekvést látja hatásosabbnak.

- A társadalom elöregedésének veszélyét sokan még nem ismerték fel. Akik tisztában vannak vele, azok többféle okból hallgatnak. Használhatnak-e bármit is a leírt, kimondott figyelmeztető szavak ma, amikor a kereskedelmi rádiókban és televíziókban a gondokat elhallgató "happy" stílusnak van piaca?

- Fáradhatatlanul kell írni és beszélni a népesedési kérdéséről, a családról, a magzati életről és az abortuszról. A történelem ismer számos erkölcsi fordulatot, amit "gazdaságon kívüli eszközökkel" értek el, elég, ha a kereszténység születésére gondolunk. Tudatosítani kell az emberekben a népesség fogyásának és elöregedésének következményeit. Nem lesz, aki a nyugdíjukat fizesse, még akkor sem, ha az úgynevezett "tőkefedezeti elvű" rendszerbe lépnek át, hiszen munkaerő nélkül semmilyen befektetésnek nem lesz hozama, az államkötvényeknek és a részvényeknek sem.

- Ezt a következményt sokan sejtik előre, mégis homokba dugják a fejüket a politikusok is, vagy éppen kormányzati idejük alatt épített százmilliós villájukba menekülnek. Lehet-e a civil szférából hatásos kezdeményezést indítani?

- Szólni kell itt egy tényről, ami kevesek előtt ismert, ez a nyugdíj és a gyermekszám közötti összefüggés. Egy országban akkor kezd erősen csökkenni a születések száma, amikor általánossá válik az öregségi nyugdíj. Akkor, amikor az emberek már nem saját gyermekeiktől, hanem az államtól, vagy egy nyugdíjintézettől várják öregkoruk biztonságát. Vagyis sokan tulajdonképpen arra számítanak, hogy majd mások gyermekei tartják el őket öregkorukban. A nyugdíjasok számának növekedésével és az aktív korúak számának csökkenésével ez a rendszer előbb-utóbb felborul. Egy áthidaló megoldás van, amit a gazdag nyugati országok alkalmaznak, melyek külföldön, például a fiatal népességű ázsiai országokban fektetik be a nyugdíjalapok pénzét. Hosszú távon viszont ez is azt eredményezi, hogy a tőke oda vándorol, ahol a népesség van, s végül az elöregedő országok menthetetlenül lemaradnak a gazdasági versenyfutásban.

- Ha ide vándorolnak be számosan a távol-keletről vagy a Balkánról, azoktól az emberektől várhatjuk-e, hogy a közteherviselésben részt vállaljanak?

- Őszintén kell szólni a bevándorlással járó kockázatokról is. Tudjuk ez kényes kérdés. A tapasztalat azt mutatja, hogy a többnemzetiségű, többkultúrájú társadalmakban gyakran keletkeznek konfliktusok az etnikai csoportok között. Nem feltétlenül azért, mert az egyik etnikum csupa rossz emberből, a másik pedig csupa jó emberből áll, hanem azért mert különböznek. Különböző az életritmusuk, a zajsztintjük, a szokásaik, az erkölcsaik. Tudomásul kell vennünk azt, ha Magyarország a népességfogyás következtében bevándorlókat fogadó országgá válik, akkor a jövőben a mainál konfliktusosabb

társadalomban fogunk élni.

- Mit diktál a bölcs előrejelzés?

- A legfontosabb következtetés mindezekből az, hogy a jövőben az fog jól járni, akinek gyereke, mégpedig tisztességesen nevelt gyermeke van. Mert a jövő Magyarországon, amit a széteső nyugdíjrendszer, etnikai konfliktusok és növekvő bűnözés jellemez majd, azok az öregek lesznek anyagi és fizikai biztonságban, akikre saját családjuk vigyáz. A magányos, elszegényedő öregek bűnözők áldozataivá válnak. Ez az, amit nagyon sokszor el kell mondani.

- A veszélyek egy részének elhárításaért a harmadik évezredhez közelítve lehet-e, érdemes-e a pénzt mellőző gazdasági túlélési technikákat finomítani, elterjeszteni?

- Feltétlenül érdemes. Nem lehet és nem is érdemes mindent piaci alapon megszervezni. Nézzünk két családot. Az egyikben az apa is és az anya is dolgozik. A gyerekeket reggel elviszik az óvodába, ahol valaki fizetésért vigyáz rájuk egy intézmény keretében, gondnokkal, mosodával, könyveléssel. A nagymama egy öregotthonban van, ahol valaki fizetésért vigyáz rá, egy intézmény keretében, megint csak gondnokkal, mosodával, könyveléssel. A másik családban az anya otthon van, vigyáz a gyerekekre és a nagymamára. Elvégzi azt a munkát, amit egyébként két apparátus végezne, és közben mind a nagymama, mind a gyerekek sokkal jobban érzik magukat. Az esetek többségében ez utóbbi megoldás olcsóbb is. Lehet, hogy ez pénzben nem jelenik meg, mert amíg az óvoda és az öregotthon kap állami és önkormányzati támogatást, addig a főállású anyaság nem kap kellő elismerést. Olyan családtámogatási-, adó- és nyugdíjrendszerre van ezért szükség, amelyik adókedvezményben elismeri a családban végzett munkát, azt, ha egy anya magára vállalja a gyermekek és az öregek gondozását és ezáltal mentesíti az önkormányzati intézményrendszert.

- A családok közötti pénzkímélő cserékre milyen lehetőségek nyílnak?

- A családi munkamegosztáson kívül nincs nagy terük a pénzt mellőző túlélési technikáknak. Egy iparosodott társadalomban nem lehet önellátásra berendezkedni. A piramis elvén működő technikák, például az úgynevezett "Multi-Level-Marketing" módszerei - az Amway és társai - sem nyújtanak reális alternatívát. Munkahelyeket kell teremteni, és olyan képzést adni az embereknek, ami versenyképessé teszi őket.

- Van-e esély arra, hogy segélyezés helyett adókedvezményekkel adjon lehetőséget az állam a családok gyarapítására?

- Természetesen van. A legtöbb államban jár adókedvezmény az eltartott gyerekek után. Nálunk is volt, amíg az MSZP-SZDSZ kormány el nem törölte a személyi jövedelemadóban figyelembe vehető kedvezményt. Súlyos igazságtalanság, hogy Magyarországon nem veszik figyelembe azt, hány embernek kell megélnie ugyanabból a jövedelemből. Ha valaki disznót tart, akkor a takarmány árát költségként számolhatja el. Ha valaki embereket nevel - akik mellesleg a jövő adófizető polgárai lesznek -, az nem számolhat el utánuk egy fillért sem.

- Adókedvezmény helyett segéllyel oldja meg az állam a családtámogatást. Ezt meddig bírja az államkassza?

- A jelenlegi segélyezési rendszer olyan szülőkhöz irányítja a segélyeket, akik képtelenek gyermekeiket megfelelő színvonalon felnevelni. Ha egy gyermek csak azért születik meg, mert az anyja a családi pótlékra spekulál, akkor aligha fogja megkapni azt a nevelést és iskoláztatást, ami őt felnőtt korára a társadalom hasznos tagjává tehetné. Statisztikák bizonyítják, hogy ma a gyermekek fele a létminimum alatt él. Ma nem ott születnek a gyermekek, ahol megfelelő körülmények várnák őket, és ahol hasznos polgárokat nevelnének.

belőlük. A gyermekek után járó adókedvezmény a munkajövedelemmel rendelkező családokat segítené a gyermekvállalásban. Azokat a családokat, ahol megvannak a feltételei a gyermekek megfelelő színvonalú felnevelésének. A kedvezménynek azonban többnek kell lennie pár száz forintnál. Az igazságos az lenne, ha az adó alapja a család egy főre eső jövedelme lenne. Így azok a családok, ahol többen élnek ugyanakkora jövedelemből, kevesebbet adóznának.

- Csak pénzkérdés a gyerek?

- Demagóg az az érv, hogy a családtámogatásoknak nincs hatása a születések számára, mert éppen a gazdag országokban van a legkevesebb gyermek. A legjobb ellenpélda Svédország. Ott is, mint minden fejlett országban, jelentkeznek a születésszámot csökkentő tényezők, a változó értékek, a kevesebb házasság, és így tovább, mégis a 90-es években sikerült a születésszámot a reprodukciós szint közelébe tornászni a rendkívül ösztönző családpolitika segítségével. Ott olyan kedvezőek a juttatások, hogy a szülők úgy érzik, kár lenne kihagyni ezeket.

- Ha kevés gyerek születik, mely lépésekkel kezdődhet az ország katonai védelmének megerősítése?

- Igazi demokratikus polgári ellenőrzést kell teremteni, ahol a parlament, ezen belül az ellenzék joga nem korlátozott. Meg kell erősíteni azt a civil szakértői kört - a kutatóintézetekben, a szaklapokban, a társadalmi szervezetekben. Ez a kör képes a civil társadalom keretein belül megvitatni a honvédelem kérdéseit.

- Miért fontos ez?

- Mert ma még a politika iránt érdeklődő társadalom is szinte hátat fordít a honvédelemnek. Arról még szoktak nálunk vitatkozni, hogy szerezhessenek-e külföldiek földtulajdont Magyarországon, vagy kell-e nekünk dunai vízlépcső. A honvédelmet azonban, még a politikában aktív civilek is ráhagynák a katonákra. Pedig most kell eldöntenünk, milyen szinten akarunk betagozódni a NATO-ba. Úgy, hogy a Magyar Honvédség alkalmatlanná válik az önálló tevékenységre, és csak részfeladatokat lát majd el a NATO-n belül, azaz szakosodnánk bizonyos területekre (például a Boszniában jól bevált magyar műszaki alakulatokra), de lemondanánk a költséges légierőről és Magyarország légvédelmét teljesen a többi NATO állam repülőire bízánk. Vagy úgy, hogy fenntartunk egy kicsi, de teljes hadsereget saját légierővel és szárazföldi csapatokkal, olyan hadsereget, amely adott esetben önálló tevékenységre is képes. Bármelyik utat is választjuk, végre nagyon határozott lépéseket kell tenni a hivatásos hadsereg megteremtése felé. Tovább már tarthatatlan az az eljárás, hogy a kormány a választásokra való kacsintással csökkentgeti a szolgálati időt. Most 12-ről 9 hónapra, a következő választásoknál talán 9-ről 6 hónapra, és így tovább. Egy határon túl már nem lehet az ilyen kiképzést komolyan venni. Fel kell állítani egy önkéntesekből álló állandó hadsereget, amely képes a NATO-n belüli feladatok ellátására. Emellett viszont továbbra is kötelezni kell minden sorkötelest egy hat hetes alapkiképzésre.

- Mi lenne ennek az értelme?

- A kis létszámú hivatásos hadsereg elegendő lenne a NATO-műveletekben való részvételre - békefenntartásra, és így tovább. A sorkötelesek alapkiképzése viszont megteremtené az alapját egy olyan haderőnek, amelynek a felállítására csak az ország létét veszélyeztető konfliktus esetén kerülne sor. A hathetes alapkiképzés sokkal intenzívebb lehetne és sokkal kisebb terhet róna a társadalomra, mint a mai felemás rendszer. Hat hétig kötelezni lehet a munkáltatókat, hogy tartsák fenn a sorkötelesek állását, így azok nem válnának munkanélkülivé. A nemzetközi helyzet kiéleződése esetén, az így kiképzett tartalékosok közül lehet majd tovább képezni azokat, akik egészségesek, és akikre ténylegesen szükség lesz az

adott helyzetben. A mai körülmények között már nem lehet fenntartani azt a hidegháborúra jellemző tömeghadsereget, amit békében a több éves katonai szolgálatot teljesítő sorkötelesek, háborúban pedig a napok alatt mozgósítható tartalékosok töltöttek fel. A hidegháborút követő időszak sajátossága, hogy Európában már nem kell számolni az 1962-es kubai rakétaválsághoz hasonló konfliktusra, amikor a NATO és a Varsói Szerződés szemben álló haderői órákban mérték a teljes harckészültség eléréséhez szükséges időt. Ma sem zárható ki Európában egy háborús konfliktus, ennek kialakulásához azonban idő kell. Jugoszlávia szétesésének folyamata például két év alatt - 1989-től 1991-ig - jutott el a fegyveres összecsapásig. Ez a két év elegendő volt a szlovének és a horvátok számára, hogy szinte a semmiből győztes hadseregeket teremtsenek.

- Érdemes-e hazánknak, közepes nagyságú országnak egyáltalán hadsereget fenntartani?

- Gyakran teszik fel ezt a kérdést, a válasz pedig egyértelmű igen. A kis hadsereg is hadsereg és egy történelmi pillanatban döntő szerepe lehet egy nemzet életében. Nézzünk egy konkrét példát. A kicsiny, kétmillió lakosú Szlovéniának, mint Jugoszlávia egyik tagköztársaságának nem volt hadserege. Az elszakadási folyamatban, mintegy a "fű alatt" létrehoztak egy néhány ezer főből álló önvédelmi erőt, aminek természetesen se légierije, se nehézfegyverzete nem volt. Mégis, 1991. júniusában, a függetlenség kikiáltását követő hetekben döntő szerepe volt a Szlovén határszakaszon lévő, a jugoszláv erők által ellenőrzött határállomások fegyverrel történt elfoglalásában. Az, hogy néhány tucat halálos áldozat árán a szlovének urai lettek saját határállomásaiknak, létfontosságú volt a szlovén szuverenitás szempontjából. Természetesen a szlovén függetlenség elnyerésében nagy szerepet játszott a Jugoszláv föderáció általános válsága és a kedvező nemzetközi helyzet, de szükség volt saját fegyveres erőre is.

- Komolyan gondolja, hogy hat hét alatt kiképzett katonákkal komoly védelmet tudnánk nyújtani hazánknak?

- Amikor a magyar honvédelem feladatairól gondolkodunk, akkor sem kell feltétlenül egy totális világháborút feltételeznünk. A legtöbb fegyveres konfliktus úgynevezett "korlátozott háború", ahol a fegyveres erőt a politikai nyomásgyakorlás céljából alkalmazzák, ahogy *Clausewitz* írta "a háború a politika folytatása más eszközökkel". Különösen igaz ez a hidegháborút követően, amikor *egy nagy* konfliktus helyett *több kisebb* kell számolni. A haderő legfőbb értelme az elrettentés. Egy komoly, ütőképes haderővel rendelkező országgal nem történhet meg az, hogy az egyik szomszédja egyoldalúan eltereli a határfolyót, mint ahogy az velünk megtörtént.

- Az új kormány a vezérkart a védelmi tárcába akarja integrálni. Ez a szándék egyszer már beleütközött az államelnöki ellenállásba. Fennáll-e most is ez a veszély?

- Nem áll fenn. Ez mindössze technikai jellegű kérdés. A vezérkari főnöknek a minisztériumban olyan státust kell teremteni, amely egyenlő a politikai és a közigazgatási államtitkáréval. Lehet, hogy ez kisebb alkotmánymódosítást igényel.

- Tisztázni kell-e, hogy ki a magyar hadsereg főparancsnoka?

- Ezt egyértelműen tisztázta az Alkotmánybíróság 1991-ben született határozata. A végrehajtó hatalom feje az, aki békeidőben irányítja a hadsereget. Tehát a miniszterelnöktől indul az utasításlánc. S halad a honvédelmi miniszteren keresztül a vezérkari főnökhöz. Az államelnök funkciója reprezentatív jellegű.

- Várható-e, hogy most is hatalmi utóvédharcok lesznek a hadsereg körül, miként a kilencvenes évek elején voltak?

- Ennek nem látni jeleit, mert most egész más a helyzet. Az elmúlt nyolc év alatt a vezérkar modernizálódott. Most olyan tábornokokból áll, akiknek többsége amerikai, angol vagy más NATO-tagországok katonai intézményeiben tanultak.

- De ugyanaz az érdekszövetség, amely miatt az Alkotmánybíróságnak a kilencvenes évek elején konkrétan ki kellett mondania, ki vezeti a hadsereget, ma is fennáll, s az akkor konfliktusba keveredett személy ma is ugyanazt az állami pozíciót tölti be.

- A helyzet mégis más, mert az 1993 végén elfogadott honvédelmi törvény rendezte az akkor vitatott kérdéseket. Amikor a taxis blokádnál Göncz Árpád államelnök beavatkozott a történésekbe, és megelőlegezően meg akarta akadályozni a hadsereg fölhasználását, holott nem volt ilyen szándék a kormány részéről, még nem voltak tisztázva jogi kérdések. Az említett honvédelmi törvény és az ehhez kapcsolódó alkotmánymódosítás azonban már egyértelmű helyzetet teremtett.

- Még csak most vetődik fel, hogy a vezérkart a minisztériumba kell integrálni, s annak idején ezt is megakadályozta Göncz Árpád.

- Annak előzménye, hogy 1989-ben még a Németh-kormány választotta el a vezérkart a honvédelmi minisztériumból, mivel márt látták, hogy el fogják veszíteni a választásokat, s úgy gondolták, otthagynak a demokratikus kormánynak egy kicsi, reprezentatív minisztériumot, de a fontos döntési jogokat a vezérkarhoz helyezik, s ezt a köztársasági elnök alá rendelik. Franco halála után ugyanezt a trükköt játszották el Spanyolországban. Az Antall-kormány három évig küszködött ezzel a kérdéssel, noha 1991-ben az Alkotmánybíróság említett határozata sokat segített. Végül 1993 decemberében a választások közeledtével hatpárti konszenzussal sikerült a feszültséget rendezni. Akkor minden párt arra számított, hogy kormányra fog kerülni, illetve ott fog maradni. Adódott a kegyelmi időszak, amikor mindenkinek érdeke volt, hogy egyértelmű jogi helyzet alakuljon ki. A Boross-kormány 1994 januárjában meg is kezdte a parancsnokság integrációját, ezt aztán a Horn-kormány leállította, s ebből számtalan zavar keletkezett: a párhuzamosságokat ugyanis a NATO-partnerek mindig furcsállták.

- Most megint nincs kegyelmi állapot. Miből gondolja, amiben Für Lajos falba ütközött, most Szabó János tárt ajtót talál?

- Most változott a kormány szerkezete. Megerősödött a miniszterelnöki hivatal. A polgári ellenőrzést már ennek tudatában kell végiggondolni: eggyel több szereplő lép be az irányításba. Tehát a vezérkar és a Honvédelmi Minisztérium mellett a Miniszterelnöki Hivatalban is működik egy államtitkárság, amely a biztonságpolitikával foglalkozik. A működést e logika szerint kell újragondolni.

- A kormányprogram kilátásba helyezi a nemzetbiztonsági főtanácsadó munkába állítását is, ámbár a kormányzás első hónapjaiban ennek megnevezése elmaradt. Eggyel több íróasztal erősíti-e a kiszolgáltatott ország biztonságát?

- Többről van szó, mint íróasztalról. A Miniszterelnöki Hivatal minden tárca irányában fölállította a tükör-referatúrákat. Azzal a céllal, hogy a miniszterelnököt a közeli munkatársai sokkal jobban föl tudják készíteni bizonyos tárcakérdésekben. Németországban ez a rendszer jól működik, így valószínű, hogy a biztonság kérdéseiben is hatékony lesz az új rendszer.

- Új honvédelmi alapelvek lefektetését is fontosnak tartják a polgári pártok. Pedig a valódi alapelvek évezredek egyfelől, másrészt a mai háborúkat tévécsatornákkal, bankokkal, multinacionálisnak mondott vállalatokkal, a távol-keletről való betelepítéssel vívják a nemzetek.

- Ezzel a beállítással egyáltalán nem értek egyet. A nemzetek közötti harc a határainkhoz közel, például Koszovóban a leges-leghagyományosabb módon: fegyverekkel és erőszakkal kezdődött, s folytatódott. Bármennyire is törekszik az emberiség arra, hogy ezt kiküszöbölje, nem sikerült. Kiszámíthatatlan, többpólusú helyi háborúkkal színezett világban élünk. Ami a gazdasági eszközöket, a médiát illeti: a fejlett országok esetében valóban ezek vették át a szerepet. Olyan erős összefüggések vannak a japán, az amerikai és a nyugat-európai gazdaságok között, hogy a konfliktusok fegyveres kezelése föl sem merül. A periférián viszont ugyanez nem látható. Mi a fejlett "mag" és a periféria között vagyunk. A Balkán egyfajta előretolt konfliktusforrás. Ezért a honvédelmi vagy biztonságpolitikai alapelveket újjá kell formálni. Ma más a helyzet e tekintetben is 1993-hoz képest. Akkor a NATO-tagságért dolgoztunk, de még az sem volt világos, hogy bővítik-e egyáltalán az észak-atlanti szövetséget. Tehát az 1993-as alapelvekben sok minden nyitva maradt, s lényeges elemek a lehető legáltalánosabban vannak megfogalmazva. Mára eldőlt, hogy nem semleges ország, hanem NATO-tagország biztonságpolitikáját kell megalkotnunk.

- Most hivatalosan is felszínre került, hogy ha nem is az ön által javasolt hat hétre, de hat hónapra kellene csökkenteni a katonaidőt. Miközben a hivatásos sereg legfőljebb tervként létezik. Felelőtlenség-e ily módon védtelenné tenni az országot?

- Személyes véleményem, hogy ezzel párhuzamosan lépni kell a hivatásos hadsereg fölállítására felé, s az hosszú folyamat lesz. Ugyanakkor az említett rövid alapkiképzést meg kellene adni mindenki számára. Mert a hivatásos hadsereg fölállítása nem jelenti a hadkötelezettség megszűnését. A fogalmakat gyakran összekeverik. Akik a hadkötelezettség ellenzőinek mondják magukat, azoknak sorkötelezettségről kellene beszélniük, ugyanis ez jelenti azt, hogy békeidőben besorozzák a fiatalokat katonai szolgálatra. A hadkötelezettség sokkal tágabb fogalom. Mindenkire vonatkozik, s arról aligha lehet lemondani. Azt jelenti, hogy háború esetén minden alkalmas ember munkaerejét igénybe veheti a védelem.

- Békeidőben is nagyobb biztonságot jelent a sorállományból álló népesebb sereg.

- A hidegháborús időszak 180 ezer fős hadserege ma nem lenne fenntartható. Ma más jellegű kihívásokra kell válaszolni. Most nem arra kell fölkészülni, hogy két világrendszer a Balti-tengertől az Adriai-tengerig frontálisan összecsap. Ma a kisebb, lokális konfliktusok veszélye áll fenn: Bosznia, Koszovó, a Kaukázus mutat példákat erre. Ha békefenntartásban kell Magyarországnak részt vennie, akkor nem vihet sorozott katonákat.

- Főlnöhet-e a magyar haditechnika a kor követelményeihez?

- Az új haditechnika kezelői sokszor nem is illeszthetők be a hagyományos sereg hierarchiájába. Jól mutatja ezt az amerikai hadsereg, amelyben bevezették a "specialista" rendfokozatot. Viselője nem csapatban, hanem egymaga dolgozik, de olyan a felelőssége, mint mondjuk egy szakaszparancsnoknak. Ám az ilyen bonyolult technika alkalmazását nem lehet fél év alatt megtanulni.

- A program szerződéses katonákról szól. A kamatfizetéstől kiüresített államkassza ad-e erre fedezetet?

- Pénz nélkül nem lehet hadsereget működtetni. De látni kell, hogy a sorozott hadseregnek is rengeteg költsége, köztük közvetett költsége van, hiszen a sorkatona kiesik a munkából, és ez a családoknál okoz veszteséget. Ezek egybevetéséből kiderül, hogy a szerződéses hadsereg nem feltétlenül kerül sokkal többre.

- Így is egyre több a katonának alkalmatlan fiatal, ráadásul a kereskedelmi rádió- és tévécsatornák a konzumidiotizmust erőltetik rá az ifjabb nemzedékekre. Kikből áll össze zsoldos sereg?

- Minden társadalomban megvan az a réteg, amelyet ez a feladat érdekel. Nagyon jó tapasztalataim vannak. Rengeteg fiatal szereti ezt, sportol, gyúri magát. Fizikai megjelenésük is más, mint a sorozott állományé. Látni a jó példákat a békefenntartóknál. Ahol megfelelő díjazás van, ott megjelennek a megfelelő emberek. Munkanélküliség van, sok ember számára ez is fogódzkodó lehet. Amerikában is óriási viták folytak, amikor a vietnami háború után átálltak az önkéntes hadseregre. Ott a faji kérdés is fölmerült, mondván, hogy mi lesz, ha négekből áll a hadsereg...

- Nálunk fölmerülhet-e ugyanilyen jellegű kérdés?

- A társadalmi integrációnak fontos útja lehet a katonai szolgálat. Amióta világ a világ, a sereg mindig is a társadalmi mobilizáció egyik lehetősége volt. A cipőfűzéstől az olvasni tudásig sok mindent megtanultak már alulról jövő fiatalok a katonaságnál. Ilyen értelemben a sereg kifejezetten pozitív szerepet tölthet be. A Zrínyi Nemzetvédelmi Egyetemen nagyon jó szociológiai tanszék van, alkalmas arra, hogy körüljárja a hivatásos haderőről adódó kérdéseket.

- Érdeke-e a NATO-nak az erős magyar zsoldos hadsereg, vagy jogosak azok az aggodalmak, amelyek szerint hazánk az iszlámterjeszkedés elleni fölvonulási területként fontos az atlanti érdekszférának?

- Távolról sem erről van szó. Ha már az iszlámot említi: Magyarország a török birodalom felvonulási területe volt másfél évszázadon át. Nem azért, mert valamilyen szövetségnek a tagja volt, hanem mert elérte az oszmánterjeszkedés. Ha lesz észak-déli konfliktus Észak-Afrika túlnépesedése, és a növekvő migrációs nyomás miatt, akkor e konfliktusban Magyarország nem a szövetségi tagsága miatt lesz érintett, hanem földrajzi elhelyezkedése következtében. A kelet-nyugati konfliktusok sem kerülnek ki minket. Tehát a kérdés inkább az, hogy egy-egy esetleges konfliktusba mi egyedül kerülünk-e bele, vagy egy szövetség tagjaként. Látni kell, hogy Magyarország mindenképp a nyugati civilizáció csónakjában ül. Ilyen a kultúránk, ilyen a demográfiai helyzetünk. Ha lesz észak-déli konfliktus, mi nem a Dél oldalán fogunk állni. *Reméljük, nem lesz ilyen, mert a feszültségeket fokozatosan lehet kezelni.* Tehát ez a kérdés rávilágít arra, hogy NATO-tagságunkat nem a régi kelet-nyugati konfliktus felől kell megközelítenünk, hanem az új kihívások felől. Mint az indiai, pakisztáni, atomrobbantás, a Kaukázus, a Balkán, a Közel-Kelet, az algériai fundamentalizmus. Gondoljunk csak bele: kiderült, hogy sok ország tud atombombát előállítani. Kérdés, képesek-e biztonságosan kezelni az atomfegyvereket, magyarul: nem könyökölnék-e rá az indítógombra véletlenül...

- Milyen eszközei vannak hazánknak az atomfegyverek terjedésének megakadályozására?

- Semmilyen. Csakis nemzetközi integrációra számíthatunk, ezeknek a veszélyforrásoknak a kezelésében.

Kiterjeszthető lenne a jelenleg szűk magyar erőter

Szerencsés Zsolt Kárpát-medencei nemzeti oktatási programot szorgalmaz

A nemzeti kultúra megismertetését tartja elsődlegesen fontosnak Szerencsés Zsolt, s noha a 39 éves üzletember a legnagyobb hazai nyelviskola tulajdonosa, a nyelvtanulást a történelem

mögé helyezi el a fontossági sorrendben. A kétgyermekes családapá London Stúdió, a Berlin Stúdió és a Masteschool gazdájaként sikeres üzletember, az Euroclub nevű, félézer tagot számláló civil szervezet alapítójaként pedig a polgári önszerveződés eredményes kezdeményezője. A világot bejárva gyűjtötte az ötleteket, miképpen lehet a Kárpát-medence magyarságának nemzeti erőterét növelni.

- Noha a hazai népességfogyás a nyolcvanas években kezdődött, elképzelhető-e, hogy a "Bokros-csomagként" emlegetett 1995-ös intézkedések eleve a szegénység vállalásával tették egyenlővé a gyerekvállalást?

- A népességcsökkenés Magyarországon nem elsődlegesen gazdasági jellegű gond. Sőt, a legtöbb problémánk talán nem gazdasági jellegű. Megfigyelhetjük, hogy a világon sok helyen sokkalta szegényebb családok élnek, rengeteg gyerekkel. Említhetjük Bangladest, ahol éppen az erős népszaporulat okoz fejfájást. De hazai példát is említhetünk: a cigányság nagy része a magyarsághoz képest jóval szegényebb körülmények között él, náluk mégis jelentős a népszaporulat. A népesség csökkenése az egyre civilizáltabb, nyugati, individuális társadalmakra jellemző. A keleti társadalmakban, ahol a közösség fontosabb, mint az individuum, ez a baj ismeretlen. Tehát a probléma gyökere társadalomlélektani. Az emberek figyelme a családról a karrierépítésre, a fogyasztásra irányult. Így az egyik megoldás a közösségi érzés felélesztése lehet, ehhez eszköz a nemzeti érzés erősítése, történelmünk megismertetésével, magyarságunk, hazánk megszerettetésével. E mellett pozitív jövőképet kell a társadalom elé vetíteni, jelenleg ugyanis a kilátástalanság nyomasztja az embereket. Harmadik helyen említem: a kereszténységnek kell tért hódítania a lelkekben.

- A szép általánosságok után támad a hogyan kérdése.

- Jó értelemben vett nemzeti propagandairodát kellene fölállítani. Még akkor is, ha ez vadul hangzik. Ebben a mai vészhelyzetben a médiatörvénybe kellene iktatni, hogy az összes kereskedelmi médium a hirdetésre szánt idő vagy tér tíz százalékát köteles erre a célra: központilag irányított közszolgálati hirdetésre rendelkezésre bocsátani...

- Az elmúlt évek tapasztalatai alapján sok egyéb közt az a veszély is fennáll, hogy az effajta "központi közszolgálati hirdetések" állami pénzeit épp azok kaparintják meg, akik ellenérdekeltek.

- Régi álmom: sok mindent megoldana, ha a parlament kétkamarás lenne. Az alsóházban folyna a törvényalkotás, a felsőházban pedig az egyszeri ajánlási rendszerrel létrehozott nemzeti esszencia hozna alapvető döntéseket. Erre volt kísérlete a Magyarok Világszövetségének, amikor ajánlási rendszerrel a százak tanácsát létrehozták. A neveket olvasva észrevehető, hogy a testület nagy része tényleg megjeleníti a magyar nemzet szellemi sűrítményét. Ámbár lehetne vitatkozni bizonyos neveken, de az ajánlás technikáját is lehet finomítani. A köztársasági elnököt, ámbár nekem a kormányzó intézménye kicsit rokonszenvesebb, mert erőteljesebb, nos ezt a vezetőt is maguk közül választanák a felsőház tagjai. A testület életre szólna, s az utódokat ők maguk jelölnék ki. Ez a megoldás hosszú távon biztosíthatná a standard nemzeti elkötelezettségű hatalmi központot. Ez a hosszú távú folyamatoknak kedvezne, a mai politikai rendszer ugyanis alkalmatlan a stratégiai elképzelések kimunkálására és megvalósítására. Négyéves ciklusokban gondolkoznak a politikusok. A nemzeti propagandairodát is a felsőház működtetné, s így ki lenne zárva az ellenséges szándék érvényesülése. Tudom, mindez rengeteg technikai részletkérdést fölvet. Mégis érdemes kialakítani ilyen rendszert, hiszen láthatjuk, hogy a köztársasági elnök is, ha a következő ciklusban is székében akar maradni, kénytelen igazodni bizonyos politikai érdekcsoportok igényeihez...

- A mostani köztársasági elnök már nem maradhat székében a következő ciklusban is,

mivel az alkotmány szerint harmadszorra nem választhatja meg a kormánytöbbség.

- De a következő elnököt is a parlament választja. Ami nem feltétlenül megnyugtató, de az sem lenne az, ha a nép választaná, mert a népet is tudják manipulálni.

- Lehet-e jó értelemben is manipulálni a társadalmat, például a népességyarapodás érdekében?

- Rám óriási hatás gyakorolt pár évvel ezelőtt a Néma sikoly című film, amely bemutatta, hogy az abortusz áldozatává eső embrió már rendelkezik az emberi ismertetőjegyekkel, fölismeri az ellen irányuló támadást és menekülni akar... Ha a jó értelemben vett nemzeti propaganda részeként ehhez hasonló tartalmak is megjelenének a tévében, a rádióban, a sajtóban, pár hónapon belül visszazuhanna a magzatelhajtások száma. Törvényszigorítás nélkül, mentális hatással is el lehetne ezt érni. Ha ez a fajta tájékoztatás dőlne rá a fiatal nőkre, nem hinnék azt, hogy az a kis élőlény a hasunkban csak egy kis mitesszer, amit ki kell nyomni, egyszerű technikai probléma.

- Van-e esély ténylegesen ilyen tájékoztatásra ma, amikor a nyilvánosságban inkább a Bokros Lajos féle "monetáris genocídiumként" emlegetett intézkedéssorozat kap támogatást?

- Nem vagyok híve az összeesküvés-elméleteknek. A világ egyszerűbben működik: az érdekek alapján. Aki ebbe az érdekkörbe bekapcsolódik, azonnal tudni fogja, hogy mi a jövedelmező igazodás. És az adott erőterhez alkalmazkodik. A médiumokat is a tőkés társaságok uralják, nekik elsődleges céljuk a profitszerzés. Így azt a legkisebb közös többszöröst keresik, ami a legtöbb embert érdekli. A nézettségre vagy a példányszámra koncentrálnak. Sajnos, többségükben nincs elkötelezettség arra, hogy a kezükben lévő lehetőséget alkotásra, értékek létrehozására használják...

- Talán vitatható, hogy értékek közvetítésével ne lehetne profitot elérni. Amikor februárban Bálint napon a budai Gellért Szállóban átadatott a Balassi Bálint-emlékkard, három alig húszéves katona állt díszőrséget Ladocsi Gáspár tábori püspöknek. A fiatalemberek szombat délután nem mehettek kimenőre, sőt fél órán át vigyázzban kellett állniuk. Ennek ellenére két nappal később elmondták: boldogok, hogy részt vehettek ezen az ünnepségen, nem hitték volna, hogy a katonaságnál ilyen fölemelő alkalmak is vannak, életre szóló élményben volt részük. Azaz a nemes értékek is hatnak a fiatalokra.

- Valóban elgondolkodtató, hogy a Horn-kormány utolsó hónapjaiban egy napi és egy hetilap ellen is történt megszüntetési kísérlet, holott már nem voltak veszteségesek, sőt az egyik nyereséget is hozott. Mégis a tőkés társaságok megszüntetésre ítélték őket. Mert szerteágazó gazdasági kapcsolatrendszerük van, s amelyek meghatározóak, azoknak nem érdeke, hogy a magyarság magához térjen, fölemelje fejét. Megérezze annak szépségét, amit a magyar szó, a magyar kultúra jelent. Tudjuk, hogy az egyik újság mögött olyan vállalkozó állt, akinek milliárdos adótartozást varrtak a nyakába, ezzel zsarolható. Vannak társadalomellenes erők, sőt hatalmas erők vannak. De nem misztifikálnám őket, már csak azért sem, mert nem legyőzhetetlen erők. Másrészt nem annyira okosak, mint sokan sejtik. Nem kell egy Soros Györgyöt sem misztifikálni. Fel kell ismerni, hogy milyen módszerekkel dolgoznak, s látni kell, hogy a velük való ütközet olyan, mint amikor 1939-ben Németország lerohanta Lengyelországot. A harckocsik támadását lovas huszárok kivont karddal próbálták elhárítani. Szerencsére a magyar nép az utóbbi évszázadokban átélt pressziók hatására fifikás, okos, tehetséges néppé "élesedett" ki. Ezzel a szellemi többlettel képes volt túlélni mindent. Kétségtelen, hogy most a szakadék szélén áll. De van remény, mégpedig nagyon jelentős.

- Kibontakoztathatók-e ezek akkor, amikor a baloldali politikai elit megfosztotta a

fiatalságot az európai szellemű oktatástól. Konzumidiótává akarta züllesztetni a fiatalokat, miközben saját gyermekeit kimentette a primitív oktatási rendszerből, s jól védett elitiskolába járattja.

- Az oktatás állapotát jelzi, hogy gyermekeink nem érzik például azt, hogy az abortusz nem más, mint gyilkosság. A lengyel társadalom mutatja: van olyan ország, amely meri vállalni, hogy kimondja: igen, ez gyilkosság. Torinó bíboros érseke nyilatkozta egyszer: nem húzható olyan határvonal, amelyen túl egy emberi lénynek nincs joga az élethez. Gyilkos az a társadalom, amelyben ilyen szelekció kezdődik. Nos, el kell gondolkoztatni az embereket, mettől ember valaki, s meddig csak élettani probléma... Nemrég jártam a húszéves egyetemista keresztlánymnál. A család elmondta, hogy az egyetemen megerőszkolták a keresztlánymot, s most félidős várandós. Föl sem vetődött, hogy ne vállalják. Közösén fölnevelik. A lány pedig folytatja tanulmányait. Léteznek tehát olyan családok Magyarországon, amelyben ilyen dráma sem jut eszükbe a hozzátartozóknak, hogy azt a kis gyereket öljük meg...

- Ilyen döntés csak kevés adódik, ha a jelentős érdekcsoportok a kulturális eljellegtelenítésen dolgoznak. Mit lehet tenni ilyenkor pénz nélkül?

- Ma a világ demokratikusnak mondott országaiban a demokráciának igen megcsúfolt, torz formája működik. Az embereket szavazó masszának tekinti sok kormányzat, s mindent elkövet, hogy minél kevésbé legyen önálló gondolkodású. Bér munkás tömeget alakítanak ki, az elit képzést pedig nagyon meg kell fizetni, hogy a hatalmon lévők önmagukat tudják reprodukálni. A választókat a pénzügyi körök kezében lévő médiumokkal manipulálják. Ez nem a szabadságot jelenti, hanem a szabadosságot. A tömegek a médiumok akarata szerint döntenek el, kit szeretnek, kit gyűlölnék. Min sírnak, min nevetnek. "A nép által választott" kormány a hatalmának megtartásáért a meglévő erőterekben mozog, azaz a pénzügyileg erősebb csoportok érdekeit fogja kiszolgálni. Azaz a kormány nem a nép érdekeit képviseli, hanem a pénzügyi csoportok kívánságait teljesíti. Ezt a rendszert kell megváltoztatni. Azt hiszem, megfelelő médiatörvénnyel lehetne rendszabályok közé szorítani a sajtó működését. A magyarság hosszú távú érdekeit szolgáló, szellemi, erkölcsi felemelkedését segítő paragrafusokat kell alkotni.

- Félő, hogy számosan egyfajta cenzúrára gondolnának.

- Mindenkinek inkább el kellene gondolkoznia azon: joga van-e egy nemzetnek önvédő cenzúrát alkalmaznia. Egyes ázsiai országokban a demokrácia és a diktatúra furcsa egyvelege működik. Magam jártam ilyen országokban, s eléggé jó benyomásom alakult ki. Ha egy nép mozgásterének értelmes irányt szabnak, akkor az értelmes irányban is fog menetelni. Ez persze sok aggodalmat is kelt. Mégis úgy tűnik, hogy egy jó diktátor jobb, mint egy rossz demokrácia. S ha egy jól kiválasztott felsőházon belül működik a demokrácia, akkor ott a hosszú távú érdekeknek megfelelő döntések születnek.

- A humánus értékek szerint cenzúrázott műsorok és újságok még nem biztosan vonzóak a kenyérre és cirkuszra vágyó közönségnek.

- Nem mesterségesen meggyöngített, hanem erős közszolgálati médiumokra van szükség. Nálunk a kereskedelmi csatornák felfuttatása érdekében az állami médiatársaságokat láthatóan korlátozták az egészséges működésben. Nincs semleges világnézet a médiumokban sem. A Kárpát-medencében mély gyökerei vannak emberi, közösségi értékeknek, gondolkodásmódoknak. Ezeket kötelességünk átadni az új és új generációknak. A semlegesnek mondott helyett keresztény magyar oktatás, nevelés, közvélemény-formálás használ a társadalomnak.

- Amíg pénzügyi gúzs nehezíti a társadalom mozgását, bajosan tud hatásos önvédelmet

folytatni. Megakadályozható-e a pénznek a magyar gazdaságból való kiszivattyúzása?

- Ki lehet kerülni az adósságcsapdából. A felsőháztól elvárható, hogy készítsenek húszéves nemzetstratégiai programot. Ma a magyarságnak nincs ilyen elgondolása. Mert a rendszer rossz. Ezért én soha nem haragudtam az MSZP-SZDSZ kormányra sem: ők kitöltötték azt a keretet, ahogyan működni lehetett. A homo sapiens olyan, amilyen. Ha mások fölött hatalmat gyakorol, korlátozni kell sötét ösztönvilágát, segíteni, hogy ezt építően használja föl. Amely homo sapiensek a hatalmat gyakorolták, a költségvetés kiadásait faragták le évről évre, még büszkéek is voltak rá. Ugyanakkor a bevételeket a közjavak kiadásával növelték. Mindent eladtunk. Ám az adósság - ha a belső adósságállományt is nézzük - nem csökkent, a jólét nem emelkedett. Stratégiai baj van. Hogyan lehet ezt megoldani? Emelni kell a költségvetési bevételeket, de nem a most is adózók préselésével, hanem a hatalmas szürke és fekete gazdaság fokozatos kifehérítésével. Ez csupán akarat kérdése. Eddig ez az akarat csak szavakban volt meg. Ráadásul a befizetett adókat sem az egészséges gazdaság fölélnkítésére fordították, hanem beleöntötték a korrupciós csatornába. Ez utóbbit kemény törvényekkel meg lehetne szüntetni. Csakhogy olyan óriási anarchia alakult ki az országban, hogy sajnos a Szent István-i szigorhoz kellene nyúlni, akármennyire fáj.

- A baloldali blokk kormányzásának utolsó hónapjaiban is az ellenkezőjét tapasztaltuk. A Zefirusz-ügybe belekeveredett az egyik szocialista miniszter, s a korrupció után nyomozó különítmény ahelyett, hogy föltárta volna, a nyomok eltüntetésén buzgólkodott. Ebben az akkori belügyminiszter sem akadályozta meg őket.

- A túlhatalom lehetővé teszi, hogy egy-egy kormány akár az adóhatóság együttműködésével tönkre tegyen neki nem tetsző csoportokat vagy vállalkozókat. A Kordax-ügy, a Stadler-ügy fölveti: ha van is ok az állami beavatkozásra, érdekes szelekció határozza meg, kiknek a fejét ütik le. És a Nyírfá-ügy világosan mutatja: ha a nyomozók rábukkantak annak nyomára, hogy a politika összefonódik a szervezett bűnözéssel, sőt a KGB-vel megerősített orosz maffiával, akkor a becsületes nyomozók húzzák a rövidebbet. Földi László hírszerző ezredes is figyelmeztette nyilatkozataiban a közvéleményt, elmondta nálunk az Euroclub fórumán is, hogy történelmi kiegyezés történt a KGB és az orosz maffia között. Ha ezek összefonódnak nálunk a politikai hatalommal, akkor az ország újra függőségbe kerül...

- Ezt veszélynek vagy valóságnak látja? Ugyanis lappang legenda arról, hogy Jevgenyij Primakov úr, amikor az orosz hírszerzésnél volt vezető, megállapította: az orosz titkosszolgálat Magyarországon a legsikeresebb. Mondta ezt akkor, amikor Lengyelországban épp megbukott egy miniszterelnök a volt KGB-s kapcsolata miatt...

- Katona Béla, a titkosszolgálatokat felügyelő miniszter kimondta, hogy a hídverés megtörtént a politika és a szervezett bűnözés között. Nem sokkal később lemondott. Földi László ezredes ezt megerősítette, majd ellehetetlenítették. Mindez azt sejteti, külföldi érdekeket szolgál, hogy a magyar titkos szolgálatot lefejezzük. Sajnos, a védelmet meggyengítették. Részben ennek következménye, hogy tíz- vagy százmilliárdok a korrupciós csatornákon elfolynak. Szigorú korrupcióellenes törvényekkel meg lehet akadályozni, hogy tíz- és százmilliárdok elfolyjanak. A feketegazdaság maffiáit kemény büntetési tételekkel meg lehet fékezni. Attól sem kell eleve visszariadni, hogy a halálbüntetést bizonyos helyzetekben átmenetileg visszaállítsák. Nem véletlen, hogy amikor Szent István Magyarországot keresztény állammá alakította, véres törvényeket hozott, és másik szent királyunk, László ezt folytatta. Történelmi tetteik hatása máig él. Ha a parlament eldöntené, hogy aki autót lop, vagy aki bűnszövetkezetben rabol, vagy aki betör, aki nemi erőszakot követ el, kábítószerrel kereskedik, azok az egykori szent királyainkra jellemző szigorral nézhet szembe, egyik napról a másikra lenne biztonságos az utca, nem lopnák el az autókat, leszerelhetnék a lakásriasztót. Egy-két példastatuálással megfélekezhetnék a maffiákat. A hatóság pontosan ismeri annak a pár tucat maffiának a főhadiszállását, vezetőit, kiszolgáló személyzetét. Miért nem lehet ezeket negyvennyolc órán belül likvidálni. Nem elfogni és beszélgetni velük: likvidálni...

- Azon gondolatokért, amiket most fejtegetett, korábban kirekeszthették volna önt, és elkezdődhetett volna egyfajta ellenszenvkeltségi kampány.

- Voltam Singapurban. Mielőtt leszállt a repülőgép, kiosztottak egy tájékoztató lapot. Ennek tetején piros betűkkel az volt felírva: Kérjük szíves tudomásul vételét, hogy Singapur államban a kábítószer-kereskedést és -fogyasztást halállal büntetik. Az országot egy trópusi Svájc-hoz hasonlítanám. Sehol nem tapasztaltam még azt a kiegyensúlyozott boldog nyugalmat. Az ott lévő népek - a többes szám fontos a "kirekesztés" szóhoz - és vallások között ott béke honol.

- Csak nem azt akarja mondani, hogy a singapuri belügyminiszter nem védi meg az ottani parlamentben a "megélhetési bűnözést"?

- Ott nincs semmiféle bűnözés.

- És volt-e valaha olyan miniszter, akinek két Audi is rendelkezésére áll a fővárosban, de amikor az ottani - mondjuk - "Nyíregyházára" hazament, akkor a régi "Skodájával" utazott?

- Ott harminc éve még vályogviskók voltak, ma a lakosság kilencven százalékának van saját tulajdonú lakása, ezek átlagos nagysága négy szobával kezdődik.

- De ez az ország sem épített ki magának pénzügyi végvárrendszert, amely ellenállhatott volna egy-egy Wall Street-i manipulációnak.

- Szingapúrt tudtommal nem rázta meg az ázsiai pénzügyi válság. Ez elsősorban azokat érintette, amelyek fejlődésüket jelentős hitelhez kötötték. Indonéziában sajnálatos példáját láttuk annak, hogy a nemzeti valuta értéke töredékére csökkent a dollárhoz képest.

- Közelebbi példa is akad. Egy közép-európai országban Fekete János bankár évtizedeken át győzelmi jelentésekben hozta a társadalom tudtára, hogy ekkora meg ekkora hitelt vettünk föl. A szakember ma is kedvelt nyilatkozó a médiumoknál. A nála jóval fiatalabb volt kultuszminiszter, Magyar Bálint ugyancsak diadaljelentésekkel örvendeztette meg a tanárokat: fölvevünk 250 millió dollár hitelt...

- Az az érzésem, hogy adósságcsapdába kerülésünk forgatókönyv alapján zajlott. Így lehet kiszolgáltatott, kicsit erős szó: gyarmati sorsba taszítani egy országot. Tehát pénzügyi rabszolgasorsba...

- Erre azt mondhatják, hogy ön David C. Korten uszályába került.

- Nem biztos, hogy mert valaki elgondolkodtatón fogalmaz meg egy eshetőséget, azt el kell vetni. Nem hiába lett közkezdvelt Korten könyve, a *Tőkés társaságok világuralma*... Ki lehet kerülni az adósságcsapdából. Ha ez nekünk sikerül, alkotmányba kell foglalni, hogy külföldi hitelt semmilyen kormány nem vehet föl. Ez a világban csak negatív következményeket hozott. Ez nem azonos a Széchenyi féle hitellelgondolással. Azt hiszem, ez a gyakorlat a "modern", észrevehetetlen gyarmatosításnak a formája.

- Ilyen helyzetben lát-e lehetőséget arra, hogy az állam a segélyezés helyett adókedvezményekkel adjon lehetőséget a családok gyarapítására?

- Nem segélyezni kell a családokat, hanem be kell vezetni a családi jövedelemadózást. A gyed és a gyed visszaállítása mellett ez a legkorrektebb eljárás. Még 1994-ben olvastam egy számítást arról, hogy a főállású anyaság kevesebbe kerül, mint az óvoda.

- Félő-e, hogy ezt a lehetőséget élősködésre használnák fel azok, akiknek eszük ágában sincs kivenni részüket a társadalmi munkamegosztásból és a közteherviselésből?

- Meg kell találni a módját annak, hogy ennek miképpen lehet elejét venni. Például ha az apa jövedelemadója lenne az anya jövedelmének alapja, akkor ez megoldódna.

- Ez elegendő bátorítás lenne-e a több gyerek vállalására?

- Visszatérő álmom szerint öregen majdan megépülő házam könyvtárszobájában ülök, s az élet értelmén töpregek. Ekkor berohan hozzám egy gyereksereg, s az udvarra hív játszani. Köztük felfrissülve csap belém a felismerés: ez az élet értelme, s nem a könyvtárszobában töprengeni. A családban lehet megtalálni az élet értelmét. Ez igaz akkor is, ha a kérdés a gazdasági háttérre vonatkozik. Részben erre is válasz, amit mondtam, hiszen a gazdaság nem pusztán matematika: benne van az ember is.

- Jobb feltételeket teremthetnénk idehaza a családoknak, ha már az európai uniós csatlakozás előtt alkalmaznánk a schengeni egyezmény normáit. Ezzel megállíthatnánk az országba való beözönlést, és csökkenne menekültek ellátásának a költségvetést sújtó terhe. Mód nyílhat-e erre?

- A jelenleg hazánktól elcsatoltan lévő történelmi magyar területeken három, esetleg három- és fél millió magyar él. A csíksomlyói búcsú döbbenetes élménye után vetődött fel bennem két gondolat. Az egyik, hogy Magyarország legszebb részét csatolták el Erdéllyel. A másik: talán egyszer úgy hozza a magyarság sorsa, hogy mivel idehaza a magyar szellemiség, eszmeiség, kultúra eléggé haldoklik, talán egyszer az ott megőrzött tiszta magyarság életet tud visszaoltani belénk. Ezt tudva tisztában kell lennünk azzal, hogy a schengeni gyakorlat el is zárhat tőlük, másrészt: most is vannak lehetőségeink arra, hogy a nem kívánatos beáramlást megelőzzük. Vannak, akik az asszimilációs képességben bíznak e beáramlást illetően. Asszimilációra akkor van esély, ha minél közelebb áll egymáshoz a befogadó és a jövevény kultúrája. Ilyen szempontból a határokon túli magyarok "asszimilálása" lenne a legkönnyebb, mégis az ő itteni letelepedésük elé sokszor akadályt gördítenek. Holott a távolról jöttek letelepedését kellene megnehezíteni. Erre jó minták kínálóznak. Magam három alkalommal jártam a Szentföldön. Ott világos, hogy Izrael állam csak a zsidóságnak ad letelepedési engedélyt és állampolgárságot. Ezt nagyon szimpatikusnak látom. Nem is értem, hogy a világ más részein finomítottabb formában miért nem követik e gyakorlatot.

- Közvetíthet-e akár kulturális, akár gazdasági erőt az anyaország a határokon túli, Kárpát-medencei magyarság gyarapodásához?

- Lehet, hogy tőlük kaphatnánk mi kulturális erőt. Gazdasági erőt viszont mi adhatnánk. Ehhez többek közt azt kell tudatosítanunk, hogy nem Kelet-Európában vagyunk, hanem a földrész közepén. Európa középpontját egy emlékmű is megjelöli: ez Ukrajnában áll. Így nézve mi a kontinens nyugati felén élünk. A NASA új és pontos felmérése szerint Európa középpontja a Csepel-szigetre esik. Ez talán jelképezi is Magyarország szerepét a világban. Eperjes Károly egyik szép mondata szerint a világ egyetlen olyan országa vagyunk, amit saját korábbi önmaga vesz körül. Ezért a határokon túli magyarságot gazdasági híd szerepére is lehet emelni. Magyar-magyar vállalatok tömegét kellene létrehozni. Nekik megvan a helyismeretük a meghódítani kívánt piacon, emellett az együttműködésnek nincs nyelvi és kulturális akadálya. A szomszédos országokba való tőkekihelyezést adókedvezményekkel kellene támogatnia a magyar államnak. Ezzel nemzettársaink helyzetén is, a hazai kis- és középvállalkozók helyzetén is sokat segítenénk. Emellett szükséges volna a Kárpát-medencei magyar nemzeti oktatási program kidolgozása. Fontosak lennének a helyi oktatási központok, hiszen látjuk, hogy Erdélyben és a Felvidéken micsoda bődületes viharokat kavart a magyar oktatásügy. Ennek segítségét kökeményen kell vállalnunk. A Duna TV-t még hangsúlyosabban kell felhasználni távoktatásra. Sokat segíthetnek az elcsatolt területekre küldött

tankönyvadományok. Döbbenetes, hogy magyar szellemi elit ma már a Vajdaságban nincsen. Vagy elvándoroltak, vagy kiirtották őket. Meg is látszik, hány párt próbálja képviselni őket: csak marakodnak az eléggé középszintű emberek. Ahol van intelligencia, ott viszont összefognak: a Felvidéken mutatkozik erre szép példa. És Erdélyben is egyetlen képviselő dolgozik: az RMDSZ, amely keményen küzd azért, hogy lehessen magyar felsőoktatás. A nemzeti ösztöndíjrendszernek a határokon túliakra is ki kell terjednie: vigyék ki az erdélyi fiatalokat is Oxfordba, természetesen azzal a feltétellel, hogy után Apáczai Csere Jánosként visszatér szülőföldjére, és az ottaniak szellemi fölemelésén fáradozik. Magam mélyen nem értek egyet Göncz Árpádnak azzal a gondolatával, hogy éppen az lenne az erkölcsi felelőssége egy magyar tudósnak, hogy ott fejtsse ki munkálkodását, ahol a legjobb körülményeket kapja. Ez egy népnek az elárulása.

- Hogyan csöpögtethetnek erőt a határokon túliak az apátiába süllyedt anyaországokba?

- Meg kell ismertetni idehaza is az erdélyi, délvidéki, örvidéki, felvidéki, kárpátaljai magyar kultúrát, a magyarok ottani, Trianon utáni történetét, erőfeszítéseit, irodalmukat. Addig nem érezhetjük magunkénak, amíg nem is ismerjük őket. Az oktatás, a média sokat tehetne a közös belső kulturális élet kialakításában. Az összetartozás lelki kötelékeit újra kell fonni, mert elszakították ezeket.

- Messzebbre is figyelve: érdemes-e egységes kulturális és gazdasági hálózattá szervezni a világ magyarságát, hogy organizmusként védekezhessen a földkerekségen mutató veszélyek ellen?

- Kimondhatatlanul fontos lenne ez. Szemléletes a hálózat szó. Újra kell szöni, mert cafatokban van, semmit nem tudunk egymásról, ami szégyen és gyalázat. Minden nemzetnek van erőtere, kisugárzása. A nemzetnek annál több az esélye a fennmaradásra a történelem viharában, minél nagyobb ez az erőter. Ma nem nagyon érezhető, hogy lenne valamilyen magyar erőter. Az amerikai, a francia, a német, de közelebbre nézve: a szerb vagy a szlovák is büszke a népére. Hazaszeretjük óriási belső erőt tud mozgósítani. De ott van a román is, akinek eléggé ambivalens a története, mégis büszke arra, amit megtanítanak neki. Nekünk van egy igazi nemes történelmünk, s mégsem ismerjük. Még Mindszenti Józsefet sem ismeri a felnőttek jelentős része. Tragédia. Nagyon érdekes, hogy Szlovákia budapesti nagykövete, Árpád Tarnóczy apai ágon magyar nemesi családhoz tartozik, édesanyja pedig Majtényi gróf leánya volt. Ő mégis szlováknak vallja magát. S a pozsonyi törvényhozásban mégis a magyar képviselők javaslatai ellen lép fel, és megszavazta az összes, kisebbségi jogokat korlátozó törvényt. Döbbenetes. Sajnos, nem jó ma magyarnak lenni, sem a határokon kívül, sem határainkon belül. A magyar nemzetnél súlyos erőterhiány látható. Hogy ennek mi az oka, tapasztalatom szerint sokan sejtik.

- Miképp köszönhet ránk fordulat?

- Föl kell támasztani a civil szervezetek hálózatát, ki kell szélesíteni a társasági életet. Magam próbálkozom a klubformával, az évek óta működő Euroclubnak jelenleg Budapesten félezer tagja van. Ennyien érezték meg, micsoda érzés egy közösség tagjává válni. Ettől biztonságérzetet, kötődést kap. Mindezt bohém és magvas kulturális programok sugallják. Havonta megyünk színházba, úgy, hogy a társulat csak nekünk játszik, s utána a művészekkel, a rendezővel feldolgozzuk a darab üzenetét. Késő éjszakába nyúló beszélgetések ezek. Többen ráéreztek: ez az értelmiségi lét. Filmklubba járunk, olyan alkotásokat nézve meg, amiket már nem is játszanak a mozik. Nemrég a Rózsa vérét - Zsigmond Dezsővel - néztük meg. Ez valóban rólunk szól: a magyarságról. Havonta előadásra hívunk teológusokat, tudósokat, van olvasókörmünk! Mindebből valami talán kikerekedik. Csakhogy ma a televízióval kell versenyre kelni, s ez nem könnyű. Mégis fontos, mert az életteli civil társadalom képes a politikusokat ellenőrizni. Hiszen a politika az aktuális erőterekhez

igazodik. Mivel a magyar társadalom erőtere hiányzik, a politika inkább a tőkés társaságoknak jár kedvében. Olyan erős polgárságot kell kialakítani, amely képes hatást gyakorolni a politikára. A hatalomnak épp ezért nem érdeke, hogy erős polgárság legyen: az előző, baloldali kormány ezért is gyengítette a polgárságot, s nem is tudott mit kezdeni a polgárság fogalmával.

- Emiatt gyorsan külföldi kézbe adta a stratégiai közvagyon, s a földbirtok elkótyavetyelésére is kísérletet tett. Eszközök híján védekezhetünk-e az így létrejött kiszolgáltatottság ellen?

- A földet még nem adták el, legalábbis teljesen nem. Balogh János professzor szerint Európa legjobb termőföldje van Magyarországon, az Alföldön. A humusz vastagsága tízszeres a németalföldinek. Ez is a stratégiai közvagyonhoz tartozik, miként az energiaszektor, de a média és a bankrendszer is. Angliában, Franciaországban meg merték lépni, hogy bizonyos stratégiai ágazatokat újra államosítsanak. Lehet, hogy ezen is el kell gondolkoznunk. Bizonyos korlátozásokat talán a mai helyzetben is be lehet vezetni, hogy például a bankrendszer ne kizsákmányoljon, hanem szolgáljon. Ami a médiumokat illeti: sok politikus máig nem vette észre, hogy nem a negyedik hatalmi ág, hanem A LEGFONTOSABB hatalmi ág a média. Vannak országok, ahol ezt felismerték, ezek Ázsiában vannak, és ott nagyon szigorú keretek közé terelték a tömegtájékoztatást. Elérték, hogy ha egy-egy tőkés társaság kezében van a médiarendszer, akkor sem legyen képes irányítani az országot. Ma nálunk ez nincsen megoldva, így el lehet gondolkozni azon: létezik-e egyáltalán demokrácia. Hiszen éppen a démoszt, a népet manipulálják. Kérdés, lehet-e tisztességes, pozitív médiumot működtetni kereskedelmi alapon. A tapasztalat ellentmond ennek. Újra kell gondolni a médiatörvényt, a reklámtörvényt. Ezen múlik, hogy gyermekeink milyen életmintákat látnak maguk előtt. Amerikában a gyermekbűnözés tényeit látva más sokan felismerték: nem jó úton haladnak. Meg kell akadályoznunk, hogy az ott idejét múlt stílust itt ránk erőltethessék. Sajnos, idehaza a közszolgálati tévé versengeni akar a kereskedelmiekkal. Ahelyett, hogy bővült volna a választék, szűkült, mert az állami televízió lesüllyesztette saját színvonalát a kereskedelmi tévékére. Ez abszurdum.

- Lehet, hogy az 1996-os magyar világkiállítás lefújása beleilleszkedett egyfajta ártó szándékú stratégiába?

- Egyértelmű a válasz: igen. Átgondolt rombolás része volt ez. Annak a kormánynak, amely négy évig ült a nyakunkon, nem volt érdeke, hogy a nép kiterjedt erőterrel rendelkezzen. Ha a nép csak lakosság, könnyebb irányítani. Ha az expó ráébresztette volna a társadalmat arra a megremegtető tényre, hogy Európa egyik legősi, állammal rendelkező népe vagyunk, nem lehetett volna végig csinálni azt a megalázó döntéssorozatot, amelyet így megtehettek. Súlyos kifejezések, de jó tisztázni: a gyarmatosításhoz a legtöbb szolgálatot egy kollaboráns kormány adhatja... A világkiállítás kitörési lehetőség lett volna, de a vazallus kormány megtette szolgálatát... A változás, a hatalomváltás lehetővé tette, hogy az államalapítás ezeréves évfordulóját méltó, keresztényi keretek között ünnepelhessük meg. Erre ígéretet tett az új miniszterelnök már a választások éjszakáján. Várjuk ezt az ünneplést, és teszünk is érte. Mert bár megpróbálták, de nem tudták a múltat végképp eltörölni.

- Mégis pusztítanak az importált szekták. Hogyan védekezhetünk ellenük médiumok nélkül?

- Az oktatásban, a családban kell értéket, vonzó ideálokat állítani a fiatalok elé. A köznap kommunikációban és a civil szervezetekben is erősíteni kell a természetes értékrendet, amelyben nem a deviancia az ajánlott minta, hanem a minőségi munka, a szellemi teljesítmény, a sporteredmény, a szeretetteljes család.

- Mutatkoznak-e ez utóbbira, a polgári értékrend elterjedésére utaló jelek?

- Sok fontos társaság alakult - legutóbb a Magyar Művelődési Társaság -, amelyek a polgárosodás jelei. A mi Euroclubunkhoz csatlakozott a Konzervatív Fiatalok Klubja, a Keresztény Értelmiségiek Szövetségével is fölveztük a kapcsolatot: programjainkat közlik folyóiratukban, a Jelben. Nem mindig másokra kell várni, hanem sokat tehetünk magunk is. Ha a képernyőről hamisság árad, van lehetőségünk kikapcsolni és mással foglalkozni. Gyerekeinket képessé kell tenni arra, hogy a jövőben fölvegyék a kesztyűt a pénzes maffiózók külföldön tanult gyerekeivel. A pedagógus nem tudja nyugati egyetemre küldeni gyerekét, de otthon szellemi kincseket adhat át neki.

- A jövő évezred kihívásainak elébe nézve hol helyezkedik el a fontossági sorrendben a nyelvtanulás?

- Ha gyermekeink oktatása szempontjából kell a tantárgyakat rangsorolni, magam nem a ma divatos irányzatot követem: azaz nem a reáltárgyakat veszem előre. Ezekkel ugyanis inkább technikai bémunkásokból lehet tömeget kiképezni. Lehet, hogy ők alaposan értenek a számítástechnikához, de nem biztos, hogy az életük emberi tekintetben gazdaggá válik. Ez utóbbi szempontból fontosabbnak vélem, hogy tudjuk, mi dolgunk a világban, s hogy hol vagyunk otthon benne - ahogy nagy íróink ezt vallották. Az erkölcsant, a vallást, a történelmet, a nemzeti kultúrát helyezem az első helyekre az én értékrendemben. Ha mélyek a gyökerek, ha tudjuk, hová tartozunk, elnyerjük azt a biztonságérzetet, mellyel könnyebben tájékozódhatunk a világ más dolgaiban. Az idegen nyelv ismeretét másodsorban tartom fontosnak. És csak ezután következik a reáltudomány, a szakma.

- Ön az ország legnagyobb nyelviskolájával, a London Stúdióval, valamint a Berlin Stúdióval és a Masterschoollal a bábeli nyelvzavaron igyekszik enyhíteni. Miért követi ebben a divatot, az angol és a német mellett miért nem oktatnak cégeiben mondjuk japán nyelvet is?

- Két évtizede él Japánban egy kedves ismerősöm. Négy-öt nyelvet sajátított el anyanyelvi szinten. Mint mondja: a japánt a magyarok tudják a legjobban megtanulni: belső logikája feltűnően hasonlít a magyarra, és az artikulációs bázisa is közel áll. Mégis, ez a barátom azt javasolja, több nyelv közepes tudásánál fontosabb egy nyelv alapos ismerete, s ez a nyelv az angol. Ez az abszolút világnyelv. Egyetértek vele abban, hogy aki úgy érzi, angolul már jól tud, az még másodszor is az angolt tanulja, sőt harmadszor is. Ezt a nyelvet tanulja meg nagyon alaposan. Ekkor ugyanis egyenrangú fél lehet a magyar üzletember egy-egy külföldi tárgyaláson. Ha a helyi vállalkozó nyelvét közepesen tudja mondjuk Németországban, akkor hátrányba kerül. Ha angolul beszélnek mind a ketten, jobb esély nyílik a kölcsönösen előnyös megállapodásra. Az angollal minden ismeret hozzáférhető. Káprázatos, hogy a skandináv országokban mindenki, az utcaseprő is jól beszél az angolt...

- Nem járhat ez ott az anyanyelv elhomályosulásával?

- E tekintetben egy görög családnál volt emlékezetes élményem. A népes família egy része Macedóniában, más része Magyarországon, a harmadik ág Németországban élt. Találkoztukon a göröggel együtt négy nyelven folyt a beszélgetés, de mind a négy nyelvet csak két lurkó ismerte. Ezek a gyerekek Németországban nőttek fel, de szüleik otthon magyarul beszéltek, s már kiskorukban többször megjárta Macedóniát és Görögországot is. Velük beszélgetve meghökkenve hallottam, hogy a magyar nyelvet mennyire jól tudják: szókincsük gazdagabbnak tűnt, mint hazai kortársaiké. Ráadásul kint, Németországban tanulmányi versenyeket nyertek. Arra jutottam, hogy ha a gyerekek több nyelvet párhuzamosan tanulnak, hallatlanul fejlett kommunikációs készségük alakul ki, s a különböző nyelvek ismerete nem elhomályosul, hanem gazdagabb lesz. Ám a gyakorlást ők sem hanyagolhatják el. Ahogy Vámbéry Ármán mondta: a nyelvtanulás olyan, mint a homokviharba került tevekaraván. Nincs megállás, mert a homok betemet.

- Nyelviskoláinak mégsem a tevé, hanem az oroszlan és a sas a jelképe, ezek Londonhoz és Berlinhez jól illenek. De hogyan lehetett a budapesti Euroclub nevű civil szervezet szimbóluma egy bagoly?

- Ez a bölcs madár a műveltségre, a kultúrára utal. Emellett a jelvénynek pajzs formája van: azaz védelmet is ad, ha egy közösség tagja vagyok. Nem véletlen, hogy a bagoly ősi szimbólum is. A sötétben is lát, érzékeli a helyes utat, misztikusabb megfogalmazással: az eltévelyedett lelkeket a helyes útra vezeti. A mi baglyunk földézi a Makovecz Imre-féle organikus formákat is, az egyszerű rajzolat tehát sok mindent magába sűrít, s ezeket nem üres formáknak tekintjük. Mind fontos tartalmak az Euroclub szellemiségében.

- A félezer tagot számláló budapesti civil szerveződés neve mégis a divathoz igazodik. Miért?

- A név kompromisszum eredménye: a támadások kivédése végett nem provokatív elnevezést választottunk az alakuláskor, 1996-ban. Utólag gondolkoztam azon, talán nem kellett volna foglalkozni a támadásokkal. Mégis, ámbár ma divatos szó az Európa és az euro előtag, magam máshonnan közelítve a mélyebb értelmüket tartom fontosabbnak. Hamvas Béla írja: az emberiségen belül meg lehet különböztetni az európai embert és a civilizált barbárt. Amerikában járva megértettem Hamvas Béla eme megkülönböztetését... Ma az Európa szó gyakran összemosisodik a globalizációval és a liberalizmussal, de talán meg kell tisztítani tőlük.

- A politika e kérdésben mutatott görcsösségét föl lehet-e oldani?

- A múlt évtizedben még Kelet-Európához sorolták Magyarországot, majd jött Antall József, aki Kelet-Közép-Európában említette hazánkat. Jó lenne tudatosítani: Közép-Európában vagyunk. A földrész közepét jelölő emlékmű a Kárpátalján, azaz ma Ukrajnában van. Tehát Magyarország a kontinens nyugati felén fekszik De Zombori Ottó csillagász épp az elmúlt hetekben közölte: a NASA új számításai szerint Európa középpontja a Csepel-szigeten található. De hazánk nemcsak földrajzilag, hanem történelmileg és kulturálisan is Európa közepe.

- Európa közepén a polgár fogalma sem mindenkinek világos. Újabbán támadják ezt a szót azok, akik az utóbbi négy évben önmagukat kizárták a polgári körből. Érdemes-e újramegtenni a nyelvpolitikai küzdelmet?

- A polgárság életforma, amelyhez jó bizonyos egzisztenciális függetlenség is, de ez nem feltétel. Sok kiváló pedagógus is polgár, pedig egzisztenciálisan napi gondokkal küszködik. Az életforma lényeges eleme, hogy a polgár igényt tart a társadalom működésében való aktív részvételre. Van önálló véleménye, azaz ellenáll a manipulációknak. Van életcélja, a klasszikus nagy kérdések érdeklik. Éhezik a kultúrára, igényli a tájékozódást.

- Lehet-e mondjuk Svédországban, Portugáliában vagy Görögországban polgár valaki svéd, portugál vagy görög nemzeti azonosságtudat nélkül?

- Polgár nem lehet valaki nemzettudat nélkül. A polgár mindenféleképpen a nemzetéhez tartozik. Alapvető számára a nemzeti kultúra ismerete, ebben mély gyökere kell, hogy legyen, ez határozza meg a polgárság jellegét.